

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**GÖÇ VE SIĞINMACI SORUNUNUN ALMANYA'YA
ETKİLERİ**

Rasül İslam SOYUDOĞRU

Öğrenci No: 141302097

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İstanbul, Eylül 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ALMANYA'YA GÖÇ VE SİĞİNMACI SORUNUNUN
ALMANYA'YA ETKİLERİ

Rasül İslam SOYUDOĞRU

141302097

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
İstanbul, Eylül 2019

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımda alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

23/09/2019..

Adı-Soyadı

Rasül İslam Soydağcı

İmzası

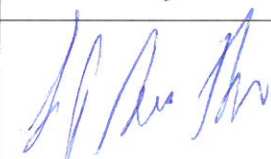
T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı 141302097 numaralı yüksek lisans öğrencisi Rasul İslam Soyudoğru “Almanya’ya Göç ve Sığınmacı Sorununun Almanya’ya Etkileri” adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13/09/2019 tarih ve 2019/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 23/09/2019

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı			İmzası
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet Bardakçı	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz Tezcan	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Suna Güzin Aydemir Decker	

ÖZ

Çalışmamızda göç, mülteci ve sığınmacı olgusunun geleneksel tanımından yola çıkılarak Almanya'nın, geçmişinden günümüze olan süreçte göç hareketleri üzerine edindiği siyasal, iktisadi ve toplumsal tecrübeye dikkat çekilmek istenmiştir.

Nasyonal Sosyalist Almanya döneminde Hitler, ırkçı bir halk birliği düzeni kurmuştur. Bu savaş döneminde göçmen ve yabancılara karşı sert bir tutum sergileyen Almanya göç almaktan ziyade göç vermeye başlamıştır. Bununla birlikte soğuk savaş döneminde Doğu Almanya'nın aldığı bir kararla 13 Ağustos 1961 tarihinde "Berlin Duvarı" inşa edilmiştir ve iki kutuplu bir Almanya sistemi meydana gelmiştir. Savaş sonrasında Batı Almanya'nın iktisadi yükselişiyle beraber iş gücüne olan ihtiyacı önemli derecede arttı. Bu ihtiyacı karşılamak için 1955 ve 1968 yılları arasında İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya gibi ülkelerle karşılıklı işçi alımı anlaşmaları imzalandı. İlerleyen süreçte de 1989 yılında duvarın yıkılıp 1990da iki Almanya'nın birleşmesiyle birlikte Doğu Almanya'nın ekonomik, kültürel ve siyasal anlamda Batı Almanya'ya entegre olma süreci başladı.

Günümüz Almanya'sı ise insan hakları üzerine "Batı" standartlarını tam anlamıyla sağlamış olsa da göçmen, mülteci, sığınmacı meselelerinde onların hak ihlallerinin sorgulanarak ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada ilgili konularda alınan olumlu/olumsuz mahkeme kararları ve yasal süreçler incelenerek insan hakları ihlali niteliği taşıyan olaylar ele alınmakta ve medya tarafından nasıl aktarıldığı analiz edilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Almanya, İş Gücü

ABSTRACT

Embarking on the conventional definition of such phenomena as migration, refuge and asylum seeker, the current study aims to draw attention to the political, economic and societal experience gained by Germany concerning migration movements from the past to the present.

During the period of National Socialist Germany, Hitler established a racist public union. Throughout this war period, Germany held a harsh attitude towards immigrants and foreigners and started to send immigrants rather than receive migration. Besides this, with the decision taken by East Germany, the Berlin Wall was constructed on August 13, 1961 and bipolar Germany ensued. In the aftermath of the war, owing to the economic escalation of West Germany, the need for workforce significantly enhanced. In order to cater for this need, agreements were signed between 1955 and 1968 with the purpose of recruiting workers from Italy, Spain, Portuguese, Greece, Turkey and Yugoslavia. In the ongoing period when the Berlin Wall fell and reunification of Germany took place, the economic, cultural and political integration of East Germany into West Germany initiated.

Even though today's Germany has maintained "western" standards on human rights, it is of high importance to query and unravel rights infringement of immigrants, refugees and asylum seekers. In this study, negative as well as positive court judgments, on the basis of legal processes, occurrences characterised by human rights infringements are undertaken and how they are conveyed by the media are analysed.

Key words: Migration, Immigrant, Refugee, Asylum Seeker, Germany, Workforce

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında genel göç ve sığınmacı kavramlarının analizi yapılarak tarihsel süreçte Almanya'nın göç ile münasebeti ele alınmıştır. Son dönemde artan sığınmacı ve mülteci akımı sebebiyle Almanya'nın takındığı tavır ile aldığı önlemler incelenmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinden tezin son aşamasına gelene kadar bana yol gösteren, yoğun iş temposu arasında çok değerli vakitlerini ayırarak bana ışık tutan tez danışmanı saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI 'ya teşekkürlerimi borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi her türlü desteğini esirgemeyen anne ve babama, Almanya'da bulunduğum süreçte kaynak bulmama yardım eden yeğenim Şura DUMAN 'a ve derin Almanca metinlerin açıklanması ve yorumlanmasında Türk - Alman üniversitesi öğretim görevlisi, abim Selahaddin SOYUDOĞRU 'ya ve büyük bir incelikte tez savunmamda jürim olmayı kabul eden saygıdeğer Türk – Alman üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Suna Güzin AYDEMİR DECKER'e ve Yeni Yüzyıl Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz TEZCAN'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLO LİSTESİ	viii
GRAFİK LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ixx
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	3
ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
1.1. Araştırma Konusu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.3. Araştırmanın Kapsamı.....	5
1.4. Araştırma Problemleri ve Hipotezler	5
1.5. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri	7
1.6. Araştırmanın Etiği	7
2. BÖLÜM	8
GÖÇ, MÜLTECİLİK VE SIĞINMACILIK	8
2.1 Göç Olgusu.....	8
2.1.1. Zorunlu Göç Olgusu.....	9
2.1.2 Psikolojik ve Sosyolojik Bir Süreç Olarak Sığınmacı ve Mülteci Deneyimi ..	11
2.1.3 Kültür Şoku	12
2.1.4 Entegrasyon	14
2.1.5 Asimilasyon.....	15
2.2. Sığınmacılık.....	17
2.3.Mültecilik	18
2.3.1 Almanya’da Sığınmacılık ve Mültecilik.....	21
2.4. Mülteci Akımının Nedenleri	23
2.4.1.Devletler Arası Savaş.....	24
2.4.2. Etnik Çatışmalar	25
2.4.3.Sivil Çatışmalar.....	26
2.4.4.Baskıcı Otoriter ve Devrimci Rejimler.....	26

2.4.5.Doğal Afetler ve Çevre Sorunları.....	27
3. BÖLÜM.....	29
TARİHSEL SÜREÇTE ALMANYA'YA GÖÇ HAREKETLERİ VE ALMANYA'NIN GÖÇ POLİTİKALARI.....	29
3.1.Hitler Dönemi Almanya'sının Göç ve Göçmen Politikaları	29
3.1.1.Müdahaleci Hitler Devleti ve Yok Etme Savaşında İmparatorluk: Nasyonal Sosyalist Almanya'da Irkçılık ve Göç.....	29
3.1.2.Soğuk Savaş Döneminin Sistem Çatışmasında Çift Devlet Yapısı: İktisadi Yenilenme, Sosyal Devlet ve 1945- 1989 Arası Göç.....	32
3.2. 1950 ile 1970 Yılları Arası Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Ekonomik Yeniden Yapılanma ve Sınır Ötesi İşgücü Göçü	35
3.2.1.Federal Almanya'nın Yurtdışından İşçi Alma Politikası	36
3.2.2. 1955 Yılı Alman İtalyan İşçi İstihdamının Başlangıcı	37
3.2.3. İş Piyasasında Dönüm Noktası; 1959 İspanya ve Yunanistan ile İşçi Anlaşması	40
3.2.4. Yeni İşçi Anlaşması Yapılan Ülkeler: Türkiye ve Portekiz.....	41
3.2.5. İşçi Alım Politikası ve Ekonomik Düşüş/ Gerileme: 1966- 1967.....	43
3.2.6. Alman Yugoslav İşçi Alım Uzlaşması	46
3.2.7. Devlet Politikalarının Hedef Çatışmaları ve Ülkeye Giriş/Seyahat Şekilleri.....	48
3.2.8. Mühürlü Kayıtlı Ülkeye Giriş: 2.Yol.....	49
3.2.9. Turist Vizesi ile Ülkeye Giriş: 3. Yol.....	52
3.2.10. Aile Bağlamında Göç.....	53
3.2.11. İş Piyasası Politikası İç Politikaya Karşı.....	54
3.3. İş Göçü ve Batı Almanya İstihdam Sistemi	57
3.3.1. Ülkeye Yerleşme ve Ülkeye Göç	61
4. BÖLÜM.....	65
2014 YILI VE SONRASINDA ALMANYA'DAKİ GÖÇMEN, SİĞİNMACI - MÜLTECİ HAKLARI VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR.....	65
4.1. Almanya'da İnsan Hakları Üzerine Gelişmeler	65
4.1.1. Vatandaşlık Hakları Üzerine Eşitlik, Hukuki Gelişmeler ve Durumlar	67
4.1.2. Aile, Eğitim ve Kültürel Haklar Üzerine Durum ve Gelişmeler	69
4.1.3. Siyasal Haklar Üzerine Durum ve Gelişmeler.....	73
4.1.4 Göçmenlerin Siyasal Katılım Hakları	74

4.2. Göçmen, Sığınmacı ve Mültecilerin Haklarına Karşı Yapılan İhlaller ve Sorunlar	75
4.2.1. Sığınmacıların Kişisel Haklarına Dair İhlaller ve Sonuçlar	76
4.2.2. Mültecilerin Geri Gönderilmeleri Esnasında Yapılan Hak İhlalleri ve Sorunlar.....	79
4.2.3. Dini Özgürlüklere Dair Haklar ve Sorunlar	83
4.2.4. Aile Bütünlüğünün Koruması Bağlamındaki Sorunlar	85
4.2.5. Eğitim Bağlamındaki Eşitsizlik ve Sorunlar.....	86
4.2.6. Çalışma Hakları Üzerine İhlaller ve Sorunlar	88
4.3. Medyanın Göçmenlere Yönelik Algısı.....	90
4.3.1. Medyaya Yansıyan Tarafıyla Çifte Vatandaşlık Sorunu.....	91
4.4. Aşırı Sağ Parti AFD'nin Seçimlerde Yükselişi ve Çok Kültürlülüğe Yönelik Tehdidi	92
SONUÇ.....	103
EK: MÜLAKAT YAPILAN UZMANLAR VE SORULAN SORULAR	108
KAYNAKÇA	111

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	50
Tablo 2	60
Tablo 3	65
Tablo 4	71

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1	45
Grafik 2	82
Grafik 3	93
Grafik 4	99

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AFD	: Almanya İçin Alternatif Partisi
AI	: Uluslararası Af Örgütü
BM	: Birleşmiş milletler
CDU	: Hristiyan Demokrat Partisi
CSU	: Hristiyan Sosyal Birlik Partisi
DIK	: Alman İslam Konferansı
ECRI	: Avrupa Birliği Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Komisyonu
GCCM	: Almanya Müslümanlar Merkez Konseyi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
IGOS	: Hükümetler Arası Kuruluşlar
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NPD	: Radikal Sağ Parti
NSDAP	: Sosyalist Alman İşçi Partisi
PEGİDA	: Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar
SPD	: Sosyal Demokrat Parti
UNCHR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GİRİŞ

Göç, kimi zaman isteğe bağlı (sosyo-ekonomik) kimi zaman da zorunlu nedenlerden dolayı (siyasi baskılar, savaş, iç çatışmalar, doğal afetler vb.) gerçekleşen yer değiştirme ve yerinden edilme sürecidir. Göç; bilinenin aksine bir sorun değil, bilakis bu sorunu çözüme ulaştırmayı hedefleyen bir yoldur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iş gücü açığı ortaya çıkan Federal Almanya, 1955-1968 yılları arasında Akdeniz bölgesindeki İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi ülkeler ile Batı Almanya ekonomisi için işçi alımı anlaşmaları imzaladı. Bu anlaşmalardan sonra Almanya, anlaşmalı ülkelerde “işçi alma büroları” açmıştır ve ihtiyaç hissettiği durumlarda bu bürolar aracılığıyla işçi teminini sağlamıştır. 1966- 1967 yılları arasındaki ekonomik gerileme ve düşüş sebebiyle durdurulan işçi alımlarıyla birlikte Almanya, birçok ülkede bulunan bürolarını kapatmıştır. 1968 yılında ekonominin tekrar düzelmesi ile birlikte özellikle erkek işçiye yönelik talep tırmanışa geçti.

Son dönemde ise Almanya göçmen, mülteci ve sığınmacılar için en çok tercih edilen ülkelerin başında olup göçmen ülkesi haline gelmiştir. Suriye'deki iç savaşın patlak vermesiyle birlikte sığınmacı ve mülteci sayısında büyük oranda artış yaşanmıştır. Bu da beraberinde göçmen, mülteci ve sığınmacılar üzerine yeni yasal düzenlemeler ve uygulamalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu düzenlemeler ve uygulamalar yabancılar için birçok zorluğu ve hak ihlallerini de gündeme getirmiştir.

Bu çalışmanın amacı, genel göç olgusuna değinmekle birlikte günümüz Almanya'sında göçmen, mülteci ve sığınmacılar üzerine yapılan yasal düzenlemeler ve bunun sonucunda ortaya çıkan hak ihlallerine dikkat çekmektir.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırmanın konusu, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu bölümde çalışmamızın neleri kapsadığı, ortaya konulan problem ve hipotezlerin neler olduğu, hangi yöntem ve teknikler ile veri toplandığı da yer almaktadır.

İkinci bölümde; göç olgusu, göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları ile birlikte mülteci akımının nedenleri açıklanmış; ayrıca psikolojik ve sosyolojik açıdan göçmenlerin durumları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; tarihsel süreçte Nasyonal Sosyalist Almanya'nın soğuk savaş döneminde göçmenlere karşı benimsediği ırkçı tavır, 1950- 1970 yılları arasındaki Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ekonomisini yeniden yapılandırması ve dışarıdan işçi alımı anlaşması üzerinde durulmuş. iş gücü göçü ve Batı Almanya istihdam sistemi ele alınarak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise ilk olarak Almanya'da; vatandaşlık, aile, eğitim, kültürel, siyasal haklar ve hukuki gelişmeler ele alınmış olup devamında göçmen, sığınmacı ve mültecilere karşı yapılan hak ihlalleri ile medya ve birçok yayın organının göçmenler üzerinde oluşturduğu olumsuz algı yer almaktadır. Son olarak da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Neonazi oluşumlar sayılmazsa ilk aşırı sağ parti olan AFD'nin yükselişinin göçmenler açısından ortaya çıkardığı endişe verici durum üzerinde durulmuştur. Seçmen tabanının hükümet ve destekçisi partilerin gütmüş olduğu göçmen politikası yüzünden göçmen karşıtı söylemlere sahip partilere yönelme nedenleri ele alınmaktadır.

1.BÖLÜM

ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırma Konusu

Göç olgusu tabiatı itibariyle dünya tarihimizde çok çeşitli olarak zorunlu kitlesel insan hareketlerine sebebiyet vermiştir. Göç temelli bu zorunlu insan hareketleri her defasında gerek doğal faktörler savaş, kıtlık, iç savaş, soykırım vb. gibi etkenler kaynaklı oluşabileceği gibi, gerekse iktisadi, sosyal, siyasal, sosyolojik ve bireysel özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Çeşitli sebeplerle ülkesinden göç etmek zorunda olan insan toplulukları, yaşadıkları ülkeleri zorunlu olarak terk etmenin getirdiği maddi-manevi sıkıntı ve etkilerin hem göç esnasında hem de yeni yerleşilen ülkede uzun süreli olarak tesiri altında kalmaktadır. Yukarıda bahsedilen zorunlu göç hareketleri sonucunda oluşan yeni koşul ve durumlar göç edilen ülkeleri ciddi anlamda toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal, hukuki açıdan etkilemektedir. Gerek Dünya Siyasi Tarihi ve gerekse ülkeler bazında Ulusal Siyasi Tarih göz önüne alındığında iç ve dış göç olgusundan en çok ve derin boyutta etkilenmiş ülkelerin başında Federal Almanya Cumhuriyeti gelmektedir.

1. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'da yaşanan başta ekonomik ve ulusal güvenlik temelli etkenlerle yüzbinlerce Alman, Almanya'dan Amerika ve İngiltere'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Hitlerin Partisi NSDAP 1933'te iktidara gelmesi ile de sonraki dönemde milyonlarca insan, artan insanlık dışı faşist nasyonal sosyalist ve etnik merkezli hareketlerden dolayı göç etmek zorunda kalmışlardır. Nasyonal Sosyalizm döneminde faşist bir yönetim şekline bürünen Almanya 2. Dünya Savaşı sonrasında Doğu ve Batı Almanya olarak otonom yapıda iki ayrı devlete bölünmüş, bu durum soğuk savaş döneminin temel sembolü haline gelmiş, Berlin Duvarının inşa edilmesiyle sonuçlanmıştır. Soğuk Savaş döneminde derinden hissedilen iki kutuplu Doğu ve Batı bloğu olarak tanımlanan yeni dünya düzeni ve akabinde savaş sonrasında yaşanan ciddi boyutlardaki iş gücü eksikliği 1961' de imzalanan işçi anlaşması (Anwerbevertrag) ile Almanya'nın günümüze kadar ulaşacak olan bir göç ülkesine dönüşmesine sebep olmuştur. Geline son noktada

Almanya’da yaşayan toplam nüfusun %22 si göçmen kökenine sahiptir. Bu durum Almanya’nın başta uluslararası hukuk, iç hukuk şartları, kamu düzeni, ekonomik, iktisadi, kültürel, sosyal hayatta ve medya alanında birçok yeni düzenleme ve tasarrufu da beraberinde getirmiştir. Buna ilaveten 2011’ de birçok Arap ülkesinde iktidar değişikliği ve iç savaşla ortaya çıkan Arap Baharı, son olarak da Suriye örneğinde de görüldüğü gibi milyonlarca insanın mülteci ve sığınmacı olarak Almanya’ya iltica etmesine sebep olmuştur. Geline bu noktada Almanya gerek işçi göçü gerekse son dönemde yaşanan Suriye merkezli kitlesel mülteci ve sığınmacı hareketi dolayısıyla Almanya’daki kamu ve medya düzeninde, siyasal-sosyal hayatta Alman halkı ile mülteciler ve sığınmacılar arasında birtakım çatışma ve huzursuzlukların yaşanmasına sebep olmuştur. Bu noktadan yola çıkarak çalışmamızın ana konusunu genel göç kavramı, çeşitleri, işçi göçü, sığınmacı ve sorunları oluşturur. Bunların başta kamu düzenine hukuki reform paketlerine, eğitime, kültüre ve medyaya nasıl etkilerde bulunduğuna değinilmiş, bunlar üzerindeki tespitlerimiz paylaşılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmamızın amacı Almanya’nın göç, iltica ve sığınma durumlarında verdiği tepkileri ortaya koymaktır. Çalışmamızda bu tepkileri iki farklı tarihsel dönemde inceleyeceğiz. İlk olarak 1955-1973 yılları arasında yaşanan işçi göçünü ikinci olarak ise 2011 Arap Baharı sonrasında Almanya üzerinde yoğunlaşan göç ve iltica hareketlerini anlatacağız. Almanya’nın göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar için yaptığı hukuki, iktisadi, sosyokültürel, eğitimsel düzenlemeleri inceleyeceğiz. Diğer bir amacımız ise mülteci ve sığınmacı olgusunun Almanya’da başta medya erki olmak üzere sosyo-kültürel ve kültürlerarası boyutta ülke içinde sebep olduğu algı ve kültürlerarası etkileşimin incelenmesidir.

1933-1945 Nasyonal Sosyalist Dönemde yaşanan göç hareketleri, bu bağlamda getirilen hukuki uygulamalar, 1955-1973 arası gerçekleşen işçi göçü, beraberinde getirilen vatandaşlık kanunu vb. hukuki düzenlemeler, Almanya’ya yaşanan mülteci ve sığınmacı hareketleri sonrasında getirilen yeni vatandaşlık, mültecilik ve sığınmacılık statüsüne ilişkin yeni iç hukuk paketleri ile sığınmacı hareketinin

Almanya’da başta basın, medya ve yerleşik Alman nüfusu üzerinde oluşturduğu olgular incelenmiş olup, bu bağlamda yaşanan güncel olaylar örnekler aracılığıyla kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu doğrultuda çok yönlü mahiyeti ve sebep olduğu öngörülemeyen onca kültürlerarası olay silsilesi sebebiyle göç, mülteci ve sığınmacılık üçlüsünün, kültürlerarası bir olgu olarak, Almanya’daki sosyal ve siyasal hayatın iç dinamikleri üzerine ciddi anlamda tesir ve nüfuz etmektedir. 1 milyonu aşan mülteci ve sığınmacı oranı sonrasında, Almanya’da yerel Alman halkı ve mülteciler arasında baş gösteren sorunlar, kamu düzeninde mülteciler kaynaklı yaşanan çeşitli güvenlik zaafı (Köln olayı vb.) ve diğer kriminal vakalar AFD örneğinde olduğu gibi aşırı sağ ve ırkçı söyleme sahip siyasal partilerin yükselişe geçmesine sebep olmaktadır. Bu durum temelinde zorunlu insan hareketlerini barındıran göç, mülteci, sığınmacı gibi olgu veya olayları anlamaya ve çözümlenmeye olan ihtiyacı da artırmaktadır. Bu sebeple göç, mülteci ve sığınmacılık kavramları bilimsel araştırma alanı olarak günümüzde önem taşımakta ve güncelliğini artırmaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmanın kapsamını Federal Almanya’ya tarihte yaşanan göç hareketleri, 2. Dünya Savaşı sonrası yaşanan işçi göçü ve son dönemde yaşanan ülke içi mülteci ve sığınmacı akımına yönelik alan literatür taraması ile, ilgili alanda uzman kişilerle gerçekleştirilmiş saha araştırması oluşturmaktadır.

1.4. Araştırma Problemleri ve Hipotezler

Göç tarihi ele alındığında; 1933 de Hitlerin faşist ve etnik ayrımcılıktan beslenen siyasi oluşumu NSDAP’ın iktidara gelmesiyle Almanya’da toplum içinde birçok sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Bunun sonucunda birçok insan, ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve böylelikle kitlesel bir göç olayı gerçekleşmiştir. İlerleyen dönemde ise Almanya bu defa savaş sonrası tahrip olan ekonomi ve sanayisini tekrar inşa etmek için (DeutschlandsWiederaufbau) başta İtalya, İspanya, Portekiz ve Türkiye’den olmak üzere birçok Avrupa ülkesinden iş gücü açığını kapatmak için

işçi çağırılmıştır. 1974' te işçi istihdamının sonlandırılması ile (Anwerbevertrag) göç hareketi kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Lakin kısa süreli istihdam planıyla ülkeye getirilen misafir işçilerin (Gastarbeiter) veonların çocuklarının Almanya'da cereyan eden toplumsal hayatın belirgin bir paydaşı olmaya başlaması, kültürel ve örfi farklılıklarının, yaşam tarzlarının Almanya'daki sosyal hayatta gitgide gün yüzüne çıkmaya başlaması yabancılara yönelik olumsuz olgu, fikir ve ön yargılarında çoğalmasına sebep olmuştur.

2014 itibariyle Almanya'ya gerçekleşen önlenemeyen Suriye merkezli mülteci ve sığınmacı akımı ise bahsi geçen bu kültürlerarası ayrışma ve çatışmaların iki kesim arasında genel göçmen, sığınmacı veya mültecilere karşı ön yargıların gözle görülür derecede artışına sebep olmuştur. Mülteci ve sığınmacıların ülkeye kontrolsüz gerçekleştirdiği düzensiz göç dalgası ve sonrasında yaşanan hırsızlık, gasp, taciz vb. adli vakalar ise devlet erkinin de engellenemeyen bu harekete karşı yeni yasal uygulama, düzenleme ve yaptırımlar getirmesi sonucunu doğurmuştur.

Bu bağlamda yukarıda değinilen Almanya'ya yaşanan işçi göçü ile kontrolsüz ve kitlesel boyuttaki mülteci ve sığınmacı akımı sonrasında başta hukuk, ekonomi, çalışma alanındaki yeni yasal düzenlemeler ile eğitim ve sosyokültürel hayattaki yeni uygulama ve düzenlemeler araştırma problemini oluşturmaktadır.

Hipotezler:

Nasyonal Sosyalist dönemde Almanya'dan dışarıya yaşanan göç hareketi beraberinde bazı yasal düzenleme ve uygulamaları beraberinde getirmiştir.

İşçi göçü ile birlikte Almanya'nın iç hukuk ve vatandaşlık düzeninde yeni yasaların hazırlanmasına gerek duyulmuştur.

Mülteci ve sığınmacı akımı sonrasında Almanya'da kamu düzeninde ciddi sorunlar yaşanmaya başlamıştır.

Mülteci ve sığınmacı hareketi sonrasında kültürlerarası çatışma, yabancı düşmanlığı ve islamofobi gibi kavramlar baş göstermeye başlamıştır.

Kontrolsüz ve kitlesel boyuttaki Mülteci ve Sığınmacı hareketi Almanya'nın Mülteci ve Sığınmacı Statüsüne bakış açısını olumsuz etkilemiş birçok zorlaştırıcı yasa ve hükümlerin çıkarılmasına sebep olmuştur.

Mülteci hareketi karşısından Şansölye Merkel'in izlediği açılımcı ve esnek politika başta kendi seçmeni olmak üzere Alman toplumunda huzursuzluğa sebep olmuş ve akabinde AfD gibi aşırı sağ ve etnik hareketlerden beslenen, göçmen, mülteci ve sığınmacılara yönelik ayrıştırıcı ve kutuplaştırıcı söylemleri olan parti / partiler yükselişe geçmişlerdir.

1.5. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Tezin araştırma ve veri toplama teknikleri literatür taramasıyla ve uzmanlarla yapılan mülakatlarla gerçekleştirilmiştir. Literatür taramasında makale, kitap, dergi, rapor, gazete haberleri, elektronik kaynak ve web sitesinden belge gibi kaynaklardan faydalanılmıştır. Mülakat kısmı ise Almanya'ya göç üzerine çalışmış, alanında uzman 5 kişi ile 2019 yılının Ağustos ve Eylül ayları arasında yüz yüze, mail ve sesli internet bağlantısı (Skype) aracılığı ile gerçeklemiştir.

Mülakatta, tezin ilk kısmından 9, ikinci kısmından 7, üçüncü kısmından ise 14 olmak üzere toplamda 30 soru bulunmaktadır. Uzmanlardan en az 5-6 soru olmak üzere, uzmanı olduğu alanlardaki soruların cevaplanması istenmiştir. Cevaplar tez içerisinde bulunan ilgili konu ve kısımlara kişi bazında azami sınır dikkate alınarak entegre edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Etiği

Araştırmacı, çalışma süreci içerisinde tarafsızlık ilkesini göz önüne alarak her yönüyle taraflı yorumdan uzak durmuştur. Literatür taramasında, mülakat sorularının hazırlanma aşamasında ve toplanan verilerin incelenmesinde herhangi bir politik söylem, düşünce ve görüş belirtmekten uzak durmuştur. Araştırma süresince intihale dikkat etmek amacıyla kaynaklar parantez içinde, direk alıntılar ise tırnak içerisinde (‘‘‘) bütünüyle belirtilmiştir.

2. BÖLÜM

GÖÇ, MÜLTECİLİK VE SİĞİNMACILIK

2.1 Göç Olgusu

Günümüzde yaşanan her toplumsal olgu ve olay içerisinde parçalı yapılar barındırır. Bir taraftan büyük, kitlesel nitelik taşıyan olay ve olgularla karşılaşırken diğer taraftan da bu olgu ve olayların kendi içerisinde parçalandığı görülmektedir. Yaşanan sürekli ve kitlesel göçlerin de buna dahil olduğu söylenebilir. Gelişmelerin, yaşanan her göçü kendine özgü kılması bunun nedenidir (Çağlayan, 2006, s. 67).

Tarihi sürece bakıldığında, uluslararası göçün dünyanın gündeminden düşmeyen olgulardan biri olduğu görülmektedir. Göç almayan ya da vermeyen bir ülkenin varlığından söz etmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Yaşanan gelişmelerin, göçün özellikle son zamanlarda önemini giderek arttırdığını göstermekte ve bu konuda yapılan araştırmaları da arttırmaktadır.

Devletlerarasındaki ilişkiler kapsamında göç olgusunun her dönem etkili olduğu görülmektedir. 20. Yüzyılın başlarından sonra 70'lere kadar işgücü kaynağı şeklinde görülüp öyle değerlendirilen insanların göç ediyor olması, Batılı ülkelerde bir anlamda destek olarak görülmüştür. Endüstrileşen ülkelerin gelişim sürecinde ve bu gelişmelerin sürekliliğinin sağlanmasında göçmenlerin önemli yeri vardır.

Bunun yanında 70'lerin ortalarında, göçmenlerin işgücü şeklinde değerlerinin korunmasıyla birlikte, göç alan ülkelerde, geliş ve gidiş sayılarının muhakkak kontrol altında alınması gereken bir hal almıştır (Başçeri, 2001, s. 7). Dünya genelinde insanların, günümüzde hiç olmadığı kadar fazla yer değiştirdiği görülmektedir (Lasseter & Callister, 2009, s. 93). İnsanlar birçok farklı sebeple kendi ülkelerinin içinde ya da ülkeler arasında yer değiştirir. Bir ülkeden başka bir ülkeye göç edenlerin arasında, gönüllü olarak göç edenlerin yanı sıra göçe zorlanmış olan sığınmacı, mülteci ve insan ticareti mağdurlarının da olduğu görülmektedir. Günümüzde göç, küreselleşmenin negatif tarafını gittikçe daha fazla yansıtmakta ve

temel insan haklarıyla ilgili yaşanan eşitsizlikleri de artırmaktadır (Çaman & Özyarış, 2010, s. 3).

Almanya'nın göç olgusuyla ilişkisinin uzun bir geçmişi ve geleneği vardır. Almanya tarih içinde göçün her çeşidine platform olmuştur. Kendi vatandaşlarının göç ettiğine tanıklık ettiği gibi başka ülkelerden de göç almıştır. Ülkeye ülke dışından yaşanan işçi göçlerinin yanında Almanya'nın kendi sınırlarının içinde bulunan diğer halklara uygulanan baskıların yaratmış olduğu göçlerin iç içe geçtiği görülmektedir. Bismarck'ın liderliğinde birleşerek Almanya olmadan öncesinde dahi bölgenin ciddi şekilde göçmen alıp verdiğini söylemek mümkündür (Başçeri, 2001, s. 49).

2.1.1. Zorunlu Göç Olgusu

Zorunlu göç ya da diğer adıyla yerinden edilme, bireylerin yaşamakta oldukları yerlerden ayrılmak ve buldukları yerleri terk etmek zorunda olduklarını ifade eder. Birleşmiş Milletler, zorunlu göçü “ülke içinde yerinden olmuş kişiler; zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi gruplarıdır.” biçiminde tanımlamaktadır. (BM, 2005, s. 5).

Göç kararı alındığında göçün zorunlu mu yoksa isteğe mi bağlı olduğu, içinde bulunduğu sürece bağlıdır. Gönüllü olarak verilen göç kararında, insanlar ve gruplar bu eylemi kendi istekleri doğrultusunda yapmışlar ise, bu göç “isteğe bağlı göç” veya “gönüllü göç”; kültürel, toplumsal, ekonomik veya doğal ortamında yaşamı kısıtlayan ve olanaksız kılan, insanların yaşam olanaklarını imkânsız hale getiren bir durum vuku bulduysa, bulunan bölgeden dışarıya yapılan göçler de “ zorunlu göç” veya “isteğe bağlı olmayan göç” olarak nitelendirilmektedir (Göç Platformu, 2011, s. 19). Göç etme biçimleri üzerinde birçok kategori ve çalışmalar bulunmaktadır.

Buna istinaden göçü dört temel kategoride inceleyen Petersen; göçü ilkel, zoraki, serbest ve kitlesel olarak ele almaktadır (Yalçın, 2004, s. 14-17).

İlkel (primitive) Göçler: Petersen, dönemsel göç eden göçebe toplulukların göç edişlerini bu kategoride ele alması ile birlikte, bu kısımda bahsedilen ilkelliğin “insanlığın ilkel dönemi” ile bağdaştırılmaması gerekmektedir. Doğal çevrenin oluşturduğu kötü hava şartlarının fiziki engellerinden kaynaklanan kuraklık, susuzluk vb. etkenleri kapsayan göçlerdir.

Zoraki (Forced) Göçler: Petersen, doğanın oluşturduğu baskıyı ayırt edici unsur olarak ilkel göç tipinde kullanırken; sosyal durumun oluşturduğu baskıyı da ikinci göç tipinde ayırt edici özellik olarak ele almaktadır. Bu göç tipi de iki kategoride değerlendirilir. Birincide tabi olunan göçte az da olsa toplulukların süreci kontrolü ve etkisi olabilirken, ikincisinde ise tamamıyla toplulukların kontrolü ve iradesi dışında gelişmektedir. Bu tip göçler şu şekilde açıklanmaktadır. Nazi dönemi Almanya’ında göç etmeye zorlanan Yahudiler, öncesinde göç etmeye özendirilip (birinci tip), daha sonrasında toplama kamplarına götürülmüşlerdir (ikinci tip).

Serbest (free) Göç: Diğer göçlerden farklı olarak karşımıza çıkan bu göç tipinde, göç etme kararı bireyin kendisine aittir. Dönemlik ya da kalıcı olarak çalışmak için başka bir ülke veya kente yapılan emek göçleri bu tipe örnek gösterilebilir.

Bu konuya daha geniş bir açıdan değinen Esra Yılmaz Eren:

“Serbest göç adından da anlaşılacağı gibi kişinin kendi iradesi ile çoğunlukla daha iyi yaşam standartlarında yaşamak veya ekonomik nedenlerle bulunduğu yeri terk ederek başka bir ülkeye sığınmasıdır. Serbest göç ya da bazen literatürde yer aldığı şekliyle ekonomik göç, hukuken kabul devletinin inisiyatifine bırakılmış bir alandır. Başka bir deyişle kabul ülkesi hangi şartlarla, kaç kişiyi ve hangi statüye tabi kılmak kaydıyla alacağına kendi karar verebilecek; hatta dilerse hiç göçmen kabul etmeyebilecektir.” şeklinde yorumlamıştır.¹

Kitlesel (mass) Göç: Bu tip göçte ise Petersen, kitlesele göçleri, serbest göçlerin bir sonucuna bağlamaktadır. Göç eden kişiler buldukları ülkedeki yaşam tarzını, maddi kazançlarını, sosyal yaşamlarını göç etmeden önce birlikte yaşadıkları insanlara da anlatarak kitlesele bir göç dalgası meydana getirirler. İmkânlarıyla öncü

¹ Esra Yılmaz Eren’le yapılan mülakat, 27 Ağustos 2019.

göçmenlerin kurdukları göçmen ağları, yeni göçmenleri göç etme konusunda cesaretlendirmekte ve kitlesel göçü başlatabilmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 26-27).

2.1.2 Psikolojik ve Sosyolojik Bir Süreç Olarak Sığınmacı ve Mülteci Deneyimi

Sayısız nedene bağlı olarak binlerce ve milyonlarca insan her yıl, yaşadıkları yerlerden başka yerlere göç etmek durumunda kalmaktadırlar. Nedenler arasında doğal afetler ile birlikte kasti ve insan elinin değdiği faktörler de yıkım ve kaosa neden olmaktadır. İstemli ya da istemsiz olarak dünyamızda son bulamayan savaşlar nedeniyle daima kitlesel göçler yaşanmıştır. Bu sebeple göç, neden aranmaksızın insanın sosyolojik, psikolojik ve biyolojik yapısına daima tesir etmekte ve göçmenin bulunduğu yerden ayrılma amacı ve ortama adaptasyon yetisi, ruh sağlığını etkileyen önemli etkenler arasındadır (Orhan, 2015, s. 9-11).

Özellikle insanın, kişisel yaşamında eksileri, artıları, sosyal ve psikolojik yönleriyle en çok etkilendiği olgulardan biri göç kavramıdır. Aynı geleneklerden gelen insanların ortaklaşa çalışmaları ve bunun sonucunu doğuran etkileşimler ile yapılan paylaşımlar birtakım kültürel çatışmaları beraberinde getirir. Çeşitli kültürlerin bir araya gelmesi ve etkileşimi, beraberinde uyum sorunlarını da getirmektedir. Farklı bir perspektiften bakıldığında ise göçün birçok açıdan farklı deneyim, kültür, gelenek, dil ve din gibi faktörlere sahip insanların aynı ortamı paylaşmak durumunda kaldığı gerçeğini ortaya koymaktadır (Aksoy, 2012, s. 291-303). Göç üzerine sosyolojik ve psikolojik çalışmalarda bulunan yazarlardan bazıları da görüşlerini sunmaktadır.

Ayhan Kaya bu konuyu şu şekilde ele almaktadır:

“Dili, kültürü, sosyal çevresi, gelenekleri ve değerleri farklı olan bir başka ülkeye ve hatta şehre göç etmek ister zengin, ister yoksul, ister donanımlı ister donanımsız olan her göçmen için göç sürecinin başlangıcı belli travmalar taşır. Evin(vatanın) sunduğu bildik referanslardan uzaklaşmak, ister istemez kapanması zor olan psikolojik ve sosyal bazı etkiler yaratır. Bu etkiler olumsuz olacağı gibi olumlu yanlar da içerir bazı durumlarda. Dolayısıyla bütün göç süreçlerinde olumsuz ve olumlu yanlar beraber yaşanır.”²

² Ayhan Kaya ile yapılan mülakat, 10 Eylül 2019.

Seguin'e göre ise; hangi amaçla olursa olsun, yaşadıkları toprakları ve vatanlarını terk edenler, göç ettikleri yerlerde karşılaşma biçimleri özelliklerine göre (göçmenlerin cinsiyeti, bireylerin yaşları, nedeni, istemli veya zorunlu olması, göçün şekli, vardıkları bölgelerin özellikleri vb.) uyumsuzluklar ve güçlükler ile karşılaşmaktadır(Seguin, 1956, s. 405).

Göçün psikolojik etkileri büyük ölçüde kişiye veya gruba özgüdür ve etkilenme düzeyi de farklıdır. Bu bağlamda aileler, özellikle küçük çocuklar ve yaşlı kimseler için göç çoklukla baskı nedeni olmakta, bu kategoride olan insanlar çoğu zaman yeni bir çevreye uymakta ve yeni dostlar edinmekte zorluk çekmektedirler. Çocuklar göç ettikleri ülkelerde dil ve başka sebeplerden dolayı eğitimden yoksun bırakılmıyorsa uzun vadede en büyük sıkıntıyı onlar çekiyor. Bunun sonucunda erken yaşta eğitimsiz bırakılan bu bireylerin gelecekleri de tehlike altına düşüyor (Süleymanov, 2013, s. 13).

2.1.3 Kültür Şoku

Yabancı bir çevrede ya da ülkede yaşarken, bireylerin uyum sağlamakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntılar, bunalımlar ve gösterdikleri tepkiler gibi psikolojik sağlıkları üzerinde etkiler kültür şoku olarak ifade edilmektedir. Bireyin, içine girdiği yeni çevreye uyum sağlamadaki başarısı, kendi kültürüyle ne kadar benzer özellikler taşıyıp taşımadığına bağlıdır (Esentür- Ercan, 1998, s. 24). Benzerlik azaldıkça uyum sorunu da artacak ve bu görüşe göre yer değiştirme faktörü, kişinin ailesinden ve kültüründen ayrılması gibi etkenlerin sağlık sorunları üzerinde daha fazla etkili olduğu kabul görecektir. Kendilerini alıştıkları kültürden başka bir kültürde bulan göçmenler, geldikleri kültüre alışıkça ruhsal hastalıklarda azalma gösterecektir. Kültür şokunu atlama; kişinin kendisini bulmaya başlayarak öz saygı kazanması, yaşadığı yeni düzenden doyum sağlaması ve çevresinden destek görmeye başlaması gibi psikososyal değişkenler oldukça önemli rol oynamaktadır (Bayraktar & Gün, 2008, s. 168).

Kolerya Oberg'in ifadesiyle ilk defa kültür şoku kavramı 1954 yılında Brezilya'da yapılan sunum sırasında "bir yerden başka bir yere yerleşen kişilerin içinde bulunduğu durumu" şeklinde bir açıklama getirmiştir. Amerikan Barış Gücü

Gönüllüleri (American Peace Corps) bu kavramı “kültür bitkinliği” şeklinde açıklamakla birlikte farklı araştırmacılar “rol şoku ya da dil şoku” şeklinde tanımladığı bilinmektedir(Mumford, 1998, s. 149). 1960’ lı yılların başında kültür şoku kavramı üzerine yapılan geniş kapsamlı araştırmalar, farklı bir kültürün içinde kendini bulan çocukların yaşadığı psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkların artışı sebebiyle önem kazanmıştır(Tsytsarev & Krichmar, 2000, s. 36).

Kişinin, uzak bir kültüre ve alışık olmadığı bir ortama ayak uydurmak zorunda olduğu hissiyatı kültür şoku kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kültür şoku bu bağlamda, bireyin içinde bulunacağı yeni ortama, ilişkilere, misyonlara uyum sağlaması esnasında olumsuz durumları üstleneceğini belirtmektedir. (Pyvis & Chapman, 2005, s. 25)

Kişilerin yeni bir ortamın getirdiği olumsuz etkileri bertaraf etmek için gösterdikleri çabalar esnasından, gergin olma durumu, tedirginlik, kabul görmeme hissiyatı, kimlik karmaşası, değersizlik hissi ve tükenmişlik sendromu, bireylerin psikolojik yapılarının olumsuz etkilendiği ve davranışlarında bu etkilerin görüldüğü belirtilmektedir. Olumsuz duyguların meydana gelmesini aşırı derecede tetikleyen neden, etraftaki insanların göz hapsine tutması, detaylı bir şekilde bireyi süzmesi ve rahatsız edici yük ifadeleri sebebiyle, bireyde kendine güvenmeme, cesaretin kırılması hissiyatının yüksek oranda artışı gözlenmektedir. Kişinin içinde bulunduğu kültür ile kendi kültürü arasındaki ayrımın derin olması, kültür şoku etkisinin gücünü ortaya sermektedir. Taft, kültür şokunun özelliğini 6 farklı şekilde açıklamaktadır (Taft, 1977, s. 135):

- Psikolojik adaptasyon gerektiren bir çaba nedeni ile yaşanan gerginlik,
- Arkadaşlara, meslek ve statüye ilişkin duygu ve anlam kaybının hissedilmesi,
- Yeni kültür ve üyeleri tarafından kabul edilmeme duygusu,
- Rol, role ilişkin beklentiler, değerler, duygular ve kimliğe ilişkin karmaşık hissi,
- Kültürel farklılıkların fark edilmesi ile şaşkınlık, endişe, bıkkınlık ve kızgınlık hissedilmesi,

- Yeni çevreye uyum sağlama ve güçlüklerin üstesinden gelme konusunda yetersizlik hissi.

Yaşam enerjisi, özgüven, sosyal katılım gibi psikososyal etkenler kültür şokunun atlatılmasında büyük öneme sahiptir. (Akıncı & Nergiz, 2015, s. 65 - 68)

2.1.4 Entegrasyon

Göçmenler, yaşadıkları toplumlarla uyum sağlayıp bütünleşebilmeleri için yapılan birtakım çalışmalarda öncelikle “göçmenleri içinde buldukları topluma uydurmak” sözüdeki “adaptasyon” kavramı yer almaktaydı. Şimdilerde ise ev sahipliği yapan toplumlar ile bütünleşmeyi öngören göçmenler etnik kültür ve kökenlerini sürdürerek bütünleşme söz konusu olan ev sahibi toplumlar ile birlikte “entegrasyon” terimi kullanılmaktadır. Birlikte yaşadıkları ülke ve coğrafya içinde bulunan farklı iki kültürün iletişimi, taşıdığı özellik açısından kültürlerarası bir değere sahiptir. Bununla birlikte her iki farklı topluluk kendilerine has kültürlerini muhafaza etmek istememektedirler. Bunun mümkün olması için ise sosyal entegrasyon şartı gerekmektedir. (Şahin, 2010, s. 105)

Göçmenlerin geldikleri yeni bölge ve ülkelerde karşılaştıkları problemlerin çözüme ulaşması ve farklı kültürlerin bir araya gelmesi ile insanlar arasındaki uyumun, ev sahibi ülkenin bünyesinde barınan göçmenlere karşı izlediği entegrasyon stratejisi ve ele alışı açısından belirleyici unsur görevindedir. Entegrasyon olgusu göçmenlere karşı ülkelerin izlediği temel politikaların başında bu bağlamda, meşruiyetini çeşitli dayanaklar ve farklılıklardan alan ulus ve uluslararası uygulamalarda geniş kapsamda başarıya ulaşmasını değerli kılmaktadır. (Türker & Gözde, 2015, s. 4)

Bu durumda sosyal bütünlük ve entegrasyon gücünün artırılması için yapılacak olan etkili politikaların izlenmesi son derece önemlidir. Bu sebeple devletler göç, sığınmacı vb. durumlarda önlemlerini almakla ve toplumunu etkileyecek olumsuzlukları minimum düzeye indirmekle yükümlüdürler. Göç eden kişi/ kişiler göç ettikleri yerdeki toplumun huzurunu ve istikrarını bozmayacak

şekilde yaşamlarını sürdürebilecek politikaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. (Yavuz, 2013, s. 610 - 623)

Nelerin entegrasyon kapsamında olduğu, entegrasyon sürecinde başarıya nasıl ulaşılabileceği ve bu entegrasyonun sosyal hayata gelecek nezdinde nasıl yansıtılacağına dair birçok tartışma vardır.

Göçmenlerin, refah seviyesi yüksek toplumlara entegrasyonunu amaçlayan politikalar büyük eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Bunlar göçmenlerin isteklerinin göz ardı edildiği ve tek taraflı bir çıkar ilişkisinin yürütüldüğü bir sorunsaldır. Örneğin, Almanya entegrasyon süreci kapsamında göçmenler için “uyum zirveleri” düzenlemekte fakat bu zirveler göçmenlerin isteklerini tam manası ile karşılamadığı için tenkit edilmektedir. (Coşkun, 2014, s. 1) Sosyal entegrasyon kapsamında Almanya’da bulunan göçmenler üzerine çalışmalar yürüten Esser’e göre, kuşaklar ilerledikçe Alman kültürünü benimseme düzeyi artacak ve Türk kültürünü devam ettirme düzeyi düşecek ve asimilasyona daha çok yaklaşacaktır. (Şahin, 2010, s. 105)

2.1.5 Asimilasyon

Asimilasyon kelimesi, Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’ nün hazırladığı Göç Terimleri sözlüğü, azınlık bir etnik veya sosyal grubun başka bir grup ile uyum içine girmesi olarak betimler. Devamında ise asimilasyon, dil, kültür, gelenek- görenek ve davranışlarında değişiklik olması anlamına geldiğini söylemektedir. Asimilasyonu kültürel ve sosyal uyumun daha ötesine giden bir durum olarak belirtmiştir (Perruchoud & Redpath, 2009, s. 3).

Diğer bir deyişle asimilasyon veya eritme potası kavramı göçmenlerin toplumsal hareketlilik için yeterli imkânlarla kavuşmasıyla birlikte orta sınıf statüye erişmeleri durumunda farklılıkların ortadan kaldırılması anlamında kullanılabilir. (Baştürk, 2009, s. 533 - 536)

Asimilasyonun birçok bilim dalında anlamı ve kullanımı vardır. Bunlar; sosyoloji, etnoloji, psikoloji, biyoloji, fizyoloji, botanik gibi bilim dallarından anlam açısından en anlaşılır olanı biyoloji olduğu bilim insanları tarafından belirtilmektedir.

Biyolojideki asimilasyon kavramı “içine almak”, “özümlemek” ve “özümsemek” anlamlarını sosyolojiye hatta göç sosyolojisine aktarmıştır. Biyolojiden aktarılan bu kavram önce psikolojiye sonra da sosyolojiye aktarılmıştır. (Karataş, 2006, s. 64)

Bir organizma, aldığı besini özümseyerek kendine izafe etmesine özümseme denirken, besinin organizma içinde sindirilerek organik yapısı ile birleşmesi ve birbirlerine benzemesine özümseme denir. Özümsemenin etnolojideki tanımı ise şu şekildedir: “Hâkim bir topluluğun, kendisinden farklı bir topluluğu bünyesinde eritmesi ve kendine benzetmesi”. Sosyolojide ise, “bir toplumun kültür bakımından kendisinden farklı bir toplum haline dönüşmesine "özümseme"; bir toplumun kültür bakımından kendisinden farklı bir toplumu kendi yapısına dönüştürmesine de "özümseme" denir. (<http://sosyolojisi.com>, 04.12.2016)

Bu üç alanda da farklı anlamlar kazanan asimilasyon kavramı dikkate alındığında iki ana hususun olduğu söylenebilir. Birisi hâkim toplum ya da kültür, diğeri ise ona benzemeye çalışan ya da benzetilmeye çalışılan kişi veya toplumdur. Durduk yere hiçbir insan veya toplum, başka bir topluma benzemek istemez. Bütün toplumlar kendi problemlerini kültürel yapılarına göre çözmek isterler. Kendi kültürel yapılarıyla çözemedikleri problemlerinde ise, eğitilmiş, kültürel yapısına hâkim, iyi yetişmiş bireylerin, ihtiyaçlarını karşılayacağı kadar olan unsurları, kendi kültürlerine katarak problemlerin çözülmesini daha çok tercih ettiği söylenebilir. Bu çözüm yolunun başarısız olduğu durumlarda ise giderek artan problemler ve bu problemler karşısında bunalan o toplumdaki bireyler, kültürel yapısının işlevini yitirdiğini ve o dönemin hâkim kültürel yapısının benimsenmesi gerektiğini dile getirirler. Bununla birlikte hâkim dış kültürel toplumlar da sömürülmeye müsait bu pasif toplumları kendi kültürel yapılarına uygun olup olmadıklarına bakmaksızın dâhil etmeye çalışırlar.

Alman sosyologların konuya bakışı entegrasyon kavramı ile benzerlik göstermektedir. Ancak birçok uzman, asimilasyonun sosyoloji alanındaki anlamını; farklı kültürel yapıya sahip toplumların birleşmesi olarak cevaplandırmaktadır. Ayşe Elif Posos Devrani ise entegrasyon ve asimilasyon kavramlarındaki ayrımı değinerek

şu şekilde ifade etmiştir: “Entegrasyon iki taraflıdır. Asimilasyon ise tek taraflı ve hegemonyanın istediği özelliklerle şekillenen, azınlığın çoğunluğa tam uyumunu hedefleyen bir süreçtir”.³ Devamında ise uzmanlar asimilasyonu, pasif kültürün, hâkim kültüre dil ve kültürel açıdan uyum sağlaması ve kendi kültürel sınırlarını kaldırarak bambaşka bir sosyal kimliğe bürünmesi biçiminde açıklamaktadırlar. (Rowert, 2010, s. 5)

2.2. Sığınmacılık

Burada çalışma içinde önemli olan sığınma hakkı kavramını ifade etmekte yarar vardır. Sığınma hakkı, birinin, ikamet ettiği ya da uyruğunda olduğu devletin ülkesini baskı ya da ayrımcı yasal kovuşturma gibi sebeplerle terk edip, yabancı bir devletin ülkesine, konsolosluk binaları ya da diplomasi temsilciğine, devlet uçak ya da savaş gemilerine girmesi ve bu devletten koruma araması şeklinde ifade edilebilir. Bu anlamda sığınma hakkının, ülkelerinde sığınma aranan devlete ait olan bir hak olduğunu söylemek mümkündür. Devletin bu şekilde bir yükümlülük ve sorumluluğunun olup olmama durumunu, o devlette bulunan ulusal mevzuat ve taraf olduğu/yaptığı uluslararası antlaşmalar belirler. Eğer devlet, antlaşmayla bu hususta yükümlülük üstlenmiş ise, o antlaşmanın şartlarını gerçekleştiren yabancılar açısından “sığınma hakkı”nı tanımak zorunda oldukları açıktır. (Saliji, 2015, s. 4)

Herhangi bir ülkeye mülteci olmak için başvuruda bulunmuş fakat talebi henüz sonuçlanmamış kişilere sığınmacı denir. (<http://oramrefugee.org>, 14.01.2018) Talepleri reddedilen kişiler sığınmacı kabul edilemeyeceği gibi, endişelerinde ve korkularında haklı görülen kişiler sığınmacı sıfatını kullanabilirler.

Sığınma hakkı üzerine yapılan uluslararası düzenlemelere baktığımızda hem 1951 Cenevre sözleşmesi hem de 1967 protokolünde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. İnsan hakları evrensel bildirisinin 14. maddesinde ve 1967 BM Ülkesel Sığınma Bildirisine bakıldığında zulüm ve baskı altında olan insanların diğer ülkelere sığınma hakkı olduğunu ele alsa da bu belgelerin direkt bir hukuki bağlayıcılığı söz konusu olmamaktadır. Ela Gökalp Aras da bu konuda benzer

³ Ayşe Elif Posos Devrani ile yapılan mülakat, 6 Eylül 2019.

görüşleri savunmaktadır: “Sığınma, İnsan Hakları Evrensel bildirgesinin 14. Maddesinde temel bir hak olarak geçmektedir fakat hukuki bir statü değildir. Gerekçeler haklı buldukları taktirde ise sığınmacılar mültecilik statüsü kazanmaktadırlar”. Bu sebeple devletlerin bu konu hakkında karar yetkisini yok sayan ve sığınma hakkını kişilerin aleyhine dönüştüren hukuk kurallarından söz etmek mümkün olabilmektedir. (Pazarcı, 1998, s. 207)

Diğer bir ifadeyle Esra Yılmaz Eren bu konuyu açık bir şekilde ifade etmektedir:

“ “Sığınma hakkı” esasen uluslararası hukuk bakımından tanınmış bir hak değildir. İHEB mad. 14 “sığınma arama hakkı”nı düzenlemektedir⁴. Uluslararası hukuk bağlamında kendine sığınan kişileri ülke sınırlarından kabul etme ve bu kişilere sığınma sağlama konusunda devletlere çok büyük takdir hakkı tanınmaktadır. Genel anlamda bakılacak olursa mülteci hukuku denilen alan büyük oranda devletlerin inisiyatifinde ilerleyen bir alandır. Kişilerin “mülteci”⁵ olması hali dışındaki sığınma halleri bakımından bir hak tanımlaması yapmak günümüzde mümkün değildir”⁶.

2.3.Mültecilik

Çeşitli nedenlerden dolayı kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve talebi o ülke tarafından kabul edilen kişilere mülteci (refugee) denir. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nde daha kapsamlı tanımı bulunmaktadır. Bu tanıma göre;

“Menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korunmasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi” mülteci olarak tanımlanmaktadır (Tunç, 2015, s. 32).

⁴İHEB mad. 1471: “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır”.

⁵ “İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.”

⁶ Esra Yılmaz Eren’le yapılan mülakat, 27 Ağustos 2019

Göç terimleri sözlüğüne (2009, s. 49) göre bir ülkeye mülteci olarak gitmek isteyen kişinin yaptığı başvuru kabul edilene kadar geçen bekleme sürecinde, sonucu bekleyen kişi “sığınmacı” olarak tanımlanmaktadır ve başvurusu sonuçlanıp sığınma talebi kabul edilen kişiye mülteci denmektedir. (Ataman, 2015, s. 25)

Genellikle mülteci ile sığınmacı kavramları birbiriyle karıştırılmaktadır. Fakat bu kavramlar arasında kesin bir ayrım vardır. Sığınmacı, mülteci kavramında da olduğu üzere kaçtığı ülkeye sığınma talebinde bulunan kişidir. Buna istinaden vatanını terk edip başka bir ülkeye sığınan kişi o ülke tarafından soruşturma sürecine tabii tutulmaktadır. Bu iki kavram arasındaki en temel fark sığınmacının henüz hukuksal açıdan soruşturma kapsamında olması durumudur. (<https://multeciler.org.tr>, 2015)

Gittikleri yerlerdeki zorluklarla baş etmek zorunda kalsalar da mülteciler, savaş ve şiddet gibi önemli nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Ülkelerini terk eden mültecilerin ilk karşılaştığı zorluk birçok ülkenin onları almak istememesidir. Örneğin, Macaristan’ın Sırbistan sınırına tel örgü çekmesi ekonomik zorlukları artırdığı gibi sorunların daha da büyümesine neden olmaktadır. Bu yüzden mülteci sorununun bütün devletlerin ortak sorunu olduğu kabul edilmelidir. Ancak siyasi, ekonomik ve toplumsal yönden özellikle Avrupa ülkelerinin üzerlerine düşen görevleri yerine getirmediikleri açıkça görülmektedir. Kendi topraklarına uzak olmalarına rağmen bu ülkelere mülteci olarak akın eden insanların ölümlerinden sorumlu tutulmalarını düşündüren sebep, petrolün bulunduğu bölgedeki kaynakları işleyen ve dünyaya pazarlayan şirketlerin genelinin Avrupa ve Amerika uyruklu olmasıdır. Daha detaya incek olursak, mülteci krizinin Ortadoğu’da daha çok görülmesindeki sebebin petrol yatakları kaynaklı olarak ortaya çıkması ve bu sebeple savaşların meydana gelmesi, dikkatleri küresel sistemin sonucu üzerine bağlanmasına çekmektedir. Uluslararası Kurtarma Komisyonu Başkanı David Milband’ın iddiasına göre; tüm tecrübe edinilen mülteci krizlerinin başarısızlığını, küresel sisteme bağlayan ve kendi vatandaşlarının temel ihtiyaçlarını karşılayamamakla birlikte toplum içindeki etnik, siyasi, dini ve birçok ayrışmaları çözemeyen en az otuz- kırk ülke vardır. (Miliband, 2015, s. 1).

Devletler kendi egemenliğine bağlı olan “vatandaşları” ile başka egemenliklere bağlı olan “yabancılar” arasında ayırım yapmaktadır. Bu tabii bir sonuçtur. Yabancılık ve vatandaşlık bir hukuki statüdür. Ancak vatandaş ve yabancı kavramlarının içeriğinin açıklanması gerekmektedir. Vatandaşlık bir gerçek kişiyi bir devlete bağlayan hukuki bağın adıdır. “Yabancı” kavramının tanımını yaparken “vatandaş” kavramından yola çıkmalıyız. Zira bir devlet açısından yabancı, o devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olmayan kişidir. (Çiçekli, 2016, s. 38) Yabancıları tanımlarken “yabancı devlet vatandaşı” tabiri kullanılmaktadır. Ancak bu doğru bir yaklaşım değildir çünkü her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu tayin etme konusunda münhasır yetkilidir. Hiçbir devlet, bir başkasının vatandaşlarının kim olduğuna karışamaz. Yabancı kişi bir yabancı devlet vatandaşı olabileceği gibi vatansız (heimatlos) veya mülteci de olabilir. Vatansızların ve diğer yabancıların hukuki durumlarına girilmeden konunun salahiyeti açısından mülteci kavramının ifade ettiklerine bakılacaktır.

Mülteci kavramının tanımları açısından çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. 1922-1946 yılları arasında Milletler Cemiyeti çatısı altında imzalanan uluslararası belgelerde bir kişinin mülteci korumasından yararlanması için menşei ülkesi dışında olması ve ülkesi devletinin korumasından yoksun bırakılması yeterli olacaktır. (Çiçekli, 2016, s. 241.) Ayrıca mülteci kavramı çok genel olarak “katlanılamaz olan koşullardan ya da kişisel durumlardan kaçıp kurtulmak isteyen bir kişi” şeklinde de tanımlanabilir. (Goodwin - Gill & Mcadam, 2007, s. 17)

İç hukukumuzda ise Birleşmiş Milletler ve uluslararası toplumun benimsediği mülteci kavramı sınırlanmıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin getirdiği yükümlülükler açısından “1 Ocak 1951’den evvel cereyan eden hadiseler” ibaresini, “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da cereyan eden hadiseler” şeklinde kabul ettiğini açıklamıştır. (Çiçekli, 2016, s. 238.) Böylece mülteci kavramına tarihi ve coğrafi olarak sınır getirilmiştir. Daha sonradan Türkiye 1967 protokolüne taraf olarak tarihi açıdan sınırlamayı kaldırmış olsa da coğrafi sınırlama hukuken devam etmektedir. Türkiye bu coğrafi sınırlama ile sadece Avrupa ülkelerinden gelen ve ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle

takibata uğrayacağı korkusu ile iltica talebinde bulunanlara mülteci statüsü vermektedir. Avrupa dışından gelen başvurular ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile birlikte değerlendirilmekte ve mülteci statüsü verilmesi kararlaştırılanlar üçüncü ülkelere yerleştirilmektedir. Buradan yola çıkarak ülkemizdeki Suriyelilerin “mülteci” kavramının uluslararası anlayışına göre mülteci olsalar da “6458 sayılı Kanun” ve Türkiye’nin uluslararası sözleşmelere koyduğu çekinceler nedeniyle Türk hukukuna göre mülteci statüsüne sahip olmadıklarını söyleyebiliriz. Türkiye’deki Suriyelilerin mülteci statüsüne sahip olmamaları onların hukuki durumunda ve dolayısıyla hakları bakımından bir belirsizlik oluşturmaktadır. Bu durum Suriyeli sığınmacılara yönelik keyfi uygulamalara yol açma riski taşımaktadır. (Gülfer & Öner, 2015, s. 123) Ancak uygulamaya baktığımızda bu kişilere mültecilere tanınan bazı haklar tanınmasa da, yetkili makamlar “mülteci” kavramını kullanmakta bir beis görmemektedir.

2.3.1 Almanya’da Sığınmacılık ve Mültecilik

Bir sorun olarak sığınmanın, uzun süredir Almanya'nın gündeminde; hatta birçok zaman gündemin belirleyici konularından biri olduğu görülmektedir. Siyasetçiler tarafından seçim çalışmalarında bu konunun sıklıkla vurgulanması, iç siyasette konunun önemini de artırmıştır. Zamanla, siyaset ve basın da etkisi ile kamuoyu içinde sığınmacılara karşılık oluşan tepkilerin sınırları aşmış yabancı düşmanlığını körükleyen bir görünüme bürünmesi, sığınmacıların sosyal önemini de arttırarak konuyu ulusal meseleye dönüştürmüştür. Özellikle 1990'ların başında eski Doğu Bloku ülkelerinde seyahat politikalarının liberalleşmesiyle rekor seviyeye ulaşan sığınma başvurularla birlikte göçmenlerin sayılarının da artmasıyla halkta istila edilme duygularına sebep olmuş ve siyasi grupların sığınmaya çözüm bulunması gereken bir sorun olduğu konusunda hemfikir olmalarına yol açmıştır. Bu sürecin sığınma başvurularının engellenmesiyle ilgili çalışmaların devam ettiği ve 1993'te anayasa değişikliğiyle sonuca bağlandığı görülmüştür (Başçeri, 2001, s. 5).

Almanya'da yaşanan sığınmacı sorununu diğer göç sorunlarından ayrı değerlendirmek yanlış olacaktır. Özellikle de son yıllarda yaşanan gelişmelerle, göçler Almanya'da görülen genel gelişimiyle yakından bağlantılı olduğunu söylemek

mümkündür. Göçmen işçi alımlarının durdurulması durumu, Doğu Avrupa ülkelerinde bulunan rejimlerin liberalleşme ve seyahatlerin kısıtlanması, kan bağıyla Almanya'ya bağlı görülen Doğu Avrupalıların Almanya'ya dönmeye çabalamaları, sınır kontrollerindeki artış ve bunlarla beraber sığınma başvurularının artışlarının arasında bulunan ilişkinin ilk dönemlerdekinden daha derin olduğu görülmektedir. Günümüzde yaşanan sığınmacı sorunlarının anlaşılması ve çözüm önerilerinin oluşturulması konusunda, Almanya'nın göç tarihiyle geleneğinin anlaşılması önemlidir. Avrupa'da bulunan birçok ülkede aynı sorunların yaşanmasına karşın, bu durumların Almanya'da daha farklı gelişmesinde bu geleneğin etkisi büyüktür. Bu sebeple bu çalışmada Almanya'nın göç tarihi detaylı olarak ele alınacaktır.

Almanya'ya sığınma başvurularının genel anlamda 1989 yılına “Doğu Bloğu”nun çöküşünün sonrasında, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu tarafa hiç olmadığı oranlarda artış göstermiştir. 1990 yılında 1989 yılına göre yaklaşık olarak 70 bin fazladan başvurunun yapıldığı bir sonraki yıl 1990 yılına göre 60 bin ve 1992 yılında 1991 yılına göre yaklaşık olarak 180 bin fazladan başvurunun yapıldığı kayıtlara geçmiştir. Türkiye'den yapıldığı görülen başvurularda da artış olmuştur ancak bu genel olarak artış oranlarının çok altında kaldığı görülmüştür. Türk başvurularından kabul oranlarının ise 1989 yılındaki % 1.2 ile 1991 yılındaki % 4 arasında değiştiği saptanmıştır. (Başçeri, 2001, s. 185)

Son dönemlerde Almanya'ya Suriyeli sığınmacı akınının ardından bu ülkede toplam Suriyeli sayısının 2015 Ağustos ayında yaklaşık olarak 161.000'e ulaştığı kaydedilmiştir. Bu sayıdan 137.000 kadarının “Suriye İç Savaşı” sırasında “2011-2015” yıllarında Almanya'ya gidenlerden oluştuğu görülmektedir. Bu sayıya yaklaşık olarak 20.000 kadarının, Alman hükümeti tarafından 2013 Mart'ta çıkarılan dört yönetmelik ile almayı kararlaştırması ve bu kapsamda vize verilen sığınmacılardan oluşması da önemlidir. Bu rakamlara bakıldığında Almanya'nın dünyada toplamda Suriyeli sığınmacılarının yaklaşık olarak %3 kadarına ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Avrupa Birliği, Suriyeli sığınmacıların toplamda %7'sini kabul etmiştir, Türkiye % 42, Lübnan % 27 ve Ürdün %15'le “Suriye İç Savaşı”nın sebep olduğu sığınmacı krizindeki asıl yükü paylaşır (İnat, 2015, s. 23).

Almanya, 2017 yılının sonuna doğru ülkeyi terk edecek olan sığınmacılara 3000 Euro yardımda bulunacağını açıklamıştır. 2015 yılında 1 milyonu bulan mülteci sayısı 2016'da 280 bine inmiş, 2017'de ise 200 bin olması amaçlanmıştır. Gözle görülür bu aşırı düşüşteki etkenlerin başında Balkanlardan geçişlerin engellenmesi ve Türkiye ile yapılan mülteci anlaşması yer almaktadır. (DW, 2017)

Sonuç olarak Almanya en fazla sığınma başvurusunun yapıldığı ülkeler arasındadır. Hızla artan başvuruların bir taraftan Alman sığınma prosedürünün ve ondan kaynaklı Alman mahkemelerinin yavaş ve yetersiz işlemesine neden olmuş diğer taraftan da kamuoyu içinde sığınmacı karşıtı bir tutumun alınmasına sebep olmuştur.

Avrupa'da, mültecilerden en çok etkilenen ülkenin Almanya olduğunu söylemek mümkündür. 1 milyondan fazla mültecinin yaşadığı ülkede çeşitli problemlerin yaşandığı görülmektedir. Alman toplumu içinde yabancı karşıtlığı ve ırkçılığın artışı, yabancı karşıtı ve ırkçılığa dayanan hareketlerin özellikle siyasi alanlarda yayılma durumu ve destek görmesi, mültecilerin yaratmış olduğu ekonomik yük ve Avrupa bütünleşmesindeki temel değerlerin tahribata uğraması gibi çeşitli sorunların Almanya adına önemli olduğunu belirtmek gerekir. Almanya'nın, önemli ekonomik ve siyasi güç olması AB içerisinde lokomotif rol üstlenmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra Alman dış politikasındaki önemli etki alanının AB'ye ait olduğu da görülmektedir. Bu anlamda, mülteciler Avrupa bütünleşmesinde temel değerlerin üzerinde yaratmış olduğu baskı ile Avrupa güvenliğinin tehdit edilen durumu, Almanya'nın kabulleneceği bir olgu değildir. Özetle Almanya'nın, hem kendi ülke içinde hem de AB içerisinde mültecilerden kaynaklı sorunlar ile baş etmek zorunda kalmaktadır. Almanya, bu sorunlar ile baş etmenin temel yolunun, Türkiye'yle kurulacak olan, iş birliğine dayanan sağlıklı bir diyalog olduğunu düşünmektedir. (Akkaya, 2016, s. 25)

2.4. Mülteci Akımının Nedenleri

Mülteci akımına genel olarak neyin sebep olduğu bilinmemektedir. Bu konuda BM'nin ya da herhangi bir Hükümetler Arası Kuruluşların (HAK'ın) da çalışması bulunmamaktadır. Weiner'in çalışması esas olmakla birlikte diğer

çalışmalarda ele alınarak aşağıdaki sınıflandırmalar oluşturulmuştur. Aşağıda 5 başlık altında mültecilerin akımına neden olan sebepler incelenmektedir.

2.4.1.Devletler Arası Savaş

Devletlerarası savaşlar mülteci akımına en çok neden olan sebeplerin başında gelmektedir. Weiner, mülteci akımının sebepleri doğrultusunda yürüttüğü çalışmaları ile ilgili sunduğu sayısal veriler göz önüne alındığında ortaya çıkmaktadır ki, 1969, 1982 ve 1992 yıllarının verileri toplam 34.028.000 mültecinin 14.227.000'i devletlerarası savaşlar nedeniyle göç etmeye zorunlu bırakılmışlardır. (Weiner, 1996, s. 12)

Devletlerarası savaşların en fazla yaşandığı dönem 20. yy'da olmuştur. Buna bağlı olarak da mülteci sayısı bu dönemde oldukça fazladır. Özellikle mülteci sayısının en fazla olduğu zaman dilimi 20.yy'ın ikinci dönemi olarak bilinmektedir. Çünkü bahsedilen dönemdeki 30 yıllık süreçte dört kere Arap-İsrail Savaşı gerçekteşmiş ve bu savaşlar sebebiyle yaşadığı topraklardan göç etmek zorunda kalan milyonlarca insan olmuştur. (Sander, 2008, s. 294-296)

Aynı şekilde milyonlarca insanın kendi topraklarını bırakarak ülkelerini terk etmelerine sebep olan bir diğer savaş da İkinci Dünya Savaşı'dır. Bu savaştan sonra sınırların değişmesi Avrupa haritasında değişikliklere sebep olmuştur. Ülkelerini terk eden insanlar daha sonra geri dönmek isteseler de bu değişimlerden dolayı memleketlerine geri dönmüşler fakat ülkelerine dönememişlerdir. (Weiner, 1996, s. 6)

1989 yılında mülteci sayısı yaklaşık olarak 15 milyon iken 1990 yılında bu rakam 17.2 milyona ulaşmıştır. Bu artışın sebeplerini inceleyecek olursak; o yıllarda meydana gelen Amerika ile Sovyet çatışmasını, Berlin duvarının yıkılmasını, Sovyetlerin dağılmasını örnek olarak gösterebiliriz. Bu olaylar da milyonlarca insanın ülkesini terk ederek göç etmesine sebebiyet vermiştir. Bunların dışında Afganistan-Rusya savaşı ve Ermenistan-Azerbaycan çatışması da birçok insanın topraklarını terk etmelerine neden olmuştur. (Weiner, 1996, s. 18)

Mülteciliğe sebep olan bir diğer olay 20. yy'da gerçekleşen sömürgecilikten (decolonization) kurtulma hareketleridir. Bu hareketlerin çoğunun Afrika kıtasında gerçekleşmesinden dolayı burada bulunan ülkelerde çok sayıda insanın mülteci olarak göç etmesine sebebiyet vermiştir.

20. yy'ın sonlarında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle çıkan Körfez Savaşları da 5 milyon kişinin sonraki hayatlarını mülteci olarak geçirmesine neden olmuştur. (Hein, 1993, s. 48)

2.4.2. Etnik Çatışmalar

Ülkeler arası savaşlardan sonra mülteci akımının bir diğer en büyük nedeni de bireylerin siyasi sosyal ve ekonomik açıdan içinde buldukları etnik çatışmalardır. Weiner'in çalışmaları sonucu ortaya çıkan verilere göre 34.028.000 mülteci sayısı içerisinde 10.304.000 kişinin ülkelerini terk etmek zorunda kalmaları etnik çatışmaların sonucudur.

Etnik çatışmaların mülteci akımı üzerindeki etkisi iki şekilde olmaktadır. İlkinde devletin merkezi örgüt yapısını, dolayısıyla hiyerarşisini reddeden etnik bir grubun otonom bir bölge isteyerek toprak talebi söz konusu olmamakla beraber, iki farklı etnik grubun birbiriyle çatışması ya da bir etnik grubun devlet tarafından işkence ve zulmüne maruz kalmasından cereyan etmektedir. (Weiner, 1996, s. 10)

Etnik çatışmalara yol açacak birçok neden olmasına rağmen genel anlamda bu nedenlerin bir sınıflandırması bulunmamaktadır. Bu duruma açıklık getirmek isteyen Zolberg ve arkadaşları, etnik çatışmayı alevlendiren en büyük nedenlerin başında dil ve din olduğunu belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak Weiner de etnik çatışmalara ırksal grup ve kabilelerin neden olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan Zolberg ve arkadaşları, Weiner ile aynı düşüncede değildir. Onlar kültürü şekillendiren ve besleyen unsurların dil ve din olduğunu, ırksal grup ve kabilelerin kültürel oluşuma bir etkisinin olmadığını düşünmektedirler. (Zolberg, Suhrke, & Aguayo, 1986, s. 161).

Dağılan imparatorlukların hemen ardından yaşanan çatışmalar kitlesel çapta mülteci göçüne sebep olmaktadır. Çünkü yıkılan imparatorlukların ardına kurulan devletler mecburen çok kültürlü bir yapıya sahip olacaktır. (Ergil, 2009, s. 85) Bu nedenle birçok etnik grubu da ister istemez içinde barındırmaktadır. Devlet yönetimi, ekonomi, ticaret ve ulusal güvenlik gibi alanlarda bazı etnik gruplar daha fazla ön plana çıkmaktadırlar. Yeni kurulan devletler sonrasında bu etnik gruplar diğer ülkelere karşı küçümseyici ve tahrik edici tavır sergilemektedirler. Bu nedenle, yaşanan birçok sorun ve etnik çatışma da mülteci göçünü beraberinde getirmektedir. Üstelik ardıl devletin kötü bir ekonomiye sahip olması ve içerisinde ayrılıkçı hareketlerin çoğalması da mülteci göçünü artırmaktadır. (Weiner, 1996, s. 35)

2.4.3.Sivil Çatışmalar

Mülteci akımı üzerinde etnik çatışmalar kadar etkisi olmasa da sebep olduğu mülteci sayısı küçümsemeyecek kadar fazla olan bir diğer çatışma da sivil çatışmalardır. Sivil çatışmaları etnik olmayan çatışmalar olarak adlandırmak mümkündür. Sivil çatışmalar sınıfsal farklılıklardan ve bireyin fikri gibi ideolojik sebeplerden kaynaklanmaktadır. Devlet ve vatandaş karşılıklı mücadele içine girerler. Buradaki çatışmalarda din, dil ve ırk gibi sorunlar söz konusu olmamaktadır ve bu mücadele silahlı örgütler tarafından yürütülmektedir. (Weiner, 1996, s. 10)

Etnik olmayan sivil çatışmalara örnek verecek olursak; Soğuk Savaş döneminde Asya'da ve Latin Amerika'da çıkan Sovyet ve Amerika destekli savaşlar öne çıkabilir. Aynı şekilde yüzbinlerce insanın ülkesini terk etmesine sebep olan, Laos'ta Angola'da, Kamboçya' da ve diğer ülkelerde çıkan birçok sivil çatışmada örnek gösterilebilir. (Weiner, 1996, s. 22)

2.4.4.Baskıcı Otoriter ve Devrimci Rejimler

II. Dünya Savaşı öncesinde ve 1970'li yıllar arasında etkisini fazlası ile gösteren devrimci ve baskıcı otoriter rejimler, sayısız insanın topraklarını ve vatanlarını terk etmelerine neden olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesindeki asıl nedenlerden biri de II. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa, İtalya ve Almanya'da

etkili olan faşizmdir. Özellikle İran'da gerçekleşen İslam Devrimi, Çin'in ve Küba'nın komünizmin hâkimiyeti altına girmesi, İspanya'daki General Franco rejiminin başa gelmesiyle birlikte tüm bu etkenler yüzünden kitlesel göçler yaşanmıştır. Çin, 1966-1969 yılları arasında gerçekleşen komünizm devrimi nedeniyle 2.245.000 kişi, Fidel Castro ile gerçekleşen komünist devrimde Küba'da; 580.000 kişi ve Sovyetlerin, Balkanların Doğu Bloğu ülkelerini işgal etmesi ile komünist rejimi başa getirmesi sonucunda 270.000 kişi yaşadıkları toprakları ve vatanlarını terk etmek durumunda kalmışlardır. (Weiner, 1996, s. 13)

Rubinstein'a göre mülteci akımına, politik ve sosyal her ayaklanma sebebiyet vermektedir. (Rubinstein, 1936, s. 716). Çünkü başarılı bir ayaklanma ve başkaldırının bir önemi yoktur. Önemli olan kısım kazanan ve kaybeden tarafın olmasıdır. Taraflardan birinin iktidarı ele almasıyla birlikte diğer tarafı düşman varsaymakta ve buna istinaden baskı, yaptırım ve olumsuz davranışlar uygulamaktadır.

Devrim denemelerinin başarıya ulaşması mülteci akımına sebep olurken aynı zamanda denemenin başarısız olma durumunda da mülteci akımına sebep olmaktadır. Rusya Devrimi ve Fransız İhtilali'nin gerçekleşmesi mülteci akımına sebep olduğu gibi Amerika'da denenen Tory Devrimi girişimi de aynı sonucu vermiştir. (Zolberg, Suhrke, & Aguayo, 1986, s. 159)

2.4.5. Doğal Afetler ve Çevre Sorunları

Mülteci akımını oluşturan sebepler arasında doğal afetlerin incelenmesi yazardan yazara farklılık göstermektedir. Weiner'e göre doğal afetler, yaşanan çatışmaların nedeni değil sonucudur. Bu yüzden mülteci akımına sebep olan faktörler arasında incelenmemelidir. Fakat incelemelere bakıldığında Weiner'in aksine doğal afetler çatışmaların bir sonucu olsa da bu çatışmalar insanların elinde olduğu için mülteci akımını oluşturan sebepler arasında incelenmiştir.

Doğal afetler bir sebep olarak ele alınıyor olsa da diğer sebeplere göre mülteciler üzerindeki etkisi daha azdır. Ancak sebep olduğu mülteci sayısına bakıldığında da azımsanmayacak kadar fazladır. Örneğin kuraklık nedeniyle

1980'lerin ortasında Afrika'da 2 milyon kişinin evlerini terk ettiği bilinmektedir. Aynı şekilde Afrika'daki açlık incelenecek olursa açlığın Afrika'daki kıtlıktan dolayı değil insanların yanlış politikalar yürütmelerinden kaynaklanmaktadır. Çernobil felaketi bu duruma verilecek bir diğer örnektir. (Wallace ve Stola'danakt. Castles ve Miller, 2008, s. 121) Çernobil felaketinden sonra mülteci olarak bölgeden ayrılan kişi sayısı 700.000 olmuştur. Çernobil felaketinin oluşmasında yine temel etken insandır. İnsanlar doğal afetlere ve çevre sorunlarına karşı tedbirler alsalar birçok felaketin gerçekleşmesi önlenebilir.

3. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE ALMANYA'YA GÖÇ HAREKETLERİ VE ALMANYA'NIN GÖÇ POLİTİKALARI

3.1.Hitler Dönemi Almanya'sının Göç ve Göçmen Politikaları

1. Dünya Savaşından mağlup olarak ayrılan Almanya, düşman devletler ile şartları çok ağır olan Versay Antlaşmasını imzalamıştır. Adolf Hitler bu yıllarda Alman İşçi Partisi'nin bir mensubuydu ve 1933 yılında iktidarı ele geçirerek Alman Şansölyesi olmuştur. Hemen ardından da 1934 yılında yasama, yürütme ve yargıyı tek elde toplayarak kendi ideolojik fikri olan 'Nasyonal Sosyalizm' i yürürlüğe geçirmiştir. Bu ideoloji savaşmayı biyolojik bir zorunluluk olarak görmektedir.

Hitler'in diğer bir ana hedefi ise göçmenleri ülkeden atmak istemesiydi. Bu doğrultuda yaptığı katı uygulamalar uzun süre sarılamayacak yaralar meydana getirdi. İlk başlarda hukuki hak ve özgürlükleri elinden alınan Yahudi göçmenler hatta Yahudi Almanlar, devamında milyonlarca insanın katledilmesiyle sonuçlanacak bir trajediyle karşılaşacaklardı. İkinci Dünya Savaşının da son bulmasının ardından Soğuk Savaş dönemine girilmiştir ve Almanya doğu – batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Almanya'nın sosyalist doğu tarafı dışarıya göçe ve dışarıdan göçe tamamiyle katı uygulamalar ve kurallar getirerek göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci konularına ne kadar uzak olduğunu bütün dünyaya bir kez daha göstermiştir.

3.1.1.Müdahaleci Hitler Devleti ve Yok Etme Savaşında

İmparatorluk: Nasyonal Sosyalist Almanya'da Irkçılık ve Göç

Devlet aktörlerinin eylemleri 1933-1945 yılları arasında 'Nasyonal Sosyalist' devlet yönetiminin üç merkezi hedefinin uygulanmasına yönelmişti. Bunlar; nasyonal sosyalizmin sürekli olarak güvenceye alınması, savaşa hazırlık becerisinin tesis edilmesi ve ırkçı halk birliği düzeninin oluşturulmasıydı. Bunun dışındakiler ise göreceli kalmış şeylerdi. Otoriter Hitler devletine doğru yaşanan köklü değişim nasyonal sosyalist düşünceden kaynaklanmaktaydı. Bu da sadece 'otoriter devlet'

askerî açıdan eylem kabiliyetine sahiptir demektir. Kısa süre içerisinde Alman İmparatorluğuna savaş kabiliyeti yeniden kazandırılmalıydı. Sebebi ise Almanya'nın içeriye ve dışarıya karşı hareket kabiliyetini geniş ölçüde kısıtlayan Versay Antlaşmasını ortadan kaldırmak ve çok küçük kalan Alman yaşam alanını genişletme arzusu idi. Bu savaş kabiliyeti iç ve dış siyasete, finansa, sosyo-ekonomik boyutuna ve siyasal düzene yönelik ciddi müdahale ile tahsis edilebilirdi.

Nasyonal sosyalist devlet bu yönde aşırı müdahaleci bir devlet olarak görünmekteydi. Bu devletin müdahaleye hazır olma ve müdahale kapasitesi 2. Dünya Savaşı dönemi içerisinde "Yıldırım Savaş Saldırısı" taktiğinin ani çöküşü ile birlikte artırılmıştı. Savaş kabiliyetinin tesisi, iktisadi yönetimin tamamen devlete ait olduğu plan ekonomisinin uygulandığı ve dışarıya karşı bağımsızlık kazanılmasına yönelik bir sistemle ortaya çıktı. Bu sistem, çöküşten önce devam ettirilen bölgesel yayılma aracılığıyla korunabilirdi.

Müdahaleye her an hazır olma ve geliştirilmiş müdahale imkânlarıyla ön plana çıkan otoriter Hitler Devleti, düzensiz yani kontrol dışı göçü, devletin eylem kabiliyetine yönelik bir tehlike ve tehdit olarak algılamaktaydı. Devlet hem sınır ötesi hem de ülke içi eylemlerde, göç özgürlüklerini tamamen kısıtlayıcı bir yönetim hedeflemekteydi. Bu yönetim, ağırlaştırılan sınır kontrolleri, pasaport ve vize yönetmeliklerinin sınırlandırıcı uygulamaları ile sağlanmıştı. Liberal demokratik özgürlük haklarının ortadan kaldırılması, çok geniş alana yayılan, göçe dayalı bir yönetim sisteminin tesis edilmesini mümkün kıldı. Devlet yatırımlarının silahlanma ekonomisine dayalı askeri sektöre odaklanması, iç göç cereyanını ciddi anlamda etkiledi. Bu alanda giderek artan bir şekilde devlet yönetimi egemenlik sahibi oldu. Silahlanma ekonomisine dayalı yayılmacılık, iş gücü durumunu öyle derinden etkiledi ki iş gücü eksikliği bazı sektörlerde 1930'ların 2. döneminde sadece dış ülkelerden iş gücü alım anlaşmasıyla getirilen işçiler ile denkleştirilmeye çalışıldı. Bu çözüm denemesi dış bağımlılığı ortadan kaldırması planlanan devletçi düşüncenin de tam karşısında durmaktaydı. Bu durum 2. Dünya Savaşı esnasında Alman İmparatorluk sınırlarının yayılmasıyla artık değişmişti. Bu yayılma işgal edilmiş bölgelerin iş gücü potansiyellerine direkt müdahale imkânı sunmaktaydı. Savaşın

başlamısından hemen sonra iş gücü eksikliği ciddi anlamda kızıışmaya ve önemli bir sorun olmaya başladı. Zorunlu işçi sisteminin tesisi, yabancı iş gücü kapasitelerin artırılması, mücadelecı yayılma için önem taşıyordu. (Rass, 2015, s. 537-539)

19. yy'da bütün yerleşik vatandaşların kanun karşısında eşit olduğuna dair liberal temel kaide yürürlükten kaldırılmıştı. Devlet tedbirlerinin temel ilkesi olarak artık toplumsal hiyerarşi merkezli bir sistem geçerli olmuştu. Buna göre Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (NSDAP) merkezi hedefi Yahudi karşıtı (anti-semitist) bir program olmuştu. Bunlar bir taraftan da göç bağlamı içerisinde etkili olmuştur. Çünkü Alman nüfusunun bir kısmının dışlanması ve haklarından mahrum edilmesi, dolaylı olarak ülkeden dışarıya göç ettirilmesi, özellikle de Musevi inançlı ya da Yahudi kökenli Almanların ülkeden sürülmesine de sebep olmuştu. Haklardan mahrum bırakma, vatandaşlık hakkı üzerinden gerçekleşmiştir. Çünkü 1935 tarihli "Nürnberg Kanunları" ırkçı hiyerarşik düzenin tohumunu topluma yerleştirmiştir. (Schmiechen-Ackermann, 2015, s. 573-576) Bunun sonucunda ırkçılığa maruz kalan Almanlar ülkenin dışına çıkmadan da temel vatandaşlık haklarını böylelikle kaybetmişlerdir. Diğer taraftan sınırlandırıcı şekliyle yönetilen göç, ırkçı bir hiyerarşik düzene tabi olmuştur. Bu, savaş öncesi dönemde katı bir şekilde sınırlandırılmış iş gücüne izin verilmesi için gerekliydi. Bundan sonrası ise 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya'ya getirilen milyonlarca tutsağın işçi olarak çalıştırılması durumuydu. (Spoerer, 2015, s. 643-644)

Almanya'nın dışındaki coğrafyalarda, ırkçı temelli hiyerarşik düzenler Avrupa'daki göç olayının gelişimine yönelik ciddi sonuçlar doğurmaktaydı. Çünkü işgal edilen bölgelerde özellikle Orta Doğu ve Doğu Avrupa'da milyonları bulan zoraki göçlere sebep olunmuştur. Sebebi de nasyonal sosyalist Alman yaşam alanını genişletme düşüncesi doğrultusunda, işgal edilmiş bölgelerdeki nüfusların yeniden birleşme düşüncesini bütünüyle değiştirmek yatmaktaydı. Bu bağlamda Orta, Güney ve Doğu Avrupa yerleşim bölgelerindeki Alman ırkının, işgal edilmiş bölgelere yerleştirilmesi de dâhil edilmiştir. Bu fikir Alman azınlıklarının yaşadığı yerleşim birimlerinin elde edilmesinden sonra Weimar Cumhuriyeti'nin gagesine bütünüyle zıt düşen bir hedefti. (Leniger, 2015, s. 691-699)

3.1.2.Soğuk Savaş Döneminin Sistem Çatışmasında Çift Devlet Yapısı: İktisadi Yenilenme, Sosyal Devlet ve 1945- 1989 Arası Göç

1. Dünya Savaşı'nın sonu Alman yönetim gücünün ortadan kaldırılmasına ve arta kalan Almanya'nın dört büyük dünya gücünün hâkimiyetine girmesine sebep olmuştu. Devlet düzeni öncelikli olarak askerî açıdan dizayn edilmişti ve kitlesel boyuttaki savaş sonrası da bu karakter göç ile olan münasebetini de belirlemekteydi. Doğu, Orta Doğu ve Güney Avrupa'dan sürgün edilmiş Alman halkının transfer işlemleri aynı şekilde askerî açıdan ele alınmaktaydı. Nasyonal sosyalist dönemde insan depolama ve imha barınaklarından kurtulmuş on milyonu aşan insan grubu ve Alman savaş esirinin tekrar memleketlerine gönderilmesi de askeri bir karakteri yansıtmaktaydı. (Franzen, 2015, s. 721).

Savaş sonrası ilk yıllarda müttefik devletlerin askeri makamları, siyasi güvenlik tedbirleri açısından mekânsal nüfus hareketlerinin sıkı kontrolü için çaba göstermişlerdi. Bu tedbirlerin etkinlik alanı, şiddetli oranlarda yaşanan göç, takip ve gözetleme için harcanan yüksek masraflar ve savaş sonrasında askeri birliklerin azaltılmasından dolayı kısıtlı kalmıştır. Ne işgal edilen bölge sınırları ne de sığınmacıların ya da imha depolarından kaçanların göç hareketi düzen ve taslaklara uygun olarak kontrol edilebilmişti.

Alman devlet yapısının yeniden inşasına yönelik olarak tartışmalarda anayasada, iç ve dış politikada finansal, sosyo-siyasal gelişmelere dayalı konular önem kazanmaktaydı. Savaş sonrasında iki ayrı Alman devleti işgal güçleri tarafından iki kutuplu dünya düzenine dâhil edilmişlerdi ve dış politika hareket alanında da oldukça sınırlandırılmışlardı. Savaşın kaybedilmesinden sonraki dönem Almanya'sında dış siyaset aracı olarak sosyalizm ciddi manada değer kaybına uğramıştı. Alman azınlıkların Doğu, Orta Doğu ve Güney Avrupa'da, Weimar Cumhuriyeti'nde ve Nasyonal Sosyalist Almanya'da bir araç olarak kullanılmış oluşu ve büyük bölümü bu coğrafyada yaşayan Alman nüfusunun sürgün ve kaçıışı artık son bulmuş oluyordu. Buna rağmen Federal Almanya, 1913 İmparatorluk dönemi vatandaşlık hukukuna dayanmaktaydı. Bu kanun o zamanki Almanlara, başka ülkelerdeki Alman halkına ve özellikle de sonradan Almanya'ya geri dönen

Almanlara vatandaşlık hakkı hususunda imtiyaz ve kolaylıklar tanımaktaydı. Diğer ulus mensuplarına ise tam tersine kısıtlayıcı vatandaşlığa kabul şartları konulmaktaydı. Bunun yanında 1974 anayasasında kesinleştirilen ve Doğu Almanya'da kendine ait bir vatandaşlık kanununun olması gerektiğine dair tartışmalar Batı Almanya'dan tamamen ayrılmaya yönelik gayretlerin bir sonucuydu. Böylelikle özgür devlet olmaya yönelik gayretler toplumsal eylemler olarak ortaya çıkmaktaydı. (Panagiotidis, 2015, s. 895-897)

Dünya genelindeki iktisadi yenilenme periyodu her iki ayrı Alman devletinde, tüketim ürünlerine yönelik şiddetli talep olmasından dolayı iktisadi yatırımların hızlı bir şekilde yeniden inşasına sebep olmuştu. Yeniden inşa ve ekonomik yayılma Batı Almanya'daki globalleşme ve tüketim toplumu, sosyalizm güdümündeki sıkı devlet ekonomisi ile yönetilen ekonomiye göre daha yüksek bir dinamizm kazanmıştı. Doğu Almanya'da tamamen devletleştirilmiş bir ekonomi yönetilirken, Batı Almanya anayasası özel mülkiyeti teminat altına alıyor ve piyasada rekabeti garanti ediyordu. Devletin yatırım ve teşvikleri aracılığıyla genel iktisadi durumun iyileştirilmesine yönelik siyasi müdahaleler Batı Almanya'da daha hızlı gelişmekteydi. Bunun yanında para, kredi ve vergi politikasına dair gerekli tedbirler de 1960'ların sonundan itibaren piyasanın refahı için alınmaktaydı. O zamandan beri devletin önemi, Federal Almanya'nın iktisadi düzeninde giderek artmaktaydı. Ulus devletin ve ekonomisinin yapısında derinlere kadar inen bir işleyiş değişimi Avrupa'da yaşanan hızlandırılmış entegrasyon süreçlerinden dolayı ortaya çıkmaktaydı. Bu uyum süreçleri Avrupa Birliğine yönelik ulusal hukuk sistemlerinin adım adım Avrupa topluluğuna uydurulma aşaması tarafından takip edilmekteydi. Federal Almanya'nın hızlı iktisadi büyümesi, iş gücüne yönelik büyük talep ortaya çıkardı. Mağdur bırakılan grupların, maaşları, istihdam durumları ve sosyal pozisyonları iyileştirildi. Buna ilaveten sosyal piyasa ekonomisinin desteklenmesi ve korunması için devletin sosyal katkıları da ortaya çıkmaya başlamıştı. Federal Almanya, savaş sebebiyle mağdur gruplara borç dengeleme kanunu, ev inşa teşviki, savaş mağduru teşviki gibi ciddi destekler sunmaktaydı. Weimarer Cumhuriyeti döneminden devir alınan faydacılık odaklı refah devleti araçlarının olağanüstü derecede genişletilmesi 1957 yılındaki emeklilik reformu ile başlamıştı. Bu durum, sosyal devlet temelli

hukuk sistemi, sosyal yardım, aile hukuku, aileye finansal destek, iş hukuku, fiziksel iş koşulları ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması alanında yeni düzenlemelere sebep olmuştur. (Poutrus, 2015, s. 853-856)

Birleşme sonrasında her açıdan eşit seviyede olan Doğu Almanya bölümünde devlet tedbirleri, vatandaşın güvenini kazanmaya yönelik bir araç haline dönüştürülmüştü. Sosyalist Birlik Partisi'nin (1946-1990) sosyal ve siyasi hakların yanlış anlaşılması ve verim alanlarının finanse edilmesinde yaşanan sorunlar, sistemin gayri meşrulaşmasına sebep olmuştu. Bu gerileme Doğu Almanya'nın 1970'lerden beri gelen iktisadi çöküşünü belirleyen en önemli faktör olmuştu.

Her iki devlet de kendisini, siyasi olarak ezilmiş kişilerin koruyucu gücü olarak algılamaktaydı. Bunun üzerine her ikisi de siyasi sığınmacı sistemleri için tartışmalı görüşler ve uygulamalar ortaya koydular. İki Alman devleti de kuruluşlarından itibaren, sonradan göç etmiş ciddi orandaki nüfus kesiminin entegrasyonu ile yüzleşmek zorunda kaldılar. Büşra Fadim Sarıkaya bu konuda şunu ifade etmektedir: Batı Almanya göç kavramına Doğu Almanya'ya nazaran daha olumlu yaklaşmaktadır. Doğu Almanya'da yaşayanlar içine kapanık ve gelenekselken; Batı Almanya, içinde daha çok yabancı ve göçmen barındırdığı için göç kavramına daha olumlu bakmaktadırlar.⁷ Batı Almanya'nın parlamenter demokrasi ile yürütülen sisteminde, mülteci ve sığınmacılar için destek tedbirleri alınırken, Doğu Almanya'daki Sosyalist Birlik Partisi Diktatörlüğü, iç siyasi sebeplerden dolayı entegrasyon tedbirlerinden vazgeçmeye ve entegrasyonu siyasi bir konu olarak gündeme getirmemeye çalışıyordu. Sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu yanında iki Alman devleti 1950'li yıllarda dış ülkeye göç meselesini ele alış merkezi gelişimin bir işaretiydi. (Sternberg, 2015, s. 741-745)

Doğu Almanya, Batı Almanya'ya doğru yönelen göçe karşı kısıtlayıcı bir mücadele içine girdi. Çünkü bu göç Doğu Almanya ekonomisinin işleyiş kabiliyeti için bir tehdit oluşturmaktaydı. Doğu Almanya bölgesinin 1950 yılı itibarıyla aşırı katı sınır kontrolleri ve engelleri, Berlin Duvarı'nın (1961) inşası ile sonuçlanacaktı. Bu sınır duvarlarının inşa edilmesi aynı zamanda ülkeden dışarıya göçün

⁷ Büşra Fadim Sarıkaya ile yapılan mülakat, 2 Eylül 2019.

sınırlandırılmasına yönelik diğer devlet önlemlerinin başarısız olduğu anlamına gelmekteydi. (Wolff, 2015, s. 773-778).

3.2. 1950 ile 1970 Yılları Arası Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Ekonomik Yeniden Yapılanma ve Sınır Ötesi İşgücü Göçü

Savaş sonrası Batı Almanya'da oluşan dinamik iktisadi büyüme tüm etkenlerden önce göçmen iş gücü hareketliliği sayesinde gerçekleşti. Devletin yönlendirmesiyle Akdeniz bölgesinden gelen işçi göçü hareketliliği, çalışan iş gücü nüfusunu tamamlamaktaydı. Diğer Batı Avrupalı endüstri devletleri gibi Federal Almanya da 1955 ve 1968 yılları arasında Akdeniz bölgesindeki İtalya, İspanya, Yunanistan, Türkiye, Portekiz ve Yugoslavya gibi ülkeler ile büyüyen Batı Almanya ekonomisi için karşılıklı anlaşmalar imzaladı. (Rass, 2010, s. 466) Böylelikle bir taraftan İmparatorluk Almanya'sındaki aktif işçi gücü istihdamının denenmiş araçları ile bağ kurulurken diğer taraftan da toplum iradesinin zıddına bir şekilde "Göçmen Ülkesi" tabirine geçiş dönemini oluşturdular. (Bade, 1984, s. 91-162) Uzatılmış ikamet süreleri ve zincirleme göç hareketleri, gözle görünür olarak Federal Almanya'daki göçmen toplumuyla oluşacak çatlakları hem Almanların hem de göçmenlerin 1980'li yıllara kadar "misafir işçiler" in memleketlerine geri döneceği efsanesine inanmasına rağmen belirginleştirdi.

Bir sonraki bölümün amacı iktisadi atılımın ve sosyal devlet gelişiminin olduğu bu yıllardaki ilerlemeyi merkezi hatlarıyla ve aktörleriyle göstermektir. İlk adımda 1955 ve 1969 yılları arasında Batı Almanya'nın yurt dışından işgücü alma politikası bir kesit olarak ele alınmaktadır. İşçi çağırmanın gelişimi ve yapısı hem dış siyasal koşul faktörlerine hem de işçi alan diğer eyaletlerin piyasaları üzerinde hususi bir arz ve talep oluşumuna temel teşkil etmekteydi. İkinci adımda 1960'lı yıllardaki işgücü göçünün kontrolü ve ayarlanması söz konusu olmaktadır. Burada özellikle resmi işe alınmanın dışındaki ülkeye giriş formlarıyla devletin resmî münasebeti (2. ve 3. yol diye adlandırılan yöntem) ele alınmaktadır. Üçüncü adımda iş göçünün Batı Almanya'daki istihdam sistemine etkileri değerlendirilmektedir. Dördüncü adımda ise işçi göçmenlerinin Almanya'ya yerleşme sürecine başlaması, siyaset ve ekonomi

için göz ardı edilemez hale gelmeleri ve toplumsal çözümlere ihtiyaç duyulan 1970'li yıllardaki durumlar ele alınacaktır.

Bu bölüm Almanya ve İtalya arasında 1955'ten başlayıp anlaşmanın bittiği 1973'lü yılları kapsayan dönemdeki Federal Almanya'nın aktif yurt dışından işçi alımının olduğu yıllara odaklanmaktadır. 1955 ve 1973'lü yıllar arasındaki verilerle, siyasal tarihi dönemler periyodik açıdan da ele alınmaktadır. Burada, misafir işçi anlaşması bitimi sonrasında aile göçlerinin yerini aldığı süreç modeli takip edilmemiştir. (Sonnenberger, 2002, s. 81-104) Sonraki bölümde buna uygun olarak asıl vurgulanmak istenen şey ise devletin uygulamaları ve serbest iktisadi iş gücü talebi ile nasıl bir çerçeve çizdikleri sorusunda yatmaktadır. Bu çerçevede işgücü ve sonrasındaki aile göçünün sıkı bağlantısı 1960'ların ilk döneminden beri mümkün olmuştur.

3.2.1.Federal Almanya'nın Yurtdışından İşçi Alma Politikası

Federal Almanya 1955 yılında egemenlik ile dış siyasetteki eylem alanını yeniden kazanmıştı ve antikomünist bir temel uzlaşma üzerine inşa edilen dış politika sistemini batı ile uzlaşma sürecinin sağlanmasına göre şekillendirmişti. İtalya bu noktada Avrupa için önemli bir ortak mücadelecisi konumundaydı. Yunanistan ile Türkiye NATO müttefikleriydi ve Diktatör Franco İspanya'sının siyasi ve ekonomik yaklaşımları, Federal Almanya'nın ilgisini çekmekteydi. (Sonnenberger, 2003, s. 64) Federal Almanya işçi gönderen devletlerin resmi tekliflerine karşılık vererek ikili işçi alımı anlaşmaları imzalaması, bunun tek taraflı olarak dış politikanın önceliği olduğuna dair bir çıkarım yapılamazdı. Başka bir deyişle Batı Almanya'nın işçi alımı ve göç politikasında hem dış siyasi hem de iktisadi iş piyasası ilgi alanları üst üste yığılmış bir haldeydi. Federal Almanya'nın işgücü sonuna kadar boştu ve özellikle asgari ücret sınıfı branşlar dağılma tehdidini içinde barındırmaktaydı. Bundan başka birçok Batı Almanya işletmesinde iş verimliliğinin artırılmasına yönelik yatırımlar gündemdeydi. Devlet tarafından icra edilen teknolojik ve iş organizasyonuna yönelik yatırımların planlanmasında genç, esnek ve her yerde görevlendirebilecek işçi gücüne ulaşma imkânını girişimcilere sunmaktaydı. (Schildt & Sywottek, 1998, s. 107-128)

3.2.2. 1955 Yılı Alman İtalyan İşçi İstihdamının Başlangıcı

Alman-İtalyan İşe Alım Sözleşmesi, Aralık 1955'te imzalandığında, Alman tarafının gelecekte kitlesel işgücünü başlatacak bir işgücü piyasası politikası oluşturması amaçlanmamıştı. Temelde, İtalya'nın işçi anlaşmasına karşılık vermesinin altında Avrupa entegrasyon sürecinin gelişmesine katkı sağlama düşüncesi yatmaktaydı. İtalyan Hükümeti 1953'ten beri bu duruma uygun hamlelerde bulunmuştu (Schönwälder, 2001, s. 245-250). İtalya, özellikle de güney kesimi, diğer işe alım ülkelerinde olduğu gibi, yüksek düzeyde yapısal işsizlik ve ekonomik az gelişmeden muzdaripti ve geçici olarak işgücü piyasasını rahatlatmaya çalıştı. Önceki Federal Almanya'nın iş piyasası bölgeden bölgeye farklı bir biçimde gelişmekteydi. Bayern, Schleswig, Holstein ve Niedersachsen gibi çoğunlukla tarım ekonomisiyle öne çıkan ve nüfusunda ciddi mülteci oranıyla dikkat çeken eyaletlerde 1950'lerin ortalarında itibaren yüksek işsizlik oranları hüküm sürerken, Kuzey Westfalya ve Bavyera'da işsizlik oranları daha şimdiden oldukça gerilemişti. Tüm Almanya'da tarım, inşaat, hotel ve restoran sektöründe sezonluk işçi ihtiyacı yapısal bir soruna dönüşmüştü. Güney Almanya çiftçilik dernekleri 1952'den beri İtalyan sezonluk işçilerin istihdamını tarımda iyice sağlamlaştırdığından, tarım işveren dernekleri ucuz ücretle yabancı işçi çalıştırmaya yönelik düşünceler ortaya çıkarmıştı. (Dohse, 1981, s. 149-153)

1950'li yılların başında Federal Almanya iç işgücü piyasasını rahatlatmak için iş gücünün başka yerlere göç ettirilmesi meselesiyle ilgileniyordu. (Bethlehem, 1982, s. 205-220) İşsizlik oranının düşüşüyle bağlantılı ekonomik ilerleme ve yeniden silahlanmaya yönelik planlar, azalan Alman işgücünün demografik tahminleri ile birleşince, orta vadede ilave iş gücü rezervlerinin harekete geçirilebileceği yönündeki düşüncelere yol açmıştır. İş idaresinin ve ekonomisinin ilave rezervler hakkındaki o zamanki tartışmaları iki seçenek çevresinde dolaşmaktaydı. İlk seçenek, federal iş idaresi açısından, çalışmayan evli kadınlar ve anneler, dile getirilmesi gereken yerli rezervleri temsil etmekteydiler. Onların harekete geçirilmesi, siyasal, ailevi sebeplerden dolayı çok sorunlu görünüyordu. İkinci gerçekleştirilen seçenek ise ulusal iş piyasasının yabancı iş gücüne açılmasından ibaretti. (Mattes, 2005, s. 206-222)

Yetkili birimler ve ilgili kurumlar iş piyasasının açılmasında zamansal olarak hemfikir değillerdi. Dışişleri Bakanlığı siyasal ve diplomatik ilişkilerin iyileştirilmesi için İtalya'dan gelen teklife yönelilmesini tavsiye etmişti. Ücret politikasına yönelik sebeplerden dolayı Federal Alman Ekonomi Bakanlığı ve işveren dernekleri, bölgesel ve yapısal iş gücü darlığı aracılığıyla işçilere yönelik tehdit oluşturan tavizlerden kurtulmak için iş piyasasının dışarıya açılmasından yana tavır koymuştu. Buna karşın Federal Çalışma Bakanlığı, Federal İş Bulma Kurumu ve bütün sendikalar mevcut işsizlik oranına dikkat çekerek yabancı iş gücünün ülkeye alınmasının önünü kestiler. (Steinert, 1995, s. 220-223) Federal yönetim mevcut bütün iş gücü rezerv potansiyeli tamamen tükenmediği müddetçe iş piyasasının dış ülkelere yönelik açılması hususunda hiçbir şey bilmek istemedi. (Dohse, 1981, s. 162-165) İş gücü kıtlığından mağdur olmuş iktisadi kuruluşlar 1955 yazında direkt olarak yabancı iş gücünün ülkeye getirilmesine karşı tedbirler alınmasına yönelik olarak siyasi söylem üretmeye başladılar. Dışardan iş gücü çağırmanın sonlandırılması ve endüstrisi güçlü Kuzey Westfalya ve Bavyera gibi bölgelerde sürekli dalgalanması tartışmaların en sık gündem maddesiydi. Bu ortamda işveren dernekleri federal yönetimi 1955 Ağustos ayında ücret fiyat tarifesini ve para istikrarını da gözeterek Hollanda örneğine yöneldi ve Yunanistan'dan ve İspanya'dan işçi çağırma taraftarıydı. Federal kurum bu tür düşünceleri hemen reddetti, iş bulma kurumlarının ve mülteci göçünün siyasi iş dengeleme enstrümanıya var olan iş rezervlerine göndermede bulundu.

1955 Sonbaharında Federal İş Bakanlığı; iş yönetimi, yabancı iş gücünün yakın zamanda ülkeye çağırılma vaktinin geldiğini ve bunun artık onaylanması gerektiğini düşündüler. 1955 yılı Eylül ayı sonunda işsizlik oranı Federal Almanya ortalamasına göre % 2.6 Bavyera'da % 1.0 ve Kuzey Westfalya'da ise % 1.6 oranlarına ulaşmıştı. Batı Almanya erkeklerine yönelik işsizlik oranı % 1.8 civarında idi. Bu durum en sorunsuz şekilde harekete geçirilebilecek olan iş gücü rezerv alanının tehdit eder derecede eridiği anlamına geliyordu. Alman-İtalyan İşçi Alım Anlaşması imzalanmadan önce Federal İş Bulma ve Sigorta Kurumu eyaletlerdeki iş bulma ajanslarını uyararak iş gücü ihtiyacının olabildiğince mevcut yerli iş gücünden kapatılmasına yönelik uyarıyordu. İş Bulma ve Sigorta Kurumu yerli iş gücü

ihtiyacının çalışmayan kadınlardan ve Sovyet mültecilerinden karşılanabileceği beklentisindeydi. İşçi getirme ajansları, yabancı iş gücü istihdamının son çözüm aracı olarak görülmesini ve ancak diğer siyasal iş piyasası enstrümanları yetersiz kaldığında devreye sokulması gerektiğine dikkat etmeliydiler.

1955 yılı Aralık ayında Alman - İtalyan İşçi Anlaşması imzalandı. Anlaşmanın niceliksel etkileri 1959'a kadar sınırlı seviyede kalmıştı. Yurt dışından getirilen erkek iş gücünün büyük bölümü sezonluk iş gücü olarak tarım ve inşaat alanında istihdam edilmişti. Alman-İtalyan İşçi Anlaşması'nın anlamı kendi modelini oluşturdu ve daha sonraki işçi alımı anlaşmalarında yetkili aktörlerin nasıl yararlanacağına dair temel taslak olarak hizmet etti. (Rass, 2010, s. 324) Alman tarafında uluslar üstü iş gücü transferinin yönetim ve icrasını federal iş yönetimi üstlenmişti. Bu kurum İş Bulma ve Sigorta Kurumu'nun 1952'de kurulmasıyla eyaletlerin üzerinde bir statüye kavuşturuldu ve 1957 tarihli iş bulma ve işsizlik sigortasına yönelik yeni yasanın 38. ve 39. maddelerine istinaden iş gücünün temininde merkezi otorite özelliğini elde etmişti. (Frerich & Frey, 1993, s. 84) Federal İş Bulma ve Sigorta Kurumu bütün işçi gönderen ülkelerde Alman aracı iş bürolarını açtı. Bu bürolar firmalardan işçi bulmaya yönelik aracılık ve temin görevleri aldılar. Alman firmaları uyruk, cinsiyet, yaş ve mesleki bilgilere göre kalifiye iş gücünü bu firmalar üzerinden belli sayılarda talep ettiler. İlgili yabancı ülkenin yetkili ulusal makamlarıyla iş birliği ederek, komisyonun kapsamlı sağlık ve uygunluk testine tabi tuttular. Nürnberg'deki merkezi büro, koordinasyon merkezi olarak ülke içindeki eyalet işgücü büroları arasındaki iletişimi sağlamaktaydı. Bu merkezde işçi çağırma ve yabancı işçi istihdam etme konuları birlikte yürütülmekteydi. (Sabel, 1960, s. 313-320)

Yurt dışından işçi çağırılmasını ilk başta kesin bir dille reddeden sendikalar, İtalya ile yapılan işçi alım anlaşmasının ilk görüşmelerinde Çalışma Bakanlığı'nda yabancı iş gücünün katıyen ucuz iş gücü olarak ve endüstriyel rezerv ordusu olarak görülmemesi noktasında baskı yapmaktalardı. Bu merkezi talep, işçi çağırma sözleşmelerinde yer aldı ve insani şartlarda barınma, iş, anayasal ve sosyal yasal haklar açısından Alman işçilerle aynı muamele yapılmasını sağlayan imkânları da

zorunlu tutuyordu. (Dohse, 1981, s. 159-161) Sendikalar ve çalışma yönetimine göre, Weimar Cumhuriyeti zamanından beri yerli iş gücüne öncelik verilmesi hususu aynen muhafaza edilmeliydi. İç piyasada oluşan ihtiyacın giderilmesi yasanın 43. maddesine göre mümkün olmadığı vakit yurt dışından işçi çağrılmalıydı. Alman uyruğunda olmayanların ülkeye girişi ve işe alınması, Federal Almanya'daki yabancılar hukuku üzerinden çok katı şekilde düzenlenmişti. İş piyasasına kabul süreci, resmi işçi alma söz konusu ise kolaylaştırılmıştı. Yurt dışından çağrılan işçilere Alman komisyonlarınca bir yıllığına, çalışma izni yerine geçen ve seyahat imkânı sunan meşru bir karar çıkartılmıştı. Yabancı işçilerin iş piyasasına giriş izni 1927 tarihli Federal Çalışma Kanunu'nun 1957'deki yeni hali aracılığıyla düzenlenmişti. 1969'dan itibaren de "Çalışma Teşvik Kanunu" aracılığıyla bu düzen sağlanmıştı. İkamet hakkı için, Yabancılar Kanunu yürürlüğe girmeden önce 1938 tarihli "Yabancılar Polisi" Yönetmeliği geçerli sayılmıştı. Bu yönetmelik Hitler dönemi nasyonal sosyalist oluşum arka planına rağmen 1952 yılında yeniden yürürlüğe konmuştu. Buradaki yabancılara yönelik hukuk araçlarının yeniden canlandırılması ve somut işçi yetiştirme planları değil de devletin Alman olmayan insanlar üzerinde baskı ve alışılmış hükmetme gücünü yeniden kazanmasını arzulanmalarından kaynaklanmıştı. (Dohse, 1981, s. 163)

3.2.3. İş Piyasasında Dönüm Noktası; 1959 İspanya ve Yunanistan ile İşçi Anlaşması

1959'da iş piyasasında bir nevi dönüm noktasına ulaşılmıştı. İşsizlik oranı 1959 Eylül ayı sonunda Almanya genelinde sadece 0.9 oranındaydı. Devletin etkisi olmadan bu zaman diliminde, sınır ülkeler olan Avusturya ve Hollanda'dan Batı Almanya'ya uluslar üstü işçi göçlerinin oranı da ciddi oranlarda artmıştı. Daha sonrasında Yunanistan, İspanya ve Yugoslavya gibi işçi gönderen ülkelere insanlar sürekli artan oranda Federal Almanya'ya iş bulmak için seyahat ediyorlardı. (Erfahrungsbericht, 1961, s. 9) İş göçü artık sezon işinden, sürekli çalışma iş şeklini almaya başlamıştı. İtalya'dan gelen işçiler dönemsel olarak çalıştırıldığı ifade edilmekteydi. Buna istinaden uzun dönem çalıştırılacak işçilere ihtiyacın olduğu ve

bu yönde anlaşmaların yapılması gerektiği açıklanmaktaydı. (<https://lebenswege.rlp.de>, 2011)

İspanya ve Yunanistan hükümetleri Federal Almanya ile İtalya örneğinde olduğu gibi işçi gönderme anlaşması yapmaya aşırı istekli bir görüntü çizmişlerdi. Buna uyan siyasi inisiyatifler de almışlardı. Alman hukukunca yasa dışı sayılan özel iş ajanslarının işçi gönderme faaliyetleri Federal Alman Kurumu'nu zora sokmaktaydı. Bonn şehrindeki İspanyol Elçiliği, kendisine ihtiyaç duyulan iş gücünü temin etmek için başvuran tekstilcilere işçi bulma sözü veriyordu. Bir nevi İspanyol Elçiliği işçi açığını gayri resmi kapatan bir aracı kuruluşa dönüşmüştü (Steinert, 1995, s. 295) Federal Kurum, işgücü piyasasını tehdit eden kontrol kaybından dolayı İspanya ile bir işçi anlaşmasını onaylama noktasında baskı kurmalıydı. Alman - Yunan İşçi Anlaşması'nın ön planında Yunan iş gücü, özel iş gücü ajansları aracılığıyla Almanya'ya seyahat etmişti. İş gücü arayışı Alman firmalarının ve endüstri temsilciliklerinin büyük bir bölümüne zorluk teşkil etti ve kısa süreli işçi çağırma noktasında konsolosluktan destek istemeye yöneldi. Devletlerarası anlaşma ve özel olarak işe alma faaliyetlerini engellemek, Federal Almanya'ya doğru artan orantısız göç hareketini kontrol altına almak amacı taşıyordu. İspanya ve Yunanistan'la iki işçi alım anlaşması nihayetinde 1960 yılı Mart ayının sonunda imzalanmıştı. (Bundesarbeitsblatt, 1962, s. 80-83)

3.2.4. Yeni İşçi Anlaşması Yapılan Ülkeler: Türkiye ve Portekiz

NATO ülkesi olan Türkiye'nin jeopolitik durumu, dış siyasal açıdan önemli olarak görülmektedir. Federal Almanya böylelikle Avrupalı olmayan bir ülke ile anlaşma imzalamış oluyordu. Ayhan Kaya konuya şu şekilde açıklık getirmiştir: "Mevcut ülkeler işgücü arzında sınırlı kalmış ve Almanya işgücü fazlası bulunan ülkelere yönelmiştir. Türkiye ile de 1. Dünya Savaşı'ndaki dostane ilişkiler de bu kararda etkili olmuştur".⁸ Bu durum aslında temel kaide olan sadece Avrupalı ülkelere işçi istihdam etme prensibinin zıttı bir durum teşkil etmekteydi. Bunun yanında Türkiye, 1960'lı yıllarda sadece NATO oluşumu açısından değil ekonomik açıdan da Batı için ciddi bir önem taşımaktaydı. (Sonnenberger, 2003, s. 64) 1961

⁸ Ayhan Kaya ile yapılan mülakat, 10 Eylül 2019.

yılıının Ekim ayında ortaya çıkan Alman- Türk İşçi Anlaşması birçok açıdan önceden imzalanmış olan anlaşmalardan farklılık göstermekteydi. Federal Almanya bu işçi alımı anlaşmasının yalnızca gizli bir siyasi uzlaşma metni aracılığıyla resmi olarak mühürlenmesini istiyordu. Böylelikle Federal Almanya ile işçi gönderme anlaşması yapmak isteyen Avrupalı olmayan devletler Türkiye'yle varılan uzlaşmayı örnek veremeyeceklerdi. (Hunn, 2005, s. 29-58) Federal Almanya tarafından 1961 yılının Haziran ayında İstanbul'da işçi alma bürosu inşa edilmişti. (Schönwälder, 2001, s. 251-257) Türk iş gücünün temini ilk başta kısıtlı miktarlarda gerçekleşmeliydi ve Bavyera, Kuzey Westfalya ve Hamburg gibi eyalet iş bulma merkezlerinin bulunduğu yerlerle sınırlı olmalıydı. Zaten bu muhitlerde önceden gelmiş, Türkiye'den işçiler de bulunmaktaydı. Hem anonim hem de isime dayalı işçi çağırmanın mümkün olduğu diğer işçi alınan ülkelerden farklı olarak, erkek ama belli bir isim üzerine belirlenmemiş erkek işçiler kabul edilmişti. Böylelikle Alman İşçi Bulma ve Sigorta Kurumu, eyaletlerdeki bürolara 1961 yılı Ekim ayında İstanbul'daki büronun direkt yabancı işçi alım merkezi olmadığını, bilakis aranan kalifiye iş gücü için bir aracı kurum olduğu bilgisini verdi. Türk işçilerin artan orandaki arzı bu NATO üyesi ülkesinden, kısıtlı işçi alımı çevresi dışında bir göç hareketine sebebiyet vermişti. (Landesarbeitsämter Baden- Württemberg, Nordrhein-Westfallen, 14.07.1961, s. 136/82 Nr. 727)

Alman - Türk İşçi Alımı Sözleşmesi açık bir şekilde Türk işçilerin istihdam sürelerinin temelde iki yıl ile sınırlandırıldığını belirtmekteydi. 1961 yılında Alman Federal İçişleri Bakanlığı, Türk işçilerin ailelerini yanlarına alamayacaklarına dair katı kurallar getirmişti. Türk iş gücünün ikametgâhı da sadece iki yıl olarak sınırlandırılmıştı. İşçi alımı mutabakatının 1964'te yeniden yorumlanmasıyla birlikte bu talep daha fazla baskı oluşturamadı. Özellikle Alman işverenler derneğinin ortak mutabakatı, rotasyon prensibinin zıttı beyanda bulunmuştu. Çünkü diğer türlü, iş yerleri sürekli yeni işçileri işe alıştırmak zorunda kalacaklardı. (Oltmer, 2003, s. 123-144)

İş gücü açığı 1959 - 1960'lı yıllarda çok ciddi bir sorun olmaya başlamıştı. 1961'de Berlin Duvarı'nın inşa edilmesi, doğudan gelecek iş gücü hareketinin önünü kati olarak kesmişti. Federal İş Bulma Kurumu, Federal Büro, siyasal iş piyasasına

yönelik sebeplerden dolayı Portekiz’le bir işçi alım anlaşması yapılmasından yana fikir beyan ettiler. (Sonnenberger, 2003, s. 66) 1960’ın başından itibaren Portekiz’den Federal Almanya’ya doğru bir işgücü göçü başlamıştı bile. Çoğu Portekizli, turist vizesiyle Almanya’ya girmekte sonradan çalışma iznine başvuruyordu. Portekiz hükümeti, ülkesinden dışarıya olan bu göç hareketini kontrol etmek için bir işçi gönderme anlaşmasında ısrar etti. 1964 yılının Mart ayında Portekiz’le arzulanan uzlaşma sağlandı ve 1964 Mayıs ayında Lizbon’da temas merkezi kuruldu. Portekiz’den Almanya’ya gelen göç diğerlerine kıyasla az bir oranda kalmıştı . Bir taraftan Portekiz, aşırı kısıtlayıcı bir yurt dışına salma siyaseti izlemişti. Diğer taraftan da Fransa çoğu Portekizlinin ana göç hedefi olarak kalmıştı. (Rass, 2010, s. 237)

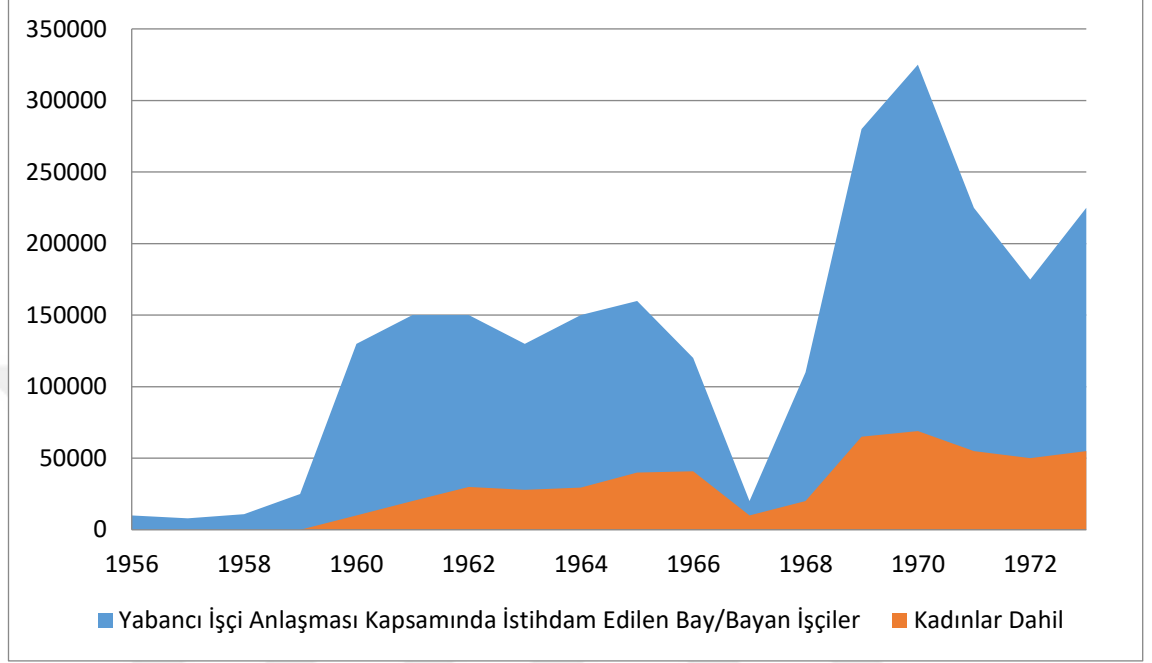
Türkiye örneği ile Avrupa’ya has olan Federal Hükümet’in hassasiyeti ile çoktan rafa kaldırılmışken Avrupa sınırları dışından 2 ülke ile daha dış siyasal etkenlerden dolayı diğerlerine tercihen işçi alım anlaşması imzalanmıştı. (Bethlehem, 1982, s. 172) 1963 Mayıs’ında sadece erkek maden ocağı işçileri için Fas ile bir uzlaşma sağlanmıştı. 1965 Ekim’de ise Alman -Tunus İş Alım Anlaşması sadece sınırlı bir kontenjan kapsayacak şekilde imzalanmış oldu (Schönwälder, 2001, s. 272). Her iki işçi alım anlaşması da iş gücü alımı açısından boyutları itibariyle önemsiz kalmışlardı. Avrupa dışından iş gücünün temini için Federal İş Bulma Kurumu ayrıca 1965’ten beri Asya’dan hemşire getirtmeye uğraşmıştı. (Kreutzer, 2005, s. 45-57)

3.2.5. İşçi Alım Politikası ve Ekonomik Düşüş/ Gerileme: 1966- 1967

2. Dünya Savaşı sonrasında Federal Almanya ekonomisindeki belirgin düşüş, 1966 sonbaharında yavaşlayan ekonomik büyüme ve iş gücüne yönelik bastırılmış talep kendini göstermeye başladığında 1,3 milyonun üzerinde yabancı kökenli bay/bayan işçi (% 6,2 yabancı işçi oranı vardı) burada çalışmaktaydı. Bir yıl sonra ise oran 991,255 civarındaydı. Eylül sonu 1967) Yaklaşık yarım milyon insan memleketlerine geri dönmüştü ve misafir iş desteğine atfedilen iktisadi dengeleme aracı olma fonksiyonunu onaylayan bir tablo gösterilmişti. (Erfahrungsbericht, 1967, s. 3) Federal İşçi Bulma Kurumu, değişen talep durumuna yönelik ilk olarak Batı

Almanya firmalarında çalışmakta olan yabancılar karşısında aktif bir baskı politikası uyguladı. Böylelikle 31 Mart 1967 tarihi, artık işsiz yabancılara çalışma izni verilmeyeceğine dair yönetmeliğin başlangıç günü olarak tayin edilmişti. Bu durumla birlikte çalışmaya yönelik, değersiz konumuna düşmüşlerdi ve işsizlik desteği de alamayacaklardı. Bu durum ciddi bir tehlike olan ülkeden sürülmeleri ile yüzleşmelerine sebep oldu. (Bundesarchiv, 2008, s. 783-810). Ayrıca Akdeniz ülkelerinde iş alım mekanizması da ciddi oranda azaltılmıştı. İşe alım ülkelerindeki komisyonlarda ve iş arabulucu merkezlerinde istihdam edilmiş yerli personelin büyük bir bölümü işten çıkartılmaya başlanmıştı. Almanya'dan görevlendirilmiş resmi hizmet personeli de geri ülkeye çağrılmıştı. Ayrıca Yunanistan Selanik'teki Alman İşe Alım Aracılık Komisyonu ve Ankara'daki Alman İş Temas Ajansı'nın şubesi de kaldırılmıştı. Bu kriz işçi gönderen ülkeleri farklı farklı vurmuştu. Dışardan işçi alma toptan sonlanma noktasına varmışken, İtalya kökenli göç için hala "Avrupa Serbest Ticaret Alanı" kuralları geçerli olmaya devam etmekteydi. (Sonnenberger, 2003, s. 81).

Grafik 1: Federal Kurumun Yabancı Ofislerinin Aracılık Ettiği Yabancı İşçiler

grafik1

Kaynak: Erfahrungsbericht, Ausländischer Arbeitnehmer, 1972 - 1973, s. 42

Yurt dışından işe alımlar hususuna ilişkin olarak da Nürnberg'teki merkez 1966 Ekim ayında bir genelge yayımladı. Buna göre işçi bulma kurumları firmaların yabancı iş gücü bulunmasına dair ilanlarını hemen, Alman komisyon ve bağlantı merkezlerine yönlendirmeyecek, aranan işgücü ilk olarak Almanya içindeki işsiz göçmenlerden sağlanması ya da karşılanması için bir hafta beklenecekti. 1967 yılının Mayıs ayında yabancı işçiler için iş yeri yönlendirme merkezi kuruldu. İlgili iş bulma kurumları böyle bir iş aracılık başvurusunun gelmesi durumunda Alman mı yoksa yabancı işçilerin mi kendi muhitlerinden işe yönlendirilmesi gerektiğini incelemek zorundaydılar. Bu gerçekleşme olmadığı zaman ilgili iş ya da işçi açığını Federal İş Dengeleme Merkezi'ne iletmeliydi. Bu kurum beyan edilen iş aracılık taleplerini, iş yeri yönlendirme hizmeti bünyesinde yabancı işçilere yönelik olarak bir araya getirmekteydi ve kayıtları haftada iki kere hizmet birimlerine yollamaktaydı. Eğer bunun üzerine on dört gün sonrasında dahi işçi adayı bulunamadıysa o zaman ilgili iş bulma kurumu aracılık iş kadrosunu yurt dışından alım komisyonlarına

yönlendirmekteydi. (Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung an Alle Dienststellen, 26.10.1967, s. B149/54448)

1967'den beri Almanya'daki işçi bulma kurumları iş arabiluculuk ilanlarını bayan iş gücü ve kalifiye inşaat elemanları için yeniden direkt olarak Alman komisyonlarına, öncelikle iş yeri bulma merkezlerine başvurmaksızın yönlendirebiliyordu. Yurt dışından gelen diğer erkek iş gücüne yönelik olarak ise bulunduğu yerden işçi yönlendirme hizmeti 1968 yılı Nisan ayında kaldırılmıştır. (Erfahrungsbericht, 1968, s. 4) Ekonomik kriz 1968'de hızlı bir şekilde aşıldıktan sonra özellikle erkek iş gücüne yönelik olan talep tekrar yukarılara tırmandı. Kuşkusuz Federal Büro, işçi gönderen ülkelerdeki işçi alım merkezlerini yavaş yavaş yeniden inşa etmeye başladı. (Erfahrungsbericht, 1968, s. 27)

3.2.6. Alman Yugoslav İşçi Alım Uzlaşması

Federal Almanya, Soğuk Savaş dönemi zamanında dikte edilen sosyalist devletlerden hiçbir şekilde iş gücü almayacağına dair temel ilkesini, Yugoslavya örneğiyle kısmen yürürlükten kaldırmış gibi görünüyordu. Bağımsızlar/Bağlantısızlar grubuna dâhil Yugoslavya sadece dış siyaset açısından umut bağlanan bir ülke olarak görünmüyor ve ciddi anlamda da iş gücü potansiyeli vaat eden bir gücü de kendinde barındırıyordu. (Grandits & Sundhaussen, 2013, s. 135-154) Erkek işçiye yönelik iş gücü alan eyaletlerdeki büyük ihtiyaç kapatıldığında, Batı Almanya endüstrisi acil aranan kalifiye bayan iş gücü için 1967 yılı sonundan beri artan bir oranda yeniden ele alınan Alman- Yugoslav işçi alma/ gönderme görüşmelerine bel bağlamıştı. 1960'ların başından beri Yugoslav iş gücünün ülkeye alınmasına dair hükümetlerin uzlaşma görüşmeleri 1964/1965 yıllarında sonuçsuz kalmış ve kesintiye uğramıştı. Sorun, aranan iş gücünün kim tarafından seçileceği hususunda ortaya çıkmıştı. Yugoslav hükümeti bu görevi yalnızca kendi makamlarına devretme noktasında ısrar etmişti. Serbest hareket eden diğer işçi gönderen ülkelerdeki Alman komisyon ve Alman işçi alım kurumlarına ülkede katıyen izin verilmemeliydi. Yugoslav hükümeti böylece Alman çalışma ve iş yönetim biriminin direkt olarak Yugoslavya'daki büyük iş gücü potansiyeline müdahalesinden ciddi biçimde korkmaktaydı. Bu endişe boşuna değildi. Batı Almanya firmaları iş gücünü Almanya'ya çekmek ve orada

istihdam etmek için sıkça bölgesel iş kurumlarıyla direkt temas halindeydiler. Yani; bu iş gücünü Yugoslav taşeron iş firmaları aracılığıyla temin etmeye de çalışıyorlardı. (Manfrass & Lohmann, 1974, s. 270-275)

Federal Almanya içerisinde 1967 yılının Ekim ayında yaşanan ekonomik kriz esnasında Yugoslav işçilerini yeniden alma/gönderme görüşmelerine dair çalışma ve görev uzlaşısı mevcut değildi. Büyük koalisyonun yeni Dışişleri Bakanı Willy Brand yakın zamanda olması gereken bir işçi alım uzlaşmasını aşırı biçimde savunuların grubundaydı. Bu, işçi almaya yönelik uzlaşısı onun yeni Doğu Politikası'nın (Ostpolitik) temel yapı taşıydı. (Willy Brandt 1913 - 1992, 2016, s. 1) Alman Çalışma Bakanlığı, halen devam eden kriz şartlarındaki işsizlikten dolayı Yugoslavya ile işçi alım görüşmelerinin yeniden ele alınmasını bir sorumsuzluk olarak değerlendiriyordu.

Her ne şartta olursa olsun Alman Çalışma Bakanlığı eksik olan bayan iş gücü temini için görüşmelere her zaman başlamaya da hazırды. Alman Dışişleri Bakanlığı ve işverenler tarafından baskıya maruz kalan Alman Ekonomi Bakanlığı, Yugoslavya ile olan görüşmelerin kısıtlamalar olmadan devam ettirilmesinden yana tavır takılmaktaydı. (Stellungnahmen zur Vorbereitung eines Abkommens vom Oktober, 1967, s. B149/22399) 1968 yılının Ocak ayında iki bakanlık Alman Çalışma Bakanlığı'yla sınırlandırılmamış bir anlaşma ve ek protokol hususunda uzlaşmaya vardılar. Buna göre erkek iş gücü, işçi alım sürecinin dışında tutulacak ve işçi alımına dâhil edilmeyecekti. Yugoslavya bu tarz bir ilave yönetmeliği ise diğer hiçbir işçi alım anlaşmasının böyle bir ek madde içermediğini belirterek durumu ayrımcılık olarak değerlendirdi. 1968 yılının yaz ayındaki görüşmeler bu sebeple son bulma tehdidi içermekteydi. Erkek çalışan iş gücüne yönelik ihtiyacın artan etkisi altında 1968 yılının Temmuz ayı sonunda bu dışlayıcı ek maddenin çıkartılması hususunda uzlaşısı sağlandı. Yugoslavya ile olan işçi alım/gönderme anlaşması 12 Ekim 1968'de imzalandı ve 1969 yılının Şubat ayında yürürlüğe girdi. (Manfrass & Lohmann, 1974, s. 270)

1969'dan itibaren yurt dışından işçi alımı yüksek seviyelere ulaşmıştı. Sadece 1970 yılında Alman işçi alım komisyonları tarafından 322.600 işçi (Bunlar arasında

70.800 kişi kadını.) yurt dışından tedarik edilmişti. Bu üst sınıra bir daha ulaşamadı ve böylelikle asıl işçi yollayan ülkeler Türkiye ve Yugoslavya olmuştu. 1970'den sonra yıllık iş gücü alma oranları gerilemeye başlamıştı. Bu durum ekonomik gelişimde ağırlıkta olan elektroteknik, metal endüstrisi, makina ve taşıt üretimi alanındaki yavaşlamanın ardından yaşanan talep düşüşünden kaynaklanmaktaydı (Erfahrungsbericht, 1972 - 1973, s. 43) Diğer sebep ise arz tarafını ilgilendiren yönüyle, bariz gecikme ve ertelenmelerin yaşanmasıyla alakalıydı. Böylelikle, Yunanistan'daki iş ve işçi bulma sayıları düşmeye başlamıştı. Bu dönemde Yunan Hükümeti ise iç iş piyasasındaki iş gücü kıtlığından dolayı göçmen politikasında köklü bir dönemi başlattı ve işçi gönderme oranını kısıtladı. (Erfahrungsbericht, 1972 - 1973, s. 45)

3.2.7. Devlet Politikalarının Hedef Çatışmaları ve Ülkeye

Giriş/Seyahat Şekilleri

Firmalar için sürekli yurt dışından yabancı kökenli işçilerin ülkeye alınması her zaman en hızlı çözüm değildi. Bazı işçi gönderen ülkelerde kalifiye işçilerin yurt dışına çıkmasına yönelik olarak ciddi itirazlar vardı ve oralardaki resmi makamlar bu kişileri Almanya'ya gönderme noktasında tereddütlü hatta olumsuz bir tavır sergilemekteydi. (Mattes, 2005, s. 82-91) Bu sebeple 1960'lı yıllarda Federal Almanya'ya resmî işe almanın yanında diğer yollar da açık kalmıştı. İtalyan işçilerin Avrupa Birliği vatandaşı olması sebebiyle 1961 yılında ülkeye girişi kolaylaştıran yönetmelikleri hariç tutulursa, resmi mühürlü ikinci yol denilen imkânla ya da üçüncü yol olarak adlandırılan turist vizesiyle de ülkeye giriş imkânı bulunmaktaydı. Ülkeye girişin farklı yol ve yöntemlerinin bulunması, ailelerin de göç hareketini beraberinde getirmekteydi. Bu durum göç hareketine ayrı bir dinamik enerji katmaktaydı. Göç yollarının düzenlenmesinde devlet yönetimi ve özellikle hükümetin bölgesel makamları sürekli bir hedef çatışması içerisinde bulunmaktaydı. Burada geçerli olan temel hedef ise iç siyaset için güvenlikle alakalı hususiyetlerin ve iş piyasasının işleyişinin bir bütün olarak birbirine uyarlanmasıydı. Aslında iç işlerine bakan yönetim ile iş yönetimi, burada birbirlerine rakip gibi görünmekteydiler. Tam istihdamın yaşandığı yıllarda ekonomik hususiyetler öncelik

kazanmıştı ve bu öncelik Federal Almanya'nın ve eyalet iç işleri bakanlıklarında hazırlanmış planların eksik, kullanılmayacak müsvedde parçalarına çevirmişti. (Pleinen, 2012, s. 179) Bu planlarla iş gücünün bir yerden bir yere rotasyonu aracılığıyla, sürekli olacak bir Almanya'ya yerleşme engellenmek zorundaydı.

3.2.8. Mühürlü Kayıtlarla Ülkeye Giriş: 2.Yol

1. Dünya Savaşı'nın aksine 2. Dünya Savaşı her açıdan daha maliyetli geçmişti. Federal Almanya'da kim somut bir iş ya da kadroya ilgi duyuyorsa Batı Almanya Konsoloslukuna hem ülkeye giriş hem de işe alınmayı da beraberinde sağlayan bir mühürlü/damgalı kayda başvuruluyordu. Şart, işçi ve işverenin birbirini ismen tanıyacak yakınlıkta olmasıydı. Konsolosluk, yetkili Alman İş Bulma Kurumundan ve Yabancılar Bürosundan ikametgâh izni için teminat ve iş izni talep etmekteydi. Alman işveren ise Yabancılar Bürosunda süreci başlatabiliyordu ve konsolosluklara birebirde ismen tanınan kişiler için damgalı kayıt örneğinin verilmesi için başvuruda bulunabiliyordu. Yabancılar bürosu ikametgâh iznini teminat olarak garanti etmeden önce iki türlü hareket ediyordu. İlk olarak yabancılar merkezinde tutulan kayıtları inceliyordu. İkinci olarak da yetkili iş ve işçi bulma kurumunda çalışma izninin verilir verilemeyeceğini ya da ne kadar süreliğine verileceğini inceleyordu. İş ve İşçi Bulma Kurumu için belirleyici olan soru ise; yerli Alman önceliğine göre doldurulması gereken iş/kadro için Alman bir işçi adayının mevcut olup olmadığına yönelikti. 1960'lı ve 1970'li yılların başında, yetkili makamlar bunları reddetmişti. Sonrasında ise başvuru yapan kişinin 1961'den beri çalışma idaresinde mevcut yabancı işçilere yönelik tutulan merkezi çalışma dosyasında kaydının olup olmadığı ve bilinen ücret koşullarına uyulup uyulmadığı saptanıyordu (yurt dışından işe alım sürecinde verilen bir ret, yurt dışına sürülme ya da sözleşmenin bozulması sebeplerinden dolayı). Ancak denetleme, bütünüyle olumlu geçtiyse İş ve İşçi Bulma Kurumu, Yabancılar Bürosuna çalışma iznini teminat olarak verebiliyordu. Çalışma izni ve ikametgâh izinleri böylelikle sıkı bir vaziyette birbiriyle ilişkiliydi. Çalışma izni teminatını almak için ikametgâh iznine ihtiyaç duyulmaktaydı. "Damgalı Kayıt Belgesi" konsolosluklar tarafından çıkartılmaktaydı. Yabancı işçiler böylelikle ülkeye giriş yapabiliyor ve Almanya'daki

hedefi olan çalışma iznine ve ikamet iznine başvuruda bulunabiliyordu. (Dohse, 1981, s. 181-185)

Tablo 1: 1960 ve 1973 Yılları Arasında Tüm Ülkeye Seyahat Etmiş Kişilerin Yüzdeler Oranı Ve Yurtdışındaki Alman İşe Alım Bürolarının Sürece Dahil Edilme Aşamaları

Tablo 1

	İtalya	Yunanistan	İspanya	Türkiye	Portekiz	Yugoslavya
1960	66	40,09	40,6	-	-	-
1961	64,4	57,8	52,9	30,8	-	-
1962	46,4	67,1	66	72,2	-	-
1963	23,6	70	68,2	84	-	-
1964	18,7	62,4	68,1	87,3	58,4	-
1965	13	53,3	62,2	76,2	73,8	-
1966	8,1	67,7	68,5	74,8	79,9	-
1967	6,8	25,6	41,8	48,8	46,3	-
1968	8,0	65,2	72,6	66,5	69,9	-
1969	7,5	78,7	83,7	80,8	86	37,3
1970	4,4	77,8	83	77,4	90,2	52,6
1971	2,7	72,2	78,5	56,9	86,3	68,4
1972	1,7	67,3	78,4	64,9	87,5	63,3
1973	-	52,	89,6	86	95,7	82,3

Kaynak: Erfahrungsbericht, Ausländischer Arbeitnehmer, 1972 - 1973, s. 114

1960'ların ortalarında işe alım komisyonları iş arayanların az bir bölümüne iş bulma açısından aracılık yapabiliyordu. İtalya örneğinde görünen bu bariz düşüş gitgide azalan Avrupa Birliği serbestliği imkânıyla yakından ilişkiliydi. Yunanistan ve İspanya, 1963'de işçilerin isim isim tanınmasını gerektiren talep şeklini zorlaştırmaya başlamıştı. (Erfahrungsbericht, 1963, s. 15) 1965 yılında ülkeye yeni giriş yapmış olan Yunan iş gücünün yalnızca % 53,8'i resmî işçi alma yolları üzerinden gelmişti ki daha iki yıl öncesine kadar bu oran % 70 civarındaydı. Ücret

üzerine çalışan göçmenlerin önemli bir bölümü buna göre ikinci yol üzerinden Federal Almanya'ya giriş yapmış görünüyordu. Özellikle kalifiye işçi ve kadın işçiye muhtaç olan birçok işveren bu şekilde ülkeye girme imkânını desteklediler ve sadece devlet eliyle olan iş gücü arabuluculuk sistemine güvenmek istemiyorlardı.

İspanya, Yunanistan ve sonrasında Yugoslavya bu ikinci yolu protesto ediyorlardı çünkü bu yol devletlerarası anlaşmaların dışında işliyor ve işçi gönderen ülkelerin her türlü işçiyi ülkeden gönderme imkânlarına yönelik etki alanlarını ellerinden alıyordu. (Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes Bonn, 1963, s. 998 Bw.) Alman elçilikleri ve konsoloslukları da 1960'lı yılların ortalarından itibaren artar bir vaziyette damgalı belge aracılığıyla ülkeden çıkışa karşı yüzlerini çevirmişlerdi. Ayrıca zaman açısından mühürlü belge ile ülkeye girişi sağlayan bir sürü izin belgesini hazırlamaktan da artık usanmışlardı ve ciddi bir işlem yükü altında ezilmekteydiler. İş ve işçi bulma kurumları ise sıkça, işverenlere çabucak iş gücü temin etmek için ikinci yolu bir imkân olarak tavsiye ediyorlardı. Yurt dışından işçi alma komisyonuyla artık iş konusunda yeterince temasa geçilmeyince Federal Alman Bürosu, sistemi tersine yürütmeye başlamıştı. 1965 yılı Ekim ayı başlarından itibaren ikinci yol üzerinden çalışma izninin teminat altına alınması sadece kalifiye ve kadın işçiler ile sınırlandırılmıştı. Bu durum Nürnberg'deki işçi alımı genel merkezinin, kazanılması zor iş gücü kategorilerini açık tutmaya yönelik amacının altını çizmekteydi. (Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung : Sitzung des Vorstands, 1965)

Devletin işçi alımındaki davranışı/eylemi siyasal iç piyasa tarafından faydacılık prensibi ile ne ölçüde belirlendiğini Yugoslavya'dan gelen iş gücüyle olan münasebetinde kendini göstermekteydi. Alman-Yugoslav işçi anlaşması imzalanana kadar yaklaşık 100.000 Yugoslav işçi göçmen ikinci yol üzerinden Almanya'ya giriş yapmıştı. Batı Almanyalı girişimciler ve işverenler düşük ödeme koşulları ile birlikte kalifiye işçiye gerek duyulmayan bakım alanındaki açığı kapatmak için kalifiye iş gücü pastasına hele ki kadın iş gücüne ciddi ilgi göstermekteydiler. 1962 yılı yazından itibaren, iş gücü temin edilen ülkeler üzerinden işçi temini mümkün olmadığı takdirde sadece kalifiye işçiler ve hastanelerde çalışabilecek yardımcı

bayan personel, damgalı/mühürlü bir resmi kayıt ile Almanya'ya giriş yapabilirlerdi. Erkek yardımcı işçilerin bu ülkeye giriş imkânı hükümet ve federal kurum tarafından engellendi. Bu durum bir nevi komünist sızma teşebbüsü olarak gerekçelendirilmişti.

Yugoslavya ile yapılan anlaşmanın 1969'da yürürlüğe girmesinden sonra bile, Federal Cumhuriyet, Yugoslavya'nın ortak yönetimini ilk etapta vasıflı işçi ve kadın işçiler sağlamaya zorlamak için ilk iki yıl ikinci yolu kullanmaya devam etti. Çünkü kadın işçiler güvenlik açısından Federal Almanya için daha az problem olarak algılanmaktaydı. (Dohse, 1981, s. 198)

Yugoslav kökenli göçün devlet eliyle düzenlenmesi ve bunun da damgalı/mühürlü kayıt aracılığıyla sağlanması, iş piyasasına ait hassasiyetlerin ancak kısıtlayıcı yabancılar hukuku aracılığıyla sağlam zemin bulabildiğini göstermekteydi. İş yeri değiştirildiği takdirde ikametgâh iznini kaybetme korkusu ister istemez iş yerine olan bağı sıkılaştırmıştı. Yugoslav işçilerin bu şekilde zoraki olarak daha az değişim gösteren iş alanlarındaki istihdamı da ev ekonomisini mümkün kılması da onların kabul görmesinde ciddi katkılar sağladı. Bu tür bir sıkı ve katı uygulama sadece Bayern de değil diğer eyaletlerde de yaygınlaşmıştı. (Erfahrungsbericht Nordrhein-Westfalen 1969: Beschäftigung, Anwerbung und Vermittlung ausländischer Arbeitnehmer, 1969, s. B119/3013)

3.2.9. Turist Vizesi ile Ülkeye Giriş: 3. Yol

İş arayanların büyük bir bölümü turist vizesiyle ülkeye giriş yapmıştı. Özellikle işçi gönderen ülkelerin ulusal iş idareleri ve Alman işe alım komisyonları arasındaki ortak çalışmanın ilk başlarda tam oturmadığı dönemde iş bulma amacıyla ülkeye girenlerin birçoğu resmi işe alım prosedürünün boşluklarından yararlanmaktaydı. Ülkeye girişte hiçbir kontrol yapılmadığından ve ülkeye girişin somut bir iş alanına bağlı olmadığından üçüncü yol diye adlandırılan bu yöntem resmi sınırlandırma gayretlerinin konusu oldu. 1960'lı yılların sonuna kadar bu yöntemden yararlandı ve böylelikle Federal Almanya'ya olan göç hareketi sosyal ve güçlü dinamizmin ifadesi olmuştu.

İş gücü ihtiyacı 1950'lerin sonunda yeniden kızılmaya başladığında çoğu Güney Avrupalı turist Bayern ve Bavyera üzerinden Federal Almanya'ya girmeye başladı ve kendilerine bir iş yeri bularak aynı zamanda çalışma izni için de başvuruda bulundular. Bayern bölgesindeki iş ve işçi bulma kurumları icra edilen işin ihtiyaç duyulan meslek olduğu gerekçesiyle çalışma iznini veriyorlardı. Bayern Eyalet İçişleri Bakanlığı'nın uyarısına göre yabancı işçi alım büroları, çalışma izni belgesi vermeye yönelik devamlı gelecek bir baskıya maruz kalacaktı. Oluşan bu sonuç ve eylemler ülke için tehlikeli bir uyarı seviyesindeydi ve Federal Almanya'yı 1958'lerin sonunda istenmeyen boyutta bir göç ülkesi olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktaydı. Ülkeye transit geçiş veya girişin bir anahtarı olan Bayern Eyaleti, Yabancılar Polisi'ne yönelik konuları iş piyasası konuları ile aynı bağlamda tutmak istiyordu. (Schönwälder, 2001, s. 221-224)

3.2.10. Aile Bağlamında Göç

Üçüncü yol diye tanımlanan yöntem, sonradan ülkeye giren aile üyeleri için sevilen bir ülkeye giriş seçeneği olmuştu. Özellikle eşleri Federal Almanya bölgesinde çalışan bayanlar, ülkeye bu giriş yönteminde 1964'ten itibaren ciddi oranlarda yararlanmaktaydı. Bu dönemde Alman komisyonları ve iş aracılık merkezleri, sonradan ülkeye giren bayanları, eşlerinin çalıştığı bölgeyi bilgilendirmekle yükümlüydüler. (Mattes, 2005, s. 127-133) Kim turist vizesiyle giriş yaptıktan sonra çalışma izni alarak ülkede kaldıysa yasa dışı hareket etmiş sayılmıyordu. Sonradan gelen evli kadınlarla ilgi olarak ise ülkeye giriş niyetinin sadece ziyaret amaçlı mı yoksa yerleşme amaçlı mı olduğunu tespit etmek Alman makamları için çok da mümkün olmamaktaydı.

Bayern Eyalet Yönetimi, sonradan yaşanan göçün, çok esnek bir kontrol mekanizmasıyla önüne geçilemeyecek bir hal almasından korkmaktaydı. 1964'den itibaren yönetim, özellikle Türk evli bayanların bir kısmını yanlarındaki çocuklarıyla beraber turist olarak ülkeye girdiklerini tespit etmişti. Resmî işçi alımı ile gelen Türk erkeklerinin yanına eşleri ve çocuklarının sonradan geldikleri vakalar da gözlemlenmişti. Türk evli çiftlerin sonradan gelen bu hızlı artışı 1964'te yenilenen Alman- Türk İşçi Alım Anlaşması'nın yeni metnine dayandırılıyordu. Önceden

işçilerin çalışma süresi sadece iki yıl ile sınırlandırılmıştı. Bu iki yıl çalışma kısıtlamasının kaldırılması sonrasında ailelerin göçü mümkün hale getirilmişti. (Hunn, 2005, s. 59-61, 76-78) Ailelerin ülkeye giriş ve yerleşme engelli sorunu Alman işe alım komisyonları tarafından fark edilmişti. Buna göre, Yukarı Bavyera Yönetimi komisyonlara, Almanya'ya işçi alımı için başvuracak kişilerin aile durumları ile ilgili net bilgilere ulaşması gerektiği tavsiyesinde bulunmuştu. Bu inceleme sonrasında sadece sonradan ailesinin hepsinin gelmesinden korkulmayacak kişilere işçi olarak aracılık edilmeliydi. Oluşan aile göçünü ilk başta ana kaynağı olan ülkelerde engelleme fikri çok da gerçekçi değildi. Bu fikirle ilgili işçi gönderen ülkelerdeki aktif görev yapan işe alım komisyonlarının kontrol imkânları abartılmıştı ve onların asıl önceliği iş gücü talebinin karşılanmasına yönelik mecburi planı gerçekleştirmekti. Federal Kurum, çocuğu fazla ailelerin işe alınmasını 1965'den itibaren sınırlandırmıştı. Fakat aynı kurum bununla birlikte, eskisi gibi evli çiftlerin çalışmasına arabuluculuk edilmesini, bayan iş gücü temin etmek amacıyla da teşvik etmişti. (Mattes, 2005, s. 88-91) Sadece bekâr iş gücünün işe alınmasına yönelik bir sınırlandırma aynı İmparatorluk Almanya'sında Polonyalı işçilerin alımında olduğu gibi mümkün görünmemekteydi. (Sonnenberger, Nationale Migrationspolitik und regionale Erfahrung. Die Anfänge der Arbeitsmigration in Südhessen 1955-1967, 2003, s. 87-90)

3.2.11. İş Piyasası Politikası İç Politikaya Karşı

Tam istihdamın yaşandığı yıllarda devletin hizmet ve endüstri alanındaki iş ihtiyacına yaklaşımında iç siyasi meselelerin, iş piyasası politikalarının yararına geriye çekildikleri görülmektedir. Bu durum diğer eyaletlere kıyasla daha katı ve sert iş piyasasına kabul şartları uygulayan Bayern'de bile böyle olmuştur. Uygulamada işçi göçmenleri Bayern'e kıyasla daha liberal görülen yabancılar polisi birimleri olan eyaletleri tercih etmekteydiler. Turist vizesiyle ülkeye giren yabancıların çoğu Bayern'de hiçbir şekilde çalışma izni alamayacakken, Bavyera eyaletinde sorunsuzca çalışma iznine ulaşabilmekteydi. Bayern Eyaleti İçişleri Devlet Bakanlığı bu kolaylığın, komşu Bavyera Eyaleti'nde sağlandığını o dönem için vurgulamaktaydı. Bu şekilde ülkeye giriş yapan yabancılar Bavyera Eyaleti'nde çalışma izni aldıktan sonra Bayern'de çalışan akrabalarının ve tanıdıklarının iş sözleşmelerini

feshetmelerine sebep olmaktadır. Böylelikle de hem iktisadi hem de kamusal güvenlik açısından istenmeyen ekonomik dalgalanmaya destek verilmiş olunuyordu. Bayern'deki önemli firmalar, çok katı yabancılar hukukunun ele alınmasından şikâyet edip Bavyeralı Yabancılar Polisi bürolarının amaca uygun iş kolaylaştırıcı adımlarını övmelerinden sonra, Bayern İçişleri Bakanlığı, komşu eyaletin İçişleri Bakanlığı'na şikâyette bulunmuştu. Büyük iş gücü eksikliği olan komşu eyaletin, iş gücünün kolayca temini yasaklayacağını varsayması çok realist bir durum değildi. Eyaletlerin yabancılar birimi sorumlularının katıldığı bir toplantıda Bavyera Eyaleti temsilcisi bu konuda düzeltme sözü bile vermişti. Bayern İçişleri Bakanlığı komşu eyalette yabancılar hukukunun uygulanmasında sadece ekonomik önceliklerin önemsenmesini ve kamusal güvenliğe dair hususiyetlerin arka plana itilmesini de kusurlu bulmaktaydı. (Bayerisches Staatsministerium des Innern an den Innenminister von Baden-Württemberg,, 1964)

Sürekli artan iş gücü ihtiyacı baskısı altında Bayern İçişleri Bakanlığı'nın pozisyonu da savunmacı bir hal almaya başlamıştı. İşverenler Bayern'deki kısıtlayıcı yabancılar politikasını eleştirmektedir. Özellikle düşük ücretli birim ve bölgeler bu duruma tepki göstermektedir. Besin ve tekstil endüstrisi yurt dışından iş gücü tedarikinde alternatif olarak sık sık ikinci ve üçüncü yollara bel bağlamaktadır. Çünkü özellikle bayan işçilerde işe alım sürecinin tamamlanması oldukça uzun sürmektedir. Örneğin; Bayern'li bir firma ilk olarak yabancı uyruklu işçilerinin akraba ve yakınlarını işçi olarak getirtmeyi denemiştir. İsim üzerine yapılan işe alım başvuruları uzun sürdüğünde, talep edilen bu iş gücü adayları turist vizesiyle kolayca ülkeye giriş yapmışlardır. Fakat yetkili yabancılar birimi bu çalışan kişilere çalışma izni vermedi. Bayern Ekonomi Bakanlığı'na şikâyette bulunan firma, bunun üzerine bu göçmenlerin Rheinlang bölgesine göçtüğünü ve orada kolaylıkla iş piyasasına giriş izni ve daha iyi ücretlere kavuştuklarını ileri sürüp şikâyette bulunmuştu. Bayern'in defalarca itirazlarından sonra 1965 Ocak ayı Eyalet Temsilcileri Toplantısı'nda turist vizesiyle ülkeye girişe karşı ağırlaştırılmış tedbir alınmasına karar verildi. Bu karar 1965 Haziran'ında yapılan Eyalet İçişleri Bakanları Toplantısı'nın yabancılar politikasına dair ilkelerin belirlendiği temel ilkelere girmeyi başardı. (Dohse, 1981, s. 183) Yabancılar bürolarına, benzer vakalarda

ilkesel olarak ikamet izni verilmemesi için talimat verilmişti. Kim mühürlü kayıtlarla ülkeye girmemişse sınır dışı edilmeli ve 6 yıl Almanya'ya girememe cezasına çarptırılmalıydı. İç eyalet idarelerinin üçüncü yol diye bilinen yöntemi ortadan kaldırma gayretleri genel iş idaresinin hedefine de gitgide uymaya başlamıştı. (Erfahrungsbericht , 1965)

Aslında iş ve işçi bulma kurumları ve yabancılar büroları, kararlarında daima bölgesel iş piyasası gereksinimleri doğrultusunda hareket etmekteydiler. İş piyasası politikalarına uygun bir faydacılık prensibi açısından dikkat çekici bir örneği, Dortmund'a görev seyahati esnasında bir memurun karşılaşması Nürnberg'deki ana işe alım merkezinin dikkatini çekmişti. Dortmund bölgesinde şaşılacak şekilde birçok yabancı iş gücü, işe alma komisyonları işleme sokulmadan kolayca iş yerlerine başlamaktaydılar. Başka bölgelerde turist vizesiyle ikamet izni alamayan yabancı iş arayanlar, Dortmund bölgesinde, Dortmund İş Bulma Kurumu'nun onayıyla sorunsuzca çalışma izni almaktaydı. Özellikle bayan iş gücüne yönelik ihtiyaç, ev idaresi, hasta yaşlı bakımı gibi alanlarda bu tür turistlerin işe alınmasıyla giderilmekteydi. (Dienstreisebericht von der Reise am 8./9.7.1965 zum AA Dortmund, 1965)

1965'ten sonra iç eyalet yönetimleri turist vizesiyle seyahatleri engellemek için işverenlere yönelik arama ve yakalama kararları çıkarmaya başladılar. Ayrıca sık sık oturma belgesi vermiş yabancılar bürosu müdürlerini de işten attılar. Buna rağmen sürekli olarak üçüncü yol üzerinden ülkeye girmeye devam ettiler. Kuzey Westfalya Eyalet İş ve İşçi Bulma Kurumu bu yöntem üzerinden gelenlerin işverenler tarafından işe alındığını ifade etmiştir. Türkiye üzerinden sürekli devam eden iş gücü talebi doğrultusunda ikinci ve üçüncü yol üzerinden ülkeye girişlerin azalmasının ciddi oranlarda zorlaştırılmasından sonra 1970'lerin başında özellikle Türk kökenli işçilerin yasa dışı göçü ve çalıştırılmasıyla yeni bir sorun daha başlamış oluyordu. (Hunn, 2005, s. 261-264)

3.3. İş Göçü ve Batı Almanya İstihdam Sistemi

Misafir işçi alımıyla, yabancı iş gücünün belirli bir dönemi kapsayacak şekilde istihdamı hedeflenmişti. Böylelikle iş piyasasındaki konjonktürel dalgalanmalar dengelenmek isteniyordu. Federal Almanya, misafir işçileri, işçi eğitim masrafları ve emeklilik kasalarından uzun vadeli hak talep etmesine mahal vermeden bu verimin sağlamayı hedefliyordu. Misafir işçilerin 1960'lar sonrasında esnek iş gücü rezervine katkıları kayboldukça ve Batı Almanya ekonomi ve toplumunun temel bileşeni olmaya başlamasıyla birlikte ilk başlarda hedeflenen amaç uzun süreli devam ettirilmemiştir. (Herbert, 1986, s. 114) 1961'de yapılan halk ve meslek sayımı ile 1970 tarihinde yapılan sayımda Alman uyruğuna sahip iş gücünün sayısı 1,5 milyona gerilemişti. 1961 yılı Ağustos ayında Berlin Duvarı'nın inşasından sonra, Doğu Almanya'dan gelen ve toplumda kabul gören iş gücünü oluşturan mülteciler artık gelemediğinden çalışan nüfus içerisindeki derin toplumsal gerileme ancak yaklaşık 1,3 milyon yabancı iş gücünün göçüyle engellenebilirdi. Akdeniz bölgesinden gelen iş göçü sadece iktisadi büyümeye katkı sağlamadı. Bu göç aynı zamanda Alman erkek iş gücünün, misafir işçilerin alt statülerde çalışmalarından dolayı mesleki kariyerlerde ilerlemelerine de destek olmuştur. (Adams, 1973, s. 641-647)

İşe bağımlı çalışan kesimin sektör bazlı dağılımı 1961 ve 1970'li yıllar arasında birincil sektörde bir gerileme göstermiştir. İkincil konumdaki sektörde biraz daha iyi bir yükseliş gösterirken üçüncül olan sektörde daha kuvvetli bir artışı gösteriyordu. Alman nüfusunda ikincil sektöre bağlı çalışan sayısı azalırken, yabancı sektöre bağlı işçilerdeki bu sektörel sayı ise artmıştır. Alman çalışan toplumu tarafında sınıflaşmanın dönüşümü ve kariyer hareketi özellikle kendini Alman işçilerin sayısının her iki cinsiyette de 1961 ve 1970 yılları arasında yüzde 14,6 azalmasında göstermektedir. Özellikle dikkat çeken şey ise üreten endüstrideki düşüştür. Josef Mooser yabancı işçilerin istihdam edilmesini, el gücüyle çalışan iş gücünün azalmasıyla bağlantılı olarak Alman iş gücünün sosyal tarihindeki sürekliliğin kesintisizinin bir parçası olarak yorumlamaktadır. Bu gelişim Alman erkek kalifiye iş gücünde daha güçlü bir sosyal homojenliği aşağıya doğru teşvik etmiştir. (Conze & Lepsius, 1983, s. 143-187)

10 yıllık dönem içerisinde Batı Alman istihdam sistemi, yabancı iş gücü tarafından Almanların iş gücünü telafi etmesiyle birlikte belirgin bir şekilde değişmişti. 1961 ve 1971 yılları arasında endüstri alanındaki işe bağlı çalışan kesimin sayısı 10 milyondan 10,2 milyona yükselmiştir. Bunun yanında Alman çalışanların sayısı 870.000'lere gerilerken yabancı çalışanların sayısı 1,1 milyona kadar yükselmiştir. Patlama yaşanan hizmet sektöründe işe bağlı çalışan kesimin sayısı 8,2 milyondan 9,5 milyona yükselmiştir. Burada Alman çalışanların sayısı yaklaşık 8,1 milyondan 9,1 milyona kadar şiddetli bir şekilde artmıştır. Hizmet sektöründe çalışan yabancılardaki artış ise 90.400' den 401.300'lere kadar yükselmiştir. Bu hizmet sektöründeki yüksek patlamanın, Alman çalışanlar için sadece büro ve ticaret mesleklerine uzanmadığını bilakis daha az prestijli yardım işleri, temizlik endüstrisi ve hasta bakımı alanını da kapsadığına göndermede bulunulmaktadır. Bu iş alanları genellikle yabancı iş gücüne ayrılmış gibi görünmekteydi. (Erfahrungsbericht, 1972 - 1973, s. 16)

Erkek yabancı işçiler büyük oranda demir ve maden işlenmesinde, makine ve araba endüstrisinde ve inşaat sektöründe çalıştırılmıştı. Bayan misafir işçilerin belirli bir kısmı genelde tekstil, elbise ve yiyecek endüstrisinde çalışırken, büyük bir bölümü demir ve metal işleme alanında çalışıyordu. Çok az bir orandaki kısım ise hassas mekanik ve optik endüstrisinde istihdam edilmişti. Bayan yabancı işçilerin üçte biri 1972 yılının Eylül ayındaki verilere göre hizmet sektöründe çalışmaktaydı. Bayan çalışan sayısının işleme endüstrisindeki düşüşü ve bu bayan çalışan sayısının hizmet alanlarındaki artışı bütün iş piyasasını kapsayan yapısal bir değişime de göndermede bulunmaktaydı. Erkeklerde 1965 ve 1972 arasında yaşanan en belirgin değişim maden ocaklarında fark edilmekteydi. Bu, maden ocaklarının maden bölümlerinin kapatılmasıyla çalışan oranında bir gerileme meydana gelmişti.

1960'ların ortalarında, yabancı işçilerin istihdamı ekonominin bazı sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Çalışan ortalama yabancı oranı (çalışan serbest meslek yapmayan kişilere dair) 1965 yılı Eylül ayında yalnızca % 5,4 civarındayken, bireysel endüstriler ortalamasının üzerinde bir orana sahipti. Bu alanlar özellikle; yün ve ipek üretimi (%18.8), demir ve çelik dökümü (%16.4), meyve ve sebze üretimi

(%14.0), kauçuk işleme (%13,6), balık endüstrisi (%12.8), şeker ve çikolata endüstrisi (%12.1), plastik üretimi (%11.2), cam endüstrisi (%10.4), taşıt üretimi (%9.9) ve tekstil endüstrisi (%9.4) (Erfahrungsbericht , 1965, s. 8). 1970'lerin başına kadar yabancı iş gücünün payı giderek artmıştı. Plastik ve asbest üretimi, 1973 Ocak ayı sonunda %20.6 oranında bir yabancı çalışan oranına ulaşmıştı. İnşaat sektörü %21.9 deri, tekstil ve giyim endüstrisiyle beraber %17.4'lük bir orana sahipti. (Erfahrungsbericht, 1972 - 1973, s. 15).

Tablo: 1965 ve 1972 Yılları Arasında Yabancı Kökenli İşçilerin İktisadi Alanlara Göre Dağılımını Gösteren Yüzelik Tablo

Tablo 2

Ekonomik Bölüm	Kadınlar		Erkekler	
	30.09.1965	30.9.1972	30.09.1965	30.09.1972
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Avcılık, Bahçıvanlık.	0.5	0.4	1.3	1.2
Madencilik, Enerji, Toprakta Çıkarma ve İşleme.	0.4	0.2	6.9	4.5
Demir ve Metal Üretimi ve İşlenmesi	29.9	30.5	35.7	36.6
İmalat (Metal İşleme Hariç)	42.9	35.4	19.5	18.8
İnşa, Yapı ve İnşaat Endüstrisi Destek Ticareti	0.4	0.6	25.4	25.0
Ticaret, Para ve Sigorta	6.3	8.1	3.6	5.0
Hizmet Sektörleri	10.0	11.5	2.3	3.2
Taşımacılık	0.7	0.8	3.1	2.8
Kamu Hizmeti ve Kamu Yararı Hizmetleri	8.9	12.5	2.2	2.9

Kaynak: Erfahrungsbericht, Ausländischer Arbeitnehmer, 1972 - 1973, s. 29

Etnik açıdan düşük mesleklerde istihdam edilme hem tekstil ve giyim endüstrisi gibi düşüşte olan endüstrileri hem de patlama yaşanan elektronik endüstrisi gibi değişen dalgalanmalara ve rasyonel baskılara dayanıklı endüstrileri de vurmuştur. Federal

Almanya'da 1966 ve 1967'de yaşanan ilk ekonomik krizde ve işe alım anlaşmasının iptal edildiği 1973'te bile belli başlı branşlarda yabancı iş gücüne ihtiyaç olduğu apaçık ortaya çıkmıştı.

3.3.1. Ülkeye Yerleşme ve Ülkeye Göç

1971 yılı baharında yabancı işçilerin sayısı 2 milyon sınırını aşmıştı. 1973 sonbaharında ise 2.6 milyon oranıyla en yüksek oranına ulaşmıştı. İkamet eden yabancı nüfusu 1968 ve 1973 yılları arasında yaklaşık 1.92 den 3.97 milyona yani iki katından fazlasına ulaşmıştı. Ailelerin de sonradan getirilmesiyle birlikte Federal Almanya'da çalışmayan yabancı sayısında artış yaşanmaktaydı. Sayıları 1968'de 834.330 civarında iken 1973'e kadar 1.37 Milyon üzerine çıkmıştı. (Mehrländer, 1981, s. 2) 15 yaş altındaki çocuk ve gençlerin payı 1973'de %16 ya ulaşmıştı. Bunun yanında firmalara ait göçmen işçilerin kaldığı yurtlardan, hususi evlere taşınma trendi de artış göstermekteydi. 1968'de bile işçi gönderen ülkelerden gelen yabancı çalışanların % 74'ü kendi hususi evlerinde oturmaktaydılar. Almanya'da kalmanın süresi de arttırılmıştır. 1968'de erkek işçilerin % 56'sı ya dört yıldır ya da daha fazla süredir Almanya'da yaşamaktaydı. Bayan yabancı işçilerde bu oran % 39 civarındaydı. (Repräsentiv - Untersuchung vom Herbst 1968 über die Beschäftigung auslaändischer Arbeitnehmer und ihrer Familien - und Wohnverhältnisse, 1968, s. 49) 1973'e kadar Almanya'da ikamet süreleri uzamaya devam etmiştir. İkametin sürekli olacağını göçmen aileler arasındaki artan doğum oranı ve öğrenci sayısının artışı da işaret etmekteydi. 1960 yılında yabancı kökenli çocukların oranı sadece yüzde 1.2 iken, 1973'te bu oran çoktan 15.6 oranına ulaşmıştı. Genel eğitim veren okullardaki öğrenci sayısı 1965/66 yılında 35.135'ten 1970/71 okul yılında beş katına ulaşmıştır. (Bommers, 1992, s. 259)

İşçi gönderen ülkelerden gelen baskı üzerine birçok devlet ikili anlaşma sonrasında aile üyelerinin de getirilebileceği taahhüt edilmişti. Yeterince büyük bir evde yaşadıkları ispat edildiğinde yabancılar büroları, aile bireyleri için ikamet izinlerini çıkarmaktaydı. Bu durum, çalışanlarını daha uzun süreli bağlamak isteyen işletmelerin ilgilendiği önemli bir alandı. Hükümet içerisinde 1960'ların ortasından beri, ailenin sonradan getirilmesi meselesine dair ortak bir tavır yoktu. Federal İşçileri Bakanlığı 1965 yılında eyalet bakanlarının kararını onayladı. Buna göre ailenin getirilmesi, ilk olarak üç yıl çalışmış olmaya, işinde devam etmesine bağlıydı ve taleplere karşılık veren ev gösterilirse izin verilebilecekti. Federal Bakanlık ailenin getirilmesinin bu dönemde teşvik edilmesine temelde karşı çıktı. Uygun bir evin eksik olması, uzun zaman ailenin getirilmesine karşı en etkili engel olarak ortaya çıkmıştı. 1960'larda fabrikaların yurtlarına yerleştirilen işçilerle ilgilenen Alman sivil toplum kuruluşları artık daha fazlasıyla aileyi getirmenin her şeyden önce ev sorunu ile yüzleşmek anlamına geldiğini belirtmekteydi. Yeterince büyük ev, Alman aileler için bile 1960'lı yıllarda çoğu bölgede az bulunan bir imkândı. (Hunn, 2002, s. 149-154)

Kiliseler ve sivil toplum kuruluşları, yabancı işçilerin ailelerini yanlarına getirilebilmesi ve ailelere uygun evlerin inşa edilmesini talep ederek savunmaktaydı. Fakat bu talepler büyük ölçüde neticesiz kalmıştı. İş piyasası sebeplerinden dolayı bir yıldan daha fazla kalacak daimî işçilerin getirecekleri aileleri için uygun evlerin inşa edilmesinin göze alınması gerektiği, iş idaresinin temel tavrını yansıtmaktaydı. Kuşkusuz bu durum bakanlıklar seviyesinde uzun süreli tartışma ve kararlaştırma sürelerine ihtiyaç duyulacağını gösteriyordu. Böylelikle devletin, yabancı işçilerin aileleri için ev inşa teşvik fonlarını işleme koyması sağlanmalıydı. Siyasi sorumlular ise Alman toplumunda, yabancılara daha çok önem veriliyor gibi bir hissiyatın ortaya çıkmasından korkuyorlardı. Bütünüyle bakıldığında göç hareketine yönelik tahminler ve değerlendirmelerde bir mutabakat sağlanmamıştı. (Oltmer, 2003, s. 145-174) Sivil toplum kuruluşları, eyalet yönetimleri ve belediyeler 1963'ten beri yaşanan yabancı istihdamına yönelik bu eksikliği eleştirmekteydiler.

Arşiv destekli yeni araştırma çalışmaları, ülkedeki göç durumunun Batı Almanya hükümetlerince 1960'ların ortalarından itibaren dikkatle kayıt altına alındığını ve nihayetinde ekonomik büyüme ve Avrupa birleşmesi gibi kapsayıcı hedefler karşısında kabul gördüğünü göstermiştir. İş ve aile temelli göç süreçleri, liberal demokrasinin hukuk devleti merkezli ilkesel koşullarını artık kökten değiştirilebilecek bir durumda değildi. (Schönwälder, 2001, s. 288-305) Genel ahlaki yükümlülükler ve iki devlet arasındaki uzlaşmalar aile birleşiminin sınırlandırılmasını engellemekteydi. Weimar Cumhuriyeti zamanında başlanmış olan hukukileştirme süreci ciddi anlam taşımaktaydı. İş ve sosyal hakların da dâhil edilmesi, sonradan ülkeye göçenlerin ikamet statüsünü sağlamlaştırdı. Yabancı işçilerin gittikçe artan ikamet süresi ile mevcut yabancılara yönelik siyasi idare araçları da başarısız olmaktadır. 1971 yılında Alman olmayan işçiler için yeni bir çalışma izni genelgesi yürürlüğe girdi. Bu, işçi göçmenlere beş yıllık kesintisiz çalışma sonrasında iş piyasasındaki durumu hesaba katmadan beş yıllık yeni çalışma izni alma imkânı sunuyordu. 1972 yılı Mayıs ayı sonunda 460.000 yabancı işçinin çalışma izni çıkarması için kanuni hakkı bulunmaktaydı. Ne Almanya ne de Avrupa Birliği üyeleri, kısa vadeli olarak çalışma izninin reddedilmesine ve memlekete geri gönderilmelerine sebebiyet veremezdi. (Bethlehem, 1982, s. 174) Göçmenlerin büyük bir bölümü karşısında devletin yönetim imkânları böylelikle açık bir şekilde sınırlandırılmıştı.

1969'dan beri görevde olan sosyal-liberal koalisyon, fiili göç hareketine gereken önemi göstermemişti. Ekonomik büyüme ve sosyo-politik yeniden yükselme açısından yabancıların sürekli artan istihdamı, refah için iyimser işaretler olarak görünüyordu. Bundan başka Federal Almanya bu istihdamı sosyal liberal reform politikası olarak planlamıştı. Bu politika, erken emekli olma, çalışma süresinin kısaltılması ve eğitimin yaygınlaştırılmasını hedeflemekteydi. (Schönwälder, 2001, s. 500) Hükümet ya da muhalefet olsun, planlama heyecanı ve siyasal büyüme düşüncesi bu yılların belirleyici özellikleri arasındaydı. Federal Hükümet, aile bireyleri ile birlikte artan yabancı işçilerin Batı Almanya toplumuna "entegrasyon"un gerektiğini kabul etmişti. Hükümette ve derneklerde hüküm süren çağdaş

entegrasyon konseptleri temel olarak Almanca bilgilerinin, ev tedarikinin, okul ve meslek eğitiminin iyileştirilmesiyle sınırlandırılmışlardı. (Bade, 1983, s. 98)

1970/71 yıllarında siyasette ve ekonomide yabancı istihdamının avantaj ve dezavantajlarına dair tartışmalar başlamıştı. Merkezde üç düşünce bulunmaktaydı. İlk olarak ailelerin getirilmesi ve yerleşmesi ile yabancı işçilerin takdir edilen her yerde çalıştırılması bulunuyordu. İkinci düşünce ise yabancı iş gücüne müdahale, işletmelerin rasyonelleşmesini ve modernleşmesini engellemekti. Yabancı ailelerin artan mevcudiyeti nüfus patlaması olan bölgelerde yerel/belediye alt yapısını ücret açısından zora sokmaktaydı. Evlerin, okulların, anaokullarının ve hastanelerin kurulmasını da gerekli kılmaktaydı. (Herbert, 1986, s. 228) Eğer misafir işçi yerine uzun süreli göç söz konusu ise işveren dernekleri haricinde, Federal Hükümet yabancı istihdamının ulusal ekonomiye verimine yönelik düşünceye şüpheyile bakmaktaydı. Federal Almanya Çalışma Bakanı Walter Arendt 1972 yılının Mart ayında durumu şöyle açıklamıştır: “Azalan avantajlarda ve artan ek masraflarda, yabancı işçilerin istihdamının ekonomiyi geliştirmesi ve yükseltmesi için bir seviye kalmamıştı. Yabancı işçilerin Federal Almanya’daki sayısının artışına mâni olunmalıydı. İşveren tarafından yapılan zoraki rotasyon aracılığıyla yabancı işçilerin sürekli ikametgâhının yasaklanma teklifi kuşkusuz kabul görmemişti. (Erfahrungsbericht, Ausländischer Arbeitnehmer, 1972 - 1973, s. 6)

4. BÖLÜM

2014 YILI VE SONRASINDA ALMANYA'DAKİ GÖÇMEN, SİĞİNMACI - MÜLTECİ HAKLARI VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

4.1. Almanya'da İnsan Hakları Üzerine Gelişmeler

Alman kamuoyu ve basınında oluşturulan, Alman nüfusunun ve kültürünün yok olacağı korkusunun tersine Alman toplumunun sadece % 10'luk kısmını yabancılar oluşturmaktadır.

Tablo 3: Almanya'da İkamet Eden Yabancıların Bağlı Oldukları Vatandaşlığa Göre Dağılımı

Tablo 3

YABANCILARIN BAĞLI OLDUKLARI ÜLKELER	31.12.2014 TARİHİNDE YABANCI UYRUKLULARIN SAYISI	DEĞİŞİM			
		2013'E GÖRE 2014 YILI DEĞİŞİMİ		2012'E GÖRE 2013 YILI DEĞİŞİMİ	
		SAYI	%'YE GÖRE	SAYI	%'YE GÖRE
Toplam	8.152.968	519.340	6,8	419.920	5,8
AB-Üye ülkeleri	3.672.394	306.717	9,1	316.093	10,4
Romanya	355.343	87.945	32,9	62.372	30,4
Bulgaristan	183.263	36.435	24,8	28.069	23,6
Hırvatistan	263.347	22.804	9,5	15.572	6,9
Polonya	674.152	64.297	10,5	77.480	14,6
Macaristan	156.812	21.198	15,6	28.216	26,3
İtalya	574.530	21.587	3,9	23.526	4,4
Yunanistan	328.564	12.233	3,9	18.077	6,1
İspanya	146.846	11.307	8,3	15.308	12,7
Suriye	118.196	61.295	107,7	16.457	40,7
Sırbistan	220.908	15.865	7,7	2.522	1,2
Türkiye	1.527.118	-22.690	-1,5	-	-1,6
				25.909	

Kaynak: Alman İstatistik Kurumu , 2014, s. 1

Almanya’da 2014 yılından bir evvelki yıla göre yabancı uyrukluların sayısında 519.340 kişilik artış yaşanmıştır. Fakat bu artışın kaynağı gösterildiği gibi AB dışındaki ülkeler değil, % 60’lık (306.716) bir oran ile AB ülkeleri olmuştur. Bu ülkelerin başında ilk sırayı Romanya, Polonya ve Bulgaristan gibi ekonomileri daha az gelişmiş ülkeler yer almaktadır. Göçmen sayısındaki bir diğer önemli nokta ise Suriye’de devam etmekte olan karışıklıklardan dolayı Suriye uyruklu vatandaşların sayılarının 2013’ten 2014’e kadar % 100’ün üzerinde bir artış göstermekte olduğudur. Ülkelerindeki karışıklıkların son bulması halinde pek çok Suriyeli vatandaşın ülkelerine geri dönmesi beklenmektedir. Tablodaki en dikkat çeken nokta ise Türkiye kökenli göçmenlerin sayılarının giderek azalmasıdır. Bu azalmanın sebeplerinden biri Türkiye kökenlilerin bir kısmının Alman yasaları gereği vatandaşlıklarını bırakıp Alman vatandaşlığına geçmelerinden kaynaklanırken, diğer bir kısmı da ülkelerine kesin dönüş yapan Türk vatandaşları oluşturmaktadır. 2014 yılında Alman vatandaşlığına geçen 108.422 kişi içindeki 22.463 kişi daha önce Türk vatandaşıydı. Bununla birlikte Alman vatandaşlığına geçen Türkiye kökenlilerin sayısında bir evvelki yıla göre yaklaşık % 20’lik bir azalma olduğu görülmektedir. Bu azalma bir kez oluşmuş bir durum gibi de değildir. 2003 yılında 5.244 Türkiye kökenli göçmen Alman vatandaşlığına geçerken bu sayı 2006 yılında 33.338 ve 2010 yılında 26.192 kişi olarak azalma göstermiştir.

2018 yılında Almanya Federal İstatistik Dairesi’nin açıklamış olduğu rakamlara göre Alman vatandaşlığına geçen göçmenler arasında Türkler ilk sırada yer almaktadır. Federal Daire, vatandaşlığa geçen Türk kökenli göçmenlerin sayısının 16 bin 700 olduğunu açıklamıştır. Açıklanan bu rakam sonrası 2013 yılı itibariyle Alman vatandaşlığına geçişteki sürekli düşüşün 2018 yılında yeniden yükselişe geçtiğini göstermektedir. Son yıllarda Alman vatandaşlığına geçişte İngilizlerin ilk sırada yer aldığını açıklayan istatistik dairesi 2018’de İngilizlerin Türklerin gerisinde kaldığını ve 2018 yılında vatandaşlığa geçen İngilizlerin sayısının toplamda 6 bin 600 olduğunu belirtmiştir. (DW, 2019)

4.1.1. Vatandaşlık Hakları Üzerine Eşitlik, Hukuki Gelişmeler ve Durumlar

Birey için vatandaşlık bağı ait olduğu topluluğu bilme ve tanıma açısından son derece önem taşımaktadır. Bu bağ ile birey bir kimliğe kavuşmaktadır. Ayrıca vatandaşlık hukuku ile bireyler bağılı oldukları devlete karşı bir takım hak ve sorumluluklar edinmektedirler. Devletler de aynı hukuk çerçevesinde kendilerine bağılı olan bireylerle bağılı olmayan bireyler arasındaki ayrımı kolayca yapabilmektedirler. Yabancılardan beklenmeyen sadakat, askerlik hizmeti gibi pek çok yükümlülüğü kendilerine vatandaşlık bağı ile bağılı olan vatandaşlardan talep etmektedir. Nesnel bağlarla kişiyi hukuki ve siyasi olarak mensup olduğu devlete vatandaşlık bağı ile bağlar. (Aykaç, 2008, s. 361)

Vatandaşlık kuramında bu bağı oluşturan temel yapılardan birisi sadakattir. Devlet, kendisine bağılı olan üyelerden sürekli sadakat beklemektedir. Sonradan vatandaşlık elde etmiş olan yabancılardan da bu sadakati vatandaşlığa kabul anında zorunlu olarak yapmakla yükümlü olduğu sadakat yeminiyle sağlama yoluna gider. Bununla beraber vatandaşlık, devlet ile birey arasında karşılıklı sorumluluk ve haklardan oluşan bir çeşit sözleşme doğurur. Sözleşmede belirleyici olan unsur tek başına devlet egemenliğidir. Hangi kişilerin vatandaş tanımına gireceği, hangi yabancılardan devletin ve toplumun çıkarı göz önünde bulundurularak vatandaşlığa kabul edileceği yine devlet tarafından belirlenir. Devletin tek belirleyici olması uluslararası hukuk ile de örtüşür (Aykaç, 2008, s. 361). Fakat bu belirleme özgürlüğünün sınırları yine uluslararası metinlerce belirlenmiştir. (Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 3/2 maddesinde)

Bireyler ya anne ve babasının bağılı oldukları vatandaşlıklara soy bağı ile sahip olur ya da doğum sırasında her iki durumun bir arada bulunduğu karma durumlardan da söz etmek mümkündür. Ülkeler kendilerini nasıl tanımlıyorlarsa iç hukuklarındaki vatandaşlık uygulamaları da bu tanım doğrultusunda şekillenmektedir. Bir ülke kendisini göç ülkesi olarak tanımlıyor ve göçmenlere vatandaşlık vererek onları toplumlarının bir parçası olarak görmeyi hedefliyorsa doğum yeri esasını öne çıkararak vatandaşlık hukukunu düzenleyecektir. (Doğan,

2002, s. 25-41) Doğum yerini öne çıkaran ülkeler arasında Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkeleri göstermek mümkündür. Eğer bir ülke dışı göç veriyorsa iç hukukunu soy bağına esas alarak düzenleyecektir. Almanya'ya bu açıdan bakacak olursak soy bağına önem veren bir ülke olduğunu görmek mümkündür. Aile bütünlüğünü korumak adına evlilik yoluyla vatandaşlığın kazanılması, evlat edinme, bir ülkeden başka bir ülkeye göç edilmesi, uzun yıllar yaşanan bir ülkeye sosyal, kültürel ve ekonomik bütünleşmenin tamamlanması sonucu vatandaşlığa girme gibi uygulamalar doğumdan sonra kazanılan vatandaşlık türü kapsamına girmektedir. (Aybay, 2004, s. 25)

21.01.2000 yılında yürürlüğe giren reforma kadar Federal Almanya Cumhuriyeti'nde geçerli olan vatandaşlık hukuku 22.07.1913 tarihinde çıkarılan İmparatorluk ve Devlet Tabiiyeti Yasası'na dayanmaktaydı. (Reichs-und Staatsangehörigkeitsgesetz-RuStAG) Alman vatandaşlık hukukundaki göçmen yasalarında 2005 ve 2007 yıllarında değişiklikler yapılmıştır ve göçmen ebeveynlerin Almanya'da doğan çocuklarına Alman vatandaşlığı verilmesi hususundaki "Opsiyon Yükümlülüğü" nün tekrar düzenlenmesiyle birlikte 20.12.2014 tarihinde son halini almıştır. (Staatsangehörigkeitsgesetz, 1913, s. 1)

Alman vatandaşlığı kazanmış olan yabancılar 1913 yasasıyla birlikte çifte vatandaş olabilmekteydiler. 1999 yılında çıkarılan yasa ile bu engellenmiştir. Bu yasayla yabancı ebeveynlerden dünyaya gelen bir çocuk, Alman vatandaşı olmaya hak kazanmıştır. Bu hakka sahip olunabilmesi için ebeveynlerden birisinin oturum izni ile birlikte Almanya'da en az 8 yıl ikamet etmesi gibi katı şartlar getirilmiştir. Almanya'da doğan ve Alman vatandaşlığına sahip olan bir kişinin aynı zamanda başka bir ülke vatandaşlığı da var ise 24 yaşına girmeden bu iki vatandaşlıktan birini seçmek zorundadır (Opsiyon Yükümlülüğü). (Staatsangehörigkeitsgesetz, 1913, s. 3) 2014 yılının sonuna doğru da çifte vatandaşlık ile ilgili köklü değişiklikler yapılmıştır.

2005 yılında yürürlüğe giren Göç Kanunu (Zuwanderungsgesetz-ZuwandG) Almanya'ya gelecek olan veya burada yaşamakta olan göçmenlerin oturum, yerleşme, aile birleşimi, çalışma hakkı, sınır dışı etme vb. düzenlemelerini

gerçekleştirmektedir. 2005 yılında İkamet Kanunu (Aufenthaltsgesetz), Göç Yasası'yla bütünleştirilerek Yabancılar Kanunu (Ausländergesetz) yürürlükten kaldırılmıştır. Yabancıların vatandaşlığa alınma şartlarını belirleyen kısımlar ise Uyruluk Yasası'na aktarılmış ve orada düzenlenmiştir. (StAG Madde 4, 8,10,12, s. 10-18)

Yeni göç kanunu ile birlikte yabancıların oturma iznine dair yenilikler yapılmıştır. Daha önce yabancılar, 4 farklı oturma izni statüsüne sahiplerken bu statü ikiye indirilmiştir. Bunlardan biri oturma izni (Aufenthaltserlaubnis, ZuwandG Madde7), diğeri ise yerleşme (Niederlassungserlaubnis, ZuwandG Madde 9) iznidir. Oturma izninde sınırlı bir süre tanınırken, yerleşme izninde ise süresiz oturma ve çalışma hakkı tanınmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere Göç Yasası'na göre Alman vatandaşlığı bulunmayan herkes Alman Anayasası'nın 116. Maddesine göre yabancı olarak nitelendirilmektedir (StAG Madde 7 ve 9 , s. 13- 16)

28.06.2019 tarihinde Federal Mecliste (Bundestag) yapılan oylama ile vatandaşlık üzerine yeni yasa tasarısı kabul edildi. Meclise sunulan maddeler içerisinde yapılan değişiklik ile vatandaşlık yasası çok eşlilik, terörle mücadele ve sahte kimlik olaylarına karşı düzenlemelere gidilmiştir. Alman vatandaşlığına geçişte sahte belge ve bilgi sunan kişilere, 5 yıl olan geçmişe yönelik işlem yapabilmeye süresi ise 10 yıla çıkarılmıştır. Aynı zamanda çok eşli olanların ve Alman kültürüne uyum sağlamayanların da vatandaşlığa başvurularına izin verilmeyecek. (AA, 2019)

4.1.2. Aile, Eğitim ve Kültürel Haklar Üzerine Durum ve Gelişmeler

Alman eğitim sistemi temel seviye (3-6 yaş arasındaki kreş eğitimi), ilkökul seviyesi (1-4. Sınıf), iki aşamalı orta eğitim (ortaokul ve lise) olmak üzere 4'e ayrılmaktadır. İlkokuldan ortaokula geçiş her federal eyalete göre farklılık göstermektedir. Fakat ortaokul seviyesi temel olarak 3 tip okuldan meydana gelmektedir. Hauptschule, düşük seviyeli bir okulken, Realschule orta seviyeli bir okuldur. Gymnasium ise akademik ortaokul sayılmaktadır. Daha prestijli mesleki eğitim pozisyonları ve gelecekte artan iş imkânları ancak orta seviyeli ve akademik ortaokullarda mümkün olmaktadır. Ayrıca özel eğitim okulları Sonderschule normal

olmayan gelişim geriliği sebebiyle sıradan okullarda kendi gelişimlerine uygun faydalı eğitim alamayan öğrencilere hizmet vermektedir. Bu bakımdan Sonderschule özel eğitim gerektiren ve daha çok zihinsel engellilerin gittiği bir okuldur. (Kılıçarslan, 2015, s. 1)

Hauptschule'ye dezavantajlı sosyal gruplar ve göçmen ailelerin çocukları gitmektedir. Sonderschule'ye yönlendirilenlerin bir kısmını da yine göçmenler oluşturmaktadır. Hauptschule, Realschule ve Gymnasium okulları arasında geçiş imkânı vardır. Fakat geçiş yapanların oranı oldukça düşüktür. Öğrenciler okul tipleri arasında değişiklik yapabilmelerine rağmen bu değişiklik daha çok aşağı düzeydeki okullara doğru olmaktadır. Türk göçmenler için Hauptschule'ye gitmek, mesleki gelişimlerini daha en baştan sınırlandırmak demektir. Bu okullar daha çok göçmenlerin tercih ettiği okullardandır. Hauptschule'den mezun olanlar daha az gelir getiren mesleklere (tezgâhtarlık, araba tamirciliği, kuaförlük gibi) yönelmektedirler. Sonuçta, Alman eğitim sistemi, ortaokul eğitimiyle verdiği farklı diplomalarla hiyerarşik bir yapıya sebep olan 3 tür okul sistemine dayanmaktadır. (Schierup, 2006, s. 159)

Tablo: Almanya'daki Genel Eğitim Okullarındaki Yabancı Öğrencilerin Okul Türüne Göre 2013/2014 - 2017/2018 Okul Yıllarındaki Payı

Tablo 4

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
Okul Öncesi	9,4%	10,9%	12%	14,1%	16,1%
Anaokulu	14,2%	15%	18,1%	21,4%	23,1%
Bağımsız, Oryantasyon Seviyesi Okullar	8,2%	9,3%	10,1%	12,2%	13,1%
Çoklu Eğitim Programlı Okullar	4,4%	4,8%	5,9%	8,3%	9,3%
Realschule	7,4%	7,1%	7%	7,7%	8,3%
Kolejler	8,2%	8,8%	11,1%	13,1%	17,4%
Sınıflandırılması Mümkün Olmayan	-	-	95,6%	96,9%	96,3%
Uyumu Sağlanmış Genel Okullar	10,4%	9,9%	9,9%	11,1%	11,9%
Hauptschule	18,5%	19,2%	20,7%	23,2%	24,1%
Gymnasien	4,1%	4,1%	4,2%	4,8%	4,9%
Ortaokul	6,6%	7,1%	8,4%	10,5%	11,6%
Dezavantajlı Öğrenciler Okulu	10,5%	10,1%	9,7%	10,2%	11,1%
Bağımsız Okul	1,8%	1,9%	1,9%	2,6%	2,8%
Akşam Lisesi (Realschule)	22,8%	24,4%	27,4%	36,6%	42,3%
Akşam Lisesi (Hauptschule)	41,4%	39,2%	43,3%	55,4%	67,6%
Akşam Lisesi (Gymnasium)	13,9%	14,5%	14,8%	15,2%	16,2%

Kaynak: <https://de.statista.com>, 2018

Kültürel yönden bakıldığı zaman Almanya’da yaşayan göçmenler arasında bazı hususlar göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Türk göçmenlerdeki coğrafi yoğunlaşma diğer göçmen topluluklarına oranla daha fazladır. Hemşerilik kavramıyla birbirine bağlı olan bu göçmenler yaşadıkları yerlerde de bu bağı canlı tutmaya devam etmektedirler. Türk göçmenler ana dillerini koruma yönünde atılım gösterirler. Ana dillerini koruma yönünde göstermiş oldukları özen, onların Avrupa dillerini öğrenme yönünde zayıf kalmalarına hatta mesleki nitelik ve eğitim açısından onları aşağıya doğru çekerek yukarıya hareket etmelerine engel olmaktadır. İkinci nesil denilen ilk göçmenlerin çocuklarının en büyük problemi Almanca öğrenmek olurken, yeni neslin problemi ise Türkçeyi muhafaza etmek olmuştur. Kendi dillerini korumaya çalışan Türk göçmenlerin kültürel değerlerin korunmasını dil üzerinden sağlama bilinci de giderek yaygınlaşmaktadır. (Güllüpinar, 2011, s. 38)

Aile birleşimi meselesinde ise 2007 yılında göçmenlere yönelik getirilen yasayla birlikte Türkiye ve üçüncü dünya ülkeleri vatandaşlarının eşlerinin Almanya’da yaşayabilmesi için belli bir seviyede Almanca bilgisine sahip olma zorunluluğu getirilmiştir. Avrupa Adalet Divanı, 2007 yılının Temmuz ayında yaptığı açıklama ile koşul olarak getirilen Almanca seviye tespit sınavını kabul edilemez bulmuştur. AB üyesi ülkeleri ve ABD, Avustralya, Kanada, Japonya, İsrail, Güney Kore vatandaşlarını kapsamayan bu yasa, istisna gözetmeksizin Türk ve Üçüncü Dünya ülkeleri vatandaşlarına uygulanmıştır. Bu sınav AB’nin 2003 yılında kabul ettiği Avrupa Adalet Divanı tarafından sunulan aile birleşimi hakkındaki yönergeye aykırı bulunmuştur. Hristiyan Demokrat Parti’nin (CDU) yönetiminde olan İçişleri Bakanlığı bu karara olumlu yaklaşmazken, Sosyal Demokrat Parti (SPD) bu karara uymak istediklerini belirtmiştir. (Noli, 2015, s. 1)

Avrupa Adalet Divanı tarafından Türkler için kaldırılan bu ayrımcı yasa, Üçüncü Dünya ülkeleri vatandaşları için geçerliliğini halen korumaktadır. Bunun dışında, küçük yaşta rıza dışı gerçekleştirilen evliliklerin önüne geçilebilmesi ve göçmenlerin uyum sağlayabilmesi için evlilik yaşı 16’dan 18’e çıkarılmıştır.

01.08.2018 tarihinden itibaren Koruma ve Destek Projesi kapsamında 18 yaş altı çocukların yâda bir diğer ifadeyle reşit olmamış çocukların ebeveynleri, sonradan

Almanya'ya aile intikali başvurusunda bulunabilmektedirler. Her şeyden önce aileyi sonrada yanına getirme işlemi insani bir sebebin bulunmasını şart koşmaktadır. Bu tür sebepler arasında da öncelikle ailenin ayrılma/ayrı kalma süresi, yaşama veya bedene yönelik karşılaşılan somut tehlikeler, ağır hastalık durumu, ağır engellilik seviyesi veya ağır derecede bakıma muhtaç olma gibi durumlar bulunmaktadır. Özellikle de reşit olmayan çocukların ailelerinden ayrı kalmaları durumunda mağdur olması özellikle dikkat edilmesi gereken insani bir sebep olarak görülmektedir. Bunların yanında entegrasyon çabaları (geçim ve barınmanın sağlanması ve temini yeterli derecede barınma alanı tahsisi ve yeteri kadar Almanca bilgisi vb.) pozitif gelişme ve adımlar olarak göz önünde bulundurulmaktadır. (<https://www.berlin.de>, 2019)

4.1.3. Siyasal Haklar Üzerine Durum ve Gelişmeler

Federal Almanya Cumhuriyetinde, Alman vatandaşı olan göçmenlerin ve yabancı uyruklu kişilerin demokrasinin temel ilkesi olan siyasal katılım ve örgütlenme haklarına genel olarak saygı gösterildiği görülmektedir. Buna karşın belediyeler, eyaletler ve federal düzlemde Alman vatandaşı veya herhangi bir AB üyesi ülkenin vatandaşı olmayan göçmenler, seçme ve seçilme hakları olmadığından dolayı demokratik süreçlerde söz sahibi değildirler. Bu üç unsur ele alındığında Alman vatandaşı olan göçmenlerin temsiliyeti ile ilgili somut anlamda olumlu gelişmeler olsa da nüfuslarına oranla hala çok düşük seviyede olduğu gözlemlenmektedir. (Jahresprogramm , 2011, s. 3)

İçinde bulunulan bu durumu az da olsa hafifletmek için Almanya'nın hemen hemen bütün kentlerinde yabancılar ve uyum meclisleri kurulmuştur. Göçmenlerin demokrasideki temsiliyeti ile ilgili açıkların kapatılması için kurulan bu meclisler her ne kadar iyi niyetle kurulmuş olsalar da birçok sorunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu meclislerin aldığı kararlar sadece tavsiye niteliğindedir ve herhangi bir yaptırım güçleri yoktur. Meclis üyeliğinin gönüllü olarak yapılması sebebiyle üyelerin başka işlerde de çalışması, üyeleri zaman ve maddi açıdan çeşitli olumsuzluklarla karşı karşıya bırakmıştır.

Seçme ve seçilme haklarından mahrum bırakılan göçmenlerin siyasi hayata katılmalarını sağlamak için, başlangıçta yabancı ülke vatandaşı göçmenlerini temsil etmek üzere yabancılar meclisi olarak kurulan bu meclisler bazı kentlerde göçmen kurulu olarak da anılmışlardır. Daha sonra Volga Almanlarını ve Alman vatandaşlığına sonradan giren kişileri de temsil etmek üzere bu meclislerin adı uyum meclisleri olarak genişletilmiştir. Bu meclisler, belediye meclislerine göçmenler ve uyum ile ilgili konularda danışmanlık yapmakta, aynı zamanda da göçmenlere sosyal, kültürel ve iltica hukuku gibi sorunlarda yardımcı olmaktadır.

Uyum meclisleri ve yabancılar meclisleri arasında bazı farklar söz konusudur, Öncelikli olarak en önemli fark uyum meclisleri, vatandaşlıklarına bakmaksızın Almanya'ya göç eden bütün göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenip seçme ve seçilme hakkı verirken, yabancılar meclisleri sadece Alman vatandaşı olmayan göçmenlerle ilgilenip onlara seçme ve seçilme hakkı vermektedir. Bu farklılığın yanı sıra uyum ve yabancılar meclisleri birçok eyalette bir araya gelerek, göçmenlerin eyalet düzeyindeki temsiliyetini sağlamak ve eyalet siyasetinde göçmenlerin çıkarlarını temsil etmek için çalışmalar yapmaktadır. Tüm bunlara ek olarak göçmenlerin federal düzeydeki çıkarlarını temsil etmek üzere Federal Göç ve Uyum Kurulu bulunmaktadır. (İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu, 2014, s. 32- 34)

4.1.4 Göçmenlerin Siyasal Katılım Hakları

Anayasal bir demokrasiye sahip olan Federal Almanya Cumhuriyetinde adil ve serbest bir seçim sistemi bulunmaktadır. Federal meclis, eyalet meclisleri ve belediye seçimlerinde 18 yaşını bitiren ve Alman vatandaşı olan herkes seçme seçilme hakkına ve referandumlarda oy kullanma hakkına sahiptir. Aynı zamanda AB yasaları gereğince AB üyesi ülkelerden birinin vatandaşı olan ve Almanya'da yaşayan kişilerde 1992 yılından beri yerel seçimlerde ve AB parlamentosu seçimlerinde seçme seçilme hakkına sahiptirler. Bunun dışında kalan ülke vatandaşlarının Federal Almanya Cumhuriyetinde yapılan hiçbir seçimde seçme ve seçilme hakkı bulunmamaktadır. (Ausländerwahlrecht, 2014, s. 1)

2014 yılı sonu alınan verilere göre 81,1 milyon olan Almanya nüfusunun %20,3'ü göçmen asıllılardan oluşmaktadır. Bunların yaklaşık yarısını kapsayan 8.152.968 kişi Alman vatandaşı olmamasına karşın içlerinden 4.480.574 kişi AB dışında bir ülkenin vatandaşıdır. Ancak çoğu, Almanya doğumlu olmasına ve uzun süredir Almanya'da ikamet etmesine rağmen Federal Almanya Cumhuriyetinde oy kullanma ve seçilme hakkına sahip değildirler. Bugün Almanya'da yaşayan bu nüfusun kaçının 18 yaşından büyük olduğu bilinmemekle beraber, %10'unun federal ve eyalet düzeyinde, %5'inden biraz fazlasının ise federal, eyalet ve yerel düzeylerde demokratik hiçbir sürece etki edemediğini ve siyasi temsil hakkından mahrum bırakıldığını iddia etmek yanlış olmaz. Yapılan araştırmaları ele aldığımızda, Almanya'nın büyük şehirlerinde yaşayan 18 yaş üstü şahısların neredeyse 1/8'inin seçme ve seçilme hakkına sahip olmadığını görmek mümkündür. Örneğin Frankfurt'ta yaşayanların %15'i Stuttgart'ta yaşayanların %13'ü ve Münih'te yaşayanların %12'si seçme ve seçilme hakkına sahip değildir. (<https://mediendienst-integration.de/integration/politik>, 2017)

Onlarca yıldır Almanya'da yaşamasına rağmen, vatandaşlığı olmadığı için milyonlarca göçmen genel seçimlerde, yerel seçimlerde ve Avrupa Birliği seçimlerinde oy kullanamamaktadır. Demokratik sisteme göçmenlerin de oy kullanarak katılabileceğini destekleyen siyasetçiler, uzun zamandır milyonlarca göçmeni bu sisteme dahil etmek yerine üst kültür yaratarak aradaki uçurumu daha da derinleştirmektedirler.(Gazeteduvar, 2019)

4.2. Göçmen, Sığınmacı ve Mültecilerin Haklarına Karşı Yapılan İhlaller ve Sorunlar

Almanya'da insan hak ve özgürlükleri, anayasa ve diğer Alman hukuk metinleri içerisinde tam anlamıyla denecek kadar güvence altına almıştır. İnsan hakları üzerine tüm anayasal düzenlemeleri yapan demokrat liberal hukuk devleti yapısındaki Almanya'yı insan hakları üzerine ihlal yaptığı doğrultuda araştırmalar yapılması anlamsız görülmektedir. Fakat son dönemde muazzam derecede artan sığınmacı sayısı ve halen devam eden bu başvurular üzerine Almanya, zor kabul şartları getirmiştir. Aynı zamanda geri gönderilme durumu gereken hususlarda ve

başvuru sürecinin ağırlaştırılmasından dolayı hak ihlallerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

4.2.1.Sığınmacıların Kişisel Haklarına Dair İhlaller ve Sonuçlar

Sığınmacılardan kaynaklanan hukuksal sorunlara dikkat edildiğinde bunların önemli bir bölümünün uluslararası hukukun unsurlarından olan mülteci hukuku çerçevesinde yaşananlardan kaynaklandığı ve bunun dışında kalan sığınmacıların ise ceza hukuku kapsamına giren eylemlerinden dolayı olduğundan söz edilebilir. Mülteci hukuku kapsamında ne kadar sığınmacının Almanya topraklarında kalacağı ne kadarının sınır dışı edileceği gibi başlıkların öne çıktığı söylenebilir. Fakat 2016 yılının ilk ayında gündeme gelen “toplu taciz skandalı” adı altında yer alan bir olay mülteciler konusunda hukuksal münakaşaların daha erken gündeme gelmesine neden olmuştur. Olay, Köln şehrinin merkezi tren istasyonundaki yılbaşı kutlamaları esnasında 80’e yakın kadının gasp ve cinsel tacize uğradıkları gerekçesi ile şikâyetle bulunmaları üzerine başlatılan hukuki süreç ile farklı bir boyut kazanmıştır. Köln Emniyet Müdürü Wolfgang Albers’in olayın tamamıyla sığınmacılardan kaynaklandığını belirtmesi ile birlikte birçok yetkili tarafından yapılan açıklama da olayın sığınmacılar ile ilişkili hale gelmesine sebep olmuştur. Albers, olaya karışanların "Arap ya da Kuzey Afrikalı görünümlü" olduğunu açıklamıştır. (BBC Türkçe, 2016) Olayın hemen ardından Köln Belediye Başkanı da bir açıklama yaparak, “buranın kanunsuz bir yer olmasına “izin veremeyiz” ifadesini kullanmıştır. (BBC Türkçe, 2016)

Köln olayları Almanya’da siyaset kurumu açısından mühim bir tartışmanın fitilini ateşlemiştir. Tartışmalar “suça bulaşmış mültecilerin sınır dışı edilmesi” üzerine yönelmiştir. Bu kapsamda, Koalisyon ortaklarından CDU’lu Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere ile SPD’li Federal Adalet Bakanı Heiko Mass arasında yapılan görüşme sonrasında ilk adım atılarak suç işleyen mültecilerin cezalarında ertelenme olsa dahi kendi ülkelerine geri yollanmalarını düzenleyen bir yasa tasarısının hazırlanması yönünde uzlaşmaya varılmıştır. (Hürriyet, 2016) Hükümet ortakları tarafından varılan bu yasa tasarısı uzlaşısına rağmen Almanya’ya kabul edilecek mülteci sayısı bağlamında ciddi bir görüş ayrılığının yaşandığı

görülmektedir. Koalisyon ortaklarından Hristiyan Sosyal Birlik Partisi'nin (CSU) Genel Başkanı ve Bavyera Eyaleti Başbakanı Horst Seehofer, Başbakan Angela Merkel'e 2016 yılı içerisinde mülteci sayısında bir azaltmaya gidilmesi ve bunun için de hukuksal bir sınır çizilmesi gerektiğini ve bu sayının yıllık 200.000 sığınmacı ile sınırlandırılması gerektiğini belirtmiştir. (DW, 2016). Horst Seehofer'in yaptığı bu konuşma sonrasında Angela Merkel'in mülteci politikasına karşı Alman Anayasa Mahkemesi'ne başvuru sinyalinin vermiş olduğunu belirtmiştir. Olası bir başvuruya için rapor hazırladığı ortaya çıkan Horst Seehofer'in Angela Merkel'i sınırlarda sıkı denetim yaptırmayarak bir "anayasa suçu" işlediği yönünden suçlayabileceği iddia edilmektedir. (Almanyabülteni, 2016) Hükümet ortakları arasında varılan uzlaşmaya karşın Almanya'ya kabul edilecek mültecilerin sayısı noktasında fikir ayrılığı yaşandığı görülmektedir.

Sığınmacılara karşı uygulanması gündeme gelen yaptırımlar sadece sınır dışı etme ile sınırlı kalmayarak ortak kamusal alanlarda da bazı yaptırımların uygulanmasını da gündeme taşımaktadır. Freiburg Belediye Başkanı Dieter Solomon, kolluk kuvvetleri müdahalesi ile gerçekleştirilmesi istenen yaptırımlardan 1 tanesini dile getirmiştir. Diskotekler ve gece kulübü gibi mekânlarda yankesicilik ve hırsızlık olaylarındaki artışa dikkat çeken Salomon, bu tür eylemlerin ağırlıklı biçimde kavgaya hazır, silahlanmış ve şiddet eğilimi olan Kuzey Afrikalı sığınmacılar tarafından gerçekleştirildiğini, bunlara karşı tedbirler alınmasını ve sokaklarda güvenliğin artırılması için polisin güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. (DW, 2016)

Sığınmacılara karşı oluşan olumsuz eğilimlerle Alman hukuk sisteminin verdiği tepkiler birbirleriyle uyuşmaktadır. Köln'de yaşayan 19 yaşındaki Iraklı bir sığınmacının yaklaşık 3 Avro değerinde bir çift çorap çalarak 6 ay hapis cezasına çarptırılması bu duruma en iyi örnek olarak gösterilebilir. Cezayı veren hâkim; "sığınmacıların Almanya'nın insani sorumluluğunu suiistimal ettiğini" söylemiştir (Hürriyet, 2016).

Buna istinaden Ayhan Kaya bu konuya Şu Şekilde bir açıklık getirmiştir:

*“Kriminal vakaların iddia edildiği gibi yüksek olduğunu dŐinmiyorum. Ancak gerek medya gerekse sağ popülist partilerin ve sosyal hareketlerin sömürüsüne çok açık olan bir konu olduğu için Almanya’da milliyetçiliğin yükselmesine neden olmuştur, İslamofobyanın artmasını beraberinde getirmiştir”.*⁹

Mültecilerin yaşadıkları kamplara yönelik saldırılar 2015 yılında binin üzerine ıkmiŐ, 2016 yılında ise 921 olmuştur. Fakat sığınmacı kamplarına yönelik yapılan saldırılar son zamanlarda yn deĐiŐirmiŐtir. Irki gruplar önleyici saldırı niteliğinde bir sistem geliŐirmiŐtir. Bu olaylar neticesinde yerel idareler tarafından mülteciler için ayrılan okul, otel gibi yerler daha mülteciler o bölgeye gelmeden ateŐe verilerek yakıldığından mültecilerin gelmelerinin önüne geçildiği düŐünülmüŐtür. Saksonya Eyaleti’ndeki *Bautzen* Şehrinde gerçekleştirilen kundaklama olayı bunun en çarpıcı örneklerinden birisidir. Daha öncesinde otel olarak hizmet veren bu eski otel binası Mart 2016’dan itibaren 300’e yakın mülteciye tahsis edilecekti. Ancak bu eski bina gece saatlerinde kundaklanarak büyük oranda hasar verilmiŐtir ve mülteciler için kullanılamaz hale gelmiştir. (Haberler, 2016)

Halkın mültecilere karşı olan faaliyetlerinin haricinde bir arada yaşama fikrini olumsuz etkileyen tavırların siyasi parti temsilcileri tarafından da ortaya atıldığı söylenebilir. Almanya İçin Alternatif Partisi (AFD) EŐ Başkanı Frauke Petry’nin Ocak ayında yapmış olduğu skandal ifade ‘polis gerekirse sığınmacılara ateş açmalı’ ifadesi buna örnektir. (BBC, 2016)

Bu konuya ilişkin eksik birtakım Őeylerin olduğunu Uluslararası Af rgt (AI) yapmış olduğu bir açıklama ile saĐlamlaŐtırmıŐtır. Açıklamada, ırkçılığın Alman toplumunda sürekli bir ortam bulmasına karşın, hükümet ve diğer yetkililerin ırkçılığa karşı gerekli tedbirleri almadığı uyarısında bulunarak aşırı sağcı Şiddet eylemlerinin suçlularının yakalanmamasını da eleştirmektedir. Örgütün

⁹ Ayhan Kaya ile yapılan mülakat, 10 Eylül 2019.

açıklamasında aşırı sağcılık fenomeninin sadece Alman toplumunun marjinal kesimlerinde var olan bir sorun olarak değerlendirilmemesi gerektiği öne sürülerek bir an önce karşı stratejiler geliştirilmesi ve gerekirse yasal değişiklikler yapılmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir. (Amerikaninsesi, 2016)

4.2.2.Mültecilerin Geri Gönderilmeleri Esnasında Yapılan Hak İhlalleri ve Sorunlar

2016 yılının Ocak ayında cereyan eden en büyük gelişmelerin başında Avusturya'dan gelen sığınmacıların tekrar Avusturya'ya gönderilmeleri olduğu belirtilebilir. Almanya kendi üzerinden İsviçre ve Danimarka'ya geçmeye çalışan sığınmacıları "Dublin Sözleşmesi"ne uygun bir biçimde ilk ayak bastıkları yer olan Avusturya'ya tekrar göndermiştir. (Telegraph, 2016) Bu hareketin şimdiye değin "Açık Kapı" politikası ile Dublin Sözleşmesini askıya alan Almanya için bir dönüm noktası haline geldiğini söylemek mümkündür. Dublin Sözleşmesi (Dublin II Yönetmeliği) başvuruda bulunan bir sığınmacının ilk başvurduğu AB ülkesi tarafından değerlendirilmesini düzenlemektedir. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE>, 2013)

Alman Federal Meclisi, Şubat ayının son haftasında İltica Paketi II (Asylpaket II) adındaki bir yasa paketini onayladı. Onaylanan paket ile birlikte sığınmacı ve mültecilere getirilen birçok uygulama ve yaptırımlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları ise iltica başvurusu süreçleri ve prosedürlerinin hızlandırılması ile aile birleşiminde sınırlama ve sınır dışı edimlerini daha hızlı ve etkin bir biçimde gerçekleştiren uygulamalardır. 2015 yılının Kasım ayından beri gündemden düşmeyen yasa paketinin tartışmaları SPD'nin pakette düzenlemeler istemesiyle birlikte özellikle de aile birleşimindeki uygulamanın yumuşatılması yönündeki yasal değişiklikler 2016 yılının Şubat yılını bulmuştur. 30 SPD milletvekili yasa paketinin oylanmasında ret oyu kullanmıştır. Oylamadan birkaç gün öncesinde ise Federal Hükümet'in SPD'li İnsan Hakları Komiseri Christoph Strasser, yasanın sertleştirilmesinden dolayı, bulunduğu görevinden istifa etmiştir. (Proasyl, 2016)

Tartışmalara sebep olan paketin getirdiği en önemli yenilikler ise şunlardır: Mültecilerin yaptığı iltica başvuruları mahkeme süreçleriyle birlikte üç hafta içerisinde sonuçlandırılacaktır. Önceki başvuruların sonuçlanma sürelerinin ortalama 7,2 ay olması düşünüldüğünde, bu yeniliğin gerçekleşmesinin oldukça şüpheli ve zor olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde sürenin bu kadar kısaltılması, başvuran mültecilerin durumlarının ne kadar hak ve insaniyet çerçevesinde değerlendirildiğini sorgulatmaktadır.

Yeni yapılan yasal bir düzenlemeye göre “Sığınmacılar ülkenin belli yerlerinde kurulacak kabul bürolarına başvurularını yapacaklar ve başvurularının bulunduğu bürolarının bölgeleri dışına çıkamayacaklardır. İki defa bu kuralı ihlal edenlerin başvuruları geri çekilmiş kabul edilecektir”. (Tagesschau, 2016) Yeşiller (Die Grünen) ve Sol Parti (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) ile birlikte BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR) tarafından bu düzenleme eleştirilmiştir. Bir yandan istisnai durumda olan mültecilere ise herhangi bir düzenleme getirilmemiş, diğer taraftan ise bulunduğu bölgenin dışına çıkması yasaklanan mültecilerin bağlı olduğu yabancılar bürosunun hukuki danışmanlık vb. gibi durumlarda nasıl bir yol izleyecekleri net olarak anlaşılamamaktadır.

Önceki süreçlerde, sığınma hakkı bulunmayan kişileri sınır dışı edememekteki en büyük etkenlerden birisi sığınmacıların sağlık durumu idi. Gelen yenilik ile birlikte artık hayati tehlikesi bulunmayan ya da ağır hasta olmayanlar kolaylıklar sınır dışı edilebilmektedir, fakat Almanya dışında tedavisi gerçekleştirilemeyecek olan hastaların durumları ise muallaktır.

“Sığınmacıların kaçtıkları ülkede kendilerinin takip/işkence/zulüm altında olduklarını ispat edememeleri durumunda aile birleşimlerine iki yıl boyunca izin verilmeyecektir”. (Tagesschau, 2016) Fakat mülteci ve iltica hakkına sahip olan kişilerin, Avrupa hukukundan dolayı aile birleşim haklarına kısıtlama getirilememektedir. 16 yaşında olan ve iki yıl bekleme süresi 18 yaşından sonra dolan kişi artık reşit sayılacağından dolayı anne ve babasını getirememesi tehlikesiyle karşılaşacaktır. Anne ya da babası Almanya’da olmayan sığınmacı bir çocuğun kısa

sürede ebeveynlerini getirme imkânını zorlaştıran bu yenilik, çocuk aile birleşimi ve insan hakları açısından birçok problem oluşturmaktadır.

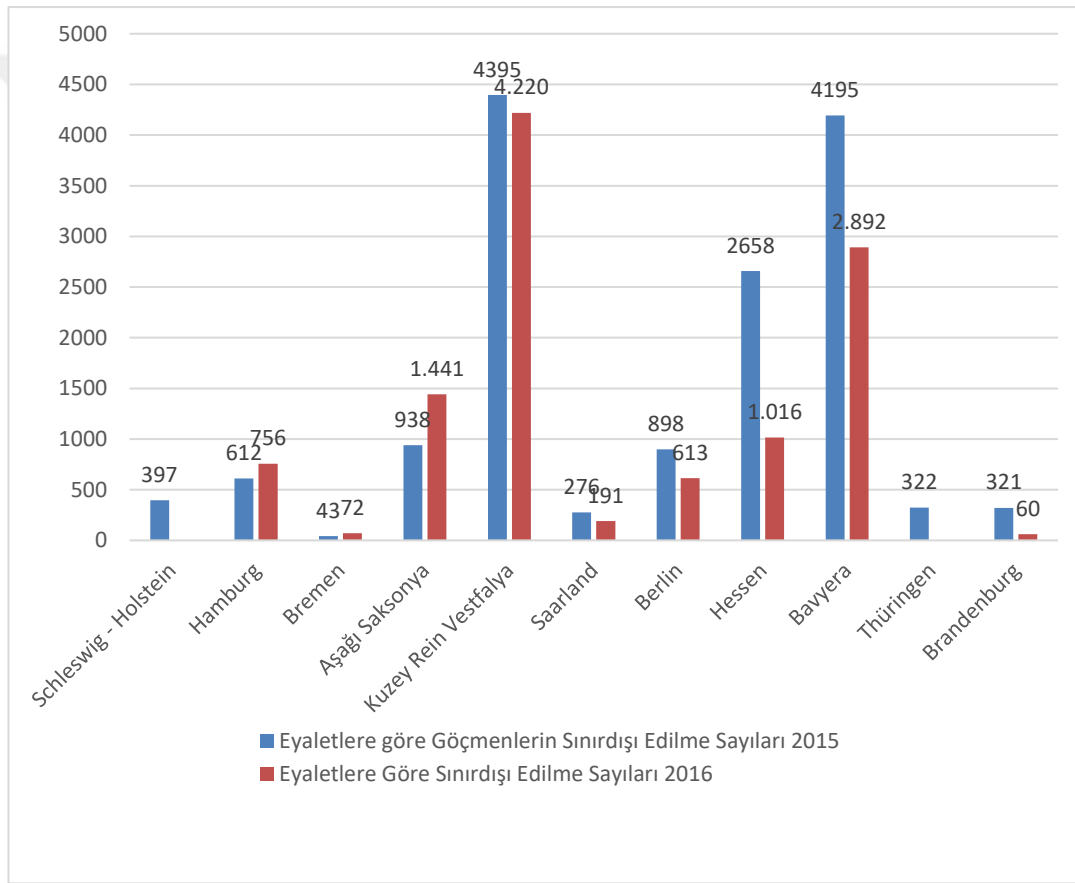
Alman Hükümeti, mülteci çocukların yaşadığı kamplardaki sağlık problemleri ve cinsel istismarları bilmesine rağmen bu olaylarla ilgili yeterli düzeyde müdahalelerde bulunmamıştır. Yeni yasa paketiyle birlikte mülteci çocuk kamplarında çalıştırılacak olan personelden temiz kâğıdı getirmesi istenen uygulamaya geç de olsa geçilebilmiştir. (Zeit, 2016) Fakat buralarda kalan kadınlar ve özellikle çocuklar, dil bilme yetersizliğinden dolayı ebeveynlerinin olmaması sebebiyle istismara açık hale gelmektedirler.

Uluslararası hukuk açısından problemlili olan aile birleşimi hakkını iki yıl boyunca erteleyen yasa paketindeki düzenlemenin çocukları da içine alması birçok tartışmaya sebep olmuştur. Yeşiller Partisi'ne mensup iki milletvekili bu düzenlemenin incelenmesi için BM'ye talepte bulunmuşlardır. İltica Paketi 2, BM Çocuk Hakları Konvansiyonu'nun (Ailenin korunması, çocukları ebeveynleriyle güvenli bir şekilde büyümeleri ve çocukların istekleri dışında aile fertlerinden mahrum bırakılmayacakları) maddelerine aykırı düzenlemeler içermektedir. (Zeit, 2016)

01.08.2018 tarihi itibarıyla Almanya'da bulunan geçici koruma statüsüne sahip mültecilerin aile bireylerini yanına aldırmasını engelleyen yasa kalkmış bulunmaktadır. Fakat bu yasa sadece henüz yeni mültecilik statüsü kazanmış olan kişileri kapsamaktadır. Ülkesinde baskı ve şiddete maruz kalan kişiler Cenevre Konvansiyonuna göre mülteci statüsünde olanlar hayatlarını idame ettiremeseler bile aile birleşiminden faydalanabilmektedirler. Diğer bir durum olan geçici koruma statüsünde ise zulme uğrama durumu olmasa da savaş sebebiyle hayati tehlikesi bulunan mültecilere de tanınmaktadır. Henüz reşit olmayan mülteci çocukların da ebeveynlerine de vize verilecektir. Bu prosedürün gerçekleşebilmesi için ebeveynlerin Alman konsoloslukuna ya da büyükelçiliklerine dilekçe ile başvuru yapmaları gerekmektedir. (DW, 2018)

Almanya'ya sığınma başvurusunda bulunan mültecilerin kabul edilme oranları ile ret cevabı olan ve geri gönderilenlerin oranları eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Yasaların ortak olmasına rağmen, Almanya'nın federal yapısından dolayı eyaletlerin farklı farklı uygulamalar yürütmesi birçok sorunu ve mağduriyeti beraberinde getirmektedir.

Grafik 2: Almanya'da Eyaletlere Göre Göçmenlerin Sınır Dışı Edilme Sayıları

grafik2

Kaynak: Welt, 2016

Sınır dışı edilme oranları göz önüne alındığında, bu durumun farklı partiler ve eyaletlerce birbirinden bağımsız yönetildiği açıkça anlaşılmaktadır. Bremen'de bulunan bir mültecinin, Bavyera'da bulunan bir mülteciye oranla Almanya'da kalma şansının daha yüksek olması, durumun anlaşılmasında iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Sınır dışı etme durumlarının genel yasadan çok eyaletlerin hatta yabancılar bürosunda çalışanların inisiyatifinde olması birçok hakkaniyetsizliği ve mağduriyeti beraberinde getirmektedir. Bu sebeple ülke geneline yayılmış daha şeffaf düzenleme ve normların uygulanması mağduriyetlerin azaltılmasında etkili olacaktır.

2019 yılının Nisan ayında Merkel başkanlığındaki Bakanlar Kurulu ve İçişleri Bakanlığı'nca tasarlanan ve sığınma başvurusu kabul edilmeyen kişilerin sınır dışı edilmesini hızlandıran yasa tasarısını kabul etti. 2018 yılında sınır dışı edilen kişi sayısının 26 bin, çeşitli sebeplerden ötürü de sınır dışı edilemeyen kişi sayısının da 31 bin olduğunu açıklayan İçişleri Bakanı Horst Seehofer sayının bu denli yüksek olmasının kabul edilemez olduğunu belirtti. (NTV, 2019)

4.2.3. Dini Özgürlüklere Dair Haklar ve Sorunlar

Resmi bir dine mensup olmayan Almanya'da laik devlet yapısı ile din ve devlet işleri arasındaki kurumsal ayrımı gözetmeyle birlikte din ve devlet ilişkisi Amerika'nın benimsediği katı din ve devlet ayırımından ziyade, din ve devlet iş birliği biçiminde yürütülmektedir. Anayasa'nın 140. maddesinin düzenlemesine göre din ve devlet ilişkisinde devlet dini kurumların yasal çerçevesini belirler ve faaliyetlerini yürütebilmeleri için denetimde bulunur. (Eberle, 2006, s. 71-73).

Kamuda çalışmak isteyen kişilere dini inanç ve uygulamada ayrımcılık, kişinin mensup olduğu dinini açıklamak zorunda bırakılması veya başka bir dinin benimsetilmek istenmesi kati bir şekilde yasaklanmıştır. Devlet, geleneksel dini gruplara üye kişileri sadece istatistik veri edinimi dışında araştıramaz. Fakat "geleneksel olmayan" dini grupları ise Alman Federal Mahkemesi aldığı bir karar ile devlete, topluma doğru bilgi aktarmak için yetki sağlamıştır. Onunla birlikte Müslümanlar hakkında toplanan bilgiler, ayrımcılık adı altındaki suç unsurundan çıkarılmıştır.

Temel hak ve özgürlüklerin anayasal olarak güvence altında olduğu Almanya'da dini ritüel ve ibadetlerin yerine getirilmesinde, dini eğitim veren okulların açılmasında ve örgütlenme açısından genel olarak bir sorun bulunmamaktadır. Herhangi dini grubun hor görülüp aşağılanması da yasaktır. Eyalet

hükümetleri de kamusal hizmette bulunan dini okulları ve hastaneleri mali açıdan da desteklemektedir. (Doğan R. , 2007, s. 5)

Almanya’da birçok dini grup bulunmaktadır. En kalabalık dini grup olarak Hristiyanlar ardından da Müslümanlar gelmektedir. Almanya nüfusunun % 4-5 civarını ve tahminen 5 milyona yakını Müslümanlar oluşturmaktadır. 40 farklı ülkeden gelen Müslümanların 1 milyona yakını da Alman vatandaşlarıdır. Almanya’daki Müslüman nüfusunun % 60’ına yakını birinci sırada Türk göçmenler, ikinci sırada ise Bosna – Hersek, İran, Afganistan ve Fas kökenlilerden oluşmaktadır. Son dönemde yaşanan olaylar ile birlikte de Suriyeli Müslümanların göç dalgası sayıyı önemli bir boyuta taşımıştır. (Destatis, 2018)

Müslüman grupların yaklaşık olarak 3,000 civarında dini kurum ve kuruluşu bulunmaktadır. Buradan da Müslümanların Almanya’da kalıcı olmak istedikleri anlaşılmaktadır. 2006 yılında Müslüman toplulukların hem kendi aralarında hem de dini ve sosyal açıdan Alman toplumuna uyum sağlaması için Alman İslam Konferansı (DIK) kurulmuştur. İçişleri Bakanlığı’nın inisiyatifinde kurulan Konferans’ın, göç ve uyum durumunu bir hak konusu olarak değil de güvenlik konusu biçiminde ele aldığı anlaşılmaktadır. Konferans’ın daha anlamlı ve etkili olabilmesi için adalet veya entegrasyondan sorumlu bakanlıkların ele alıp yürütmesi gerekmektedir.

Almanya’daki bazı üniversiteler İslami çalışmalar yürütmekte ve din adamı yetiştirmeyi amaçlamaktadır, fakat İslam dininin Almanya’da resmî bir din olmamasından dolayı Müslüman kesim manevi destek hizmetlerinden ve resmî tatil haklarından mahrum kalmaktadırlar. (NTV, 2015) Birçok Müslüman, dini günlerde resmî tatil ilan edilmemesini, iş dünyasında adaptasyon ve motivasyon eksikliği olarak tartışılacak bir konu olarak görmektedir.

Sürekli gündeme getirilen “imam eğitimi” ve “yurtdışından gelen imamlar” konusu İçişleri Bakanlığı’nca tekrar gündeme getirilmiştir. Yapılan açıklamada Almanya’da görev alacak yabancı uyruklu din görevlilerine Almanca bilme zorunluluğu getirileceğini açıklamıştır. Aynı şekilde, Almanca bilen ve Alman

kültürüne hâkim imamların Müslüman göçmenlerin topluma entegresinde büyük desteğinin olacağına vurgu yapılmıştır. Bu zamana dek Almanya'ya gelen din görevlilerinden Almanca bildiklerine dair herhangi bir belge veya sertifika istenmiyordu. (Perspektif, 2019)

4.2.4. Aile Bütünlüğünün Koruması Bağlamındaki Sorunlar

Almanya'da problemlili hususlardan birisi, uluslararası antlaşmalar ile güvence altına alınması gereken genç yaşta evliliklerin siyasete malzeme edilmesidir. Özellikle de son dönemde gelmeye başlayan Suriyelilerin genç yaşta evlilikler yapmalarıyla birlikte Alman Hükümeti'nin bu tür evliliklerin yasadışı ilan edilmesi düzenlemesine doğru gittiği görülmektedir. Uluslararası düzenlemelerde başta diğer ülkelerde yapılan genç yaşta evlilikler, sığındıkları veya göç ettikleri ülkelere olagelen bir durum iken, Almanya'da tam tersi yönde bir tutum sergilenmesi aile haklarında olumsuzluğa sebep olmaktadır. Resmi istatistiklere göre 1475 yabancı genç "evli"; bunların 481'i 16 yaşın altında ve 361'inin de 14 yaşın altında olduğu görülmektedir. Bu kişilerin genelini Irak, Afganistan ve Suriye'den göç ettikleri görülmektedir. (Migazin, 2016)

Almanya'daki yasalara göre çiftlerin istisnai durumlar dışında 18 yaşına basmış olmaları gerekmektedir. Hristiyan Demokrat Parti (CDU) tarafından gündeme taşınan 18 yaşından önce yapılan evliliklerin yasaklanmasını gerektiren teklifin yasalaşması durumunda Alman yasalarında bir düzenlemeye gidilmesi gerekecektir. Bu yasağın, Alman İnsan Hakları Enstitüsü (Deutsches Institut für Menschenrechte) gibi birçok insan hakları örgütüne olumsuz sosyal etkiler doğuracağı savunulmaktadır. Bu yasağın ilan edilmesiyle birlikte otomatikman daha önceden bu şekilde evlenip çocuk sahibi olanların çocukları evlilik dışı sayılıp tüm nafaka ve mirastan yoksun sayılabileceklerdir. Kanunun varabileceği noktaları Almanya'da yaşanan bir örnekle ele almak mümkündür. Bamberg Eyalet Yüksek Mahkemesi'ne gelen bir davayla Gençlik Dairesi (Jugendamt) ile aile hayatının engellendiğini savunan Suriyeli çift karşı karşıya geldiler. Gençlik Dairesi'nin görevlileri tarafından yanlarında üçüncü bir şahıs da olması şartıyla haftada sadece 3 saat görüşmesine müsaade edilen biri 20 diğeri 15 yaşındaki çifti mahkeme haklı bulmuş ve evli

sayılmalarında herhangi bir engel görmemiştir. Fakat Gençlik Dairesi karara itiraz ederek davayı bir üst mahkemeye taşımış ve aynı zamanda kuzen olan bu çiftlerden bayan olanın herhangi bir cinsel eyleme maruz kalmasını engellemeye çalıştıklarını açıklamıştır. (Heise Online, 2016)

Bu doğrultuda 18 yaş altı evliliği yasaklayan yasa, 02.06.2017 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. Bu yasa mülteci akımıyla birlikte gelen çok sayıda evli çiftin olması sebebiyle gündeme gelmiştir. Almanya Adalet Bakanlığı çocuk yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının oldukça fazla olması üzerine bu yasa tasarısını hazırlamıştır. Bakanlığın açıklamış olduğu verilere göre evli çocuk sayısı bin 475 kişidir. Bunlar içerisinde evli çocukların çoğunluğunu kız çocuklarının oluşturduğunu ve bunların 361'inin daha 14 yaşını doldurmadığı açıklanmıştır. (Sputniknews, 2017)

4.2.5. Eğitim Bağlamındaki Eşitsizlik ve Sorunlar

Diğer bir önemli bir sorun da bireyin doğrudan temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden göçmen çocuklarına yapılan ayrımcılık konusudur. Bu konu Hamburg Üniversitesi'nden Profesör Marianna Pieper öncülüğünde 2016 yılının son haftalarında yapılan araştırmaların sonuçlarına dayanmaktadır. Hamburg merkezde yaşayan 12 binin üzerinde göçmen kökenli kişiyle birlikte bu araştırma yürütülmüştür. Burada yaşayan göçmen kökenlilerin %73,7'si 18 yaşın altındadır. En önemli bulgulardan birisi, göçmen kökenli öğrencilerin onur kırıcı davranışlara giderek daha fazla maruz kalmalarıdır. Araştırmada faydalanılan göçmen kökenli öğrenci velisinin açıklamaları durumun ciddiyetini oldukça iyi bir şekilde gözler önüne sermiştir. Çocuklarının motivasyonunun sürekli olarak kırıldığını söyleyen anne, okuldaki öğretmenin çocuklarına sürekli olarak "Okulu bırak, meslek kurslarına katıl." telkinlerde bulunduğu şikâyet etmektedir. (Abendblatt, 2016)

Yapılan tüm bu davranışlar, Almanya'da gizli bir ayrımcılığın göstergesidir. Bireyin en önemli ve olmazsa olmaz haklarından biri olan eğitim hakkı devletin yerine getirmekte zorunlu olduğu en önemli görevlerinden birisidir. Fakat göçmen kökenli öğrencilerin mesleki alanlara yönlendirilme tutumu onları iş gücü olarak

nitelendirilmesi anlamına gelerek arka planında ikinci sınıf birey kategorisinde görülmesidir. Buna İstinaden “European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) - Avrupa Birliği Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Komisyonu’nun” 2014 yılında yayınladığı Almanya ile ilgili raporunda okul öncesi eğitim merkezlerine göçmen kökenli öğrencilerin kayıt olma oranlarının çok az olduğunu ve gerekli maddi desteğin sunulmadığının belirtmiştir. Komisyon, en önemli durumun ise göçmen kökenli öğrencilerin Gymnasium’a çok az oranda kaydedilmesi ve göçmen kökenli çocukların Alman çocuklarına oranla öğretmenleri tarafından Gymnasium’a üçte bir oranda daha az tavsiye edilmesi olduğunu belirtmiştir. (Council of Europe, 2014)

Bunun üzerine çalışmalar başlatan Aşağı Saksonya eyaletinde 5 adet pilot proje uygulaması, hazırlık ve dil kursları desteği ile göçmen kökenli öğrencilerin yüksekokula mı yoksa mesleki eğitime mi devam edeceğini gösteren danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermeye başlamıştır. (<https://www.deutscher-verein.de>, 16.08.2016)

Tüm veriler göz önüne alındığında Almanya’da bulunan göçmen kökenli öğrencilerin eğitim konusundaki taleplerinin tam anlamıyla karşılanmadığı görülmektedir. Hamburg yerel yönetiminin karşılaştığı bir durumdan örnek verilebilir. Göçmenlere tahsis edilmiş geçici oturma yerlerinden sorumlu olan öğrenmen Hans Dall, göçmen ebeveynler için düzenledikleri Almanca kurslarına, ebeveynlerden çok çocukların katıldığını belirtmiştir. Almanca kursu için tahsis edilen yerlerin çok kısıtlı olduğunu belirten Dall, önceden kursa başlamış olan öğrencilerin mezun edilerek henüz kurs imkânının ulaşamadığı kişilere de bu imkânın sunulması gerektiği çözümünü sunmaktadır. Makul görünen bu çözüm önerisi ancak geçici bir çözüm olabilmektedir. (TAZ, 2016)

Daha önceden de bahsedilmiş olan “Eğitim Raporu’na” göre Alman eğitim sisteminde 2016 yılında bile halen çözüme ulaşması gereken birçok problem bulunmaktadır. Bir önceki yıla oranla bakıldığında göçmen kökenli öğrencilerin diploma notu düşüş göstermektedir. Bununla birlikte okulu bırakan göçmen kökenli öğrencilerin oranı 2014 yılında yüzde 10,7 iken, bu oran 2015 yılında yüzde 11,9’a kadar yükselmiştir. (Sabah, 2016) Aynı şekilde raporda, göçmen kökenli öğrencilerin

eğitim imkânlarının sağlanabilmesi için eğitime yıllık 3,5 milyar Euro bütçe artırımının gerektiği görülmektedir. (<https://www.deutscher-verein.de>, 2016, s. 100). Bu eksiklik sadece maddi anlamda kapatılabilecek bir eksiklik değildir. Aynı şekilde Almanya'nın kendi verilerine göre 15.000 yeni öğretmen istihdamına ihtiyacı vardır. Eğitimde ortaya çıkan aksaklık ve sorunlar, önemli ölçüde öğretmen eksikliği ve yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü 2016 yılı Ağustos ayı itibariyle Almanya'da 260.000 mezun öğretmen kendi alanları dışındaki mesleklerde çalışmaktadırlar. Buna istinaden mevcut olan bu yetişmiş öğretmenlere kendi alanlarında istihdam sağlanarak eğitimdeki açık ve sorunların birçoğu giderilmiş olur. (<https://www.deutscher-verein.de>, 2016, s. 111)

Gudrun Wolters-Vogeler, göçmen çocukları okullara yerleştirmenin bütün problemleri ortadan kaldırmadığını, dil kurslarından hemen sonra normal sınıflara geçişin inişli çıkışlı olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Vogeler bir yılda verilen hazırlık kurslarının çocukları okula hazırlamada yeterli olmadığını ve sisteme dahil olduğunda potansiyelini tam olarak kullanamadıklarını belirtmiştir. (WELT, 2019)

Sonuca gelecek olursak, Almanya'nın eğitim sisteminde göçmen kökenli öğrenciler için yeni düzenlemeler ve iyileştirmeler gerekmektedir. Bunlar, sadece mali destek, para yardımı ve daha fazla kurs ve derslik açılması değildir. Aynı zamanda göçmenlerin güvenini kazanmak için haklarının muhafaza edilmesine yönelik politikalar da yürütülmelidir.

4.2.6. Çalışma Hakları Üzerine İhlaller ve Sorunlar

2015 yılı sonu Deutsche Bank'ın yapmış olduğu tahminler sonucunda 2016 yılında göçmenlerin iş hayatına entegrasyonu ve Birleşik Krallık ile Avrupa Birliği ilişkilerinin nasıl bir yol izleyeceği konuları tartışmaların gündemini oluşturacaktır. Aynı zamanda Birleşik Krallığın Avrupa Birliğinden çıkmaya karar verip vermeyeceği de yer almaktadır. Bu rapor hükümetin yerel seçimlerde bu konularda nasıl bir performans göstereceğine yönelik oylama gerçekleşeceğine işaret etmektedir. Yapılan tahminlere göre 2016 yılının sonuna kadar Almanya gündeminin en tepesine göçmenlerin ekonomik ve sosyal entegrasyonu konusu yerleşmektedir.

Birleşik Krallık, Avrupa Birliğinden ayrılmak için yaptığı referandum sonrasında ayrılma kararı alması ile birlikte Avrupa Birliği içerisinde nasıl değişiklikler olacağı büyük bir tartışma ortamı yaratmıştır. Almanya’da yapılan 13 Mart’taki seçimlerde aşırı sağ parti AfD’nin beklenenin üzerinde oy alması Almanya’nın göçmenlere ihtiyacı var gibi söylemlerin sorgulanmasına neden olmuştur. (<https://www.dbresearch.com>, 2016, s. 1-12)

Angela Merkel’in izlemiş olduğu göçmen politikaları ve aşırı sağ partinin yükselişi, Almanya’da güvenlik için sorunlar oluşturacağı ve Almanyanın kültürel yapısını bozacağı korkusunu tırmandırmaktadır. Aynı zamanda göçmenlere olan desteğin giderek azalmasında en önemli etken, göçmenlerin Alman ekonomisini kalkındıracağı inancının kalmamasıdır. Göçmenlerin dil sorunu ve mesleki bilgi yetersizliğinden dolayı geçmişteki verimin şimdilerde alınamayacağına yönelik endişeler dile getirilmektedir. (Frankfurter Allgemeine, 2016)

2016 yılında ekonomi üzerine yapılan istişarelerde ele alınan en önemli konu göçmenlerin kabul edilmeleri durumunda barınma ve iş hayatına kazandırma konusunda kayda değer bir bütçe gerektiğidir. Bu bütçenin nereden temin edileceği, borçlanarak mı yoksa eldeki imkânlarla mı karşılanacağı tartışılmaktadır. Yapılacak olan bu harcamanın olumlu sonuç göstermesi durumunda Almanya ekonomisi için başarılı bir yatırım olacağı, aksi halde ise değmeyen bir masraf olmaktan öteye gitmeyeceği düşüncesidir. (Spiegel, 2016)

Yapılan araştırmalara göre Almanya kriz ve işsizlik söylentilerine rağmen güçlü ve istikrarlı bir ekonomik yol izlemektedir. “Göçmenlerin kabulü, terör eylemleri ve uluslararası anlaşmazlıklar vb.” problemler sebebiyle “geleceğe yönelik iyimserlik” anlamında pek umutlu değillerdir. Ekonomik anlamda kaygıları olmamasına rağmen bunun çok uzun sürmeyeceği konusunda endişeleri bulunmaktadır. Başarılı bir entegrasyon gerçekleşeceğine yönelik inanç azalmış ve Almanya’daki partilerin bu konu üzerine yeterli politikaları olmadığı yönündeki düşünceler artmıştır. Bu düşüncelerin artmasıyla birlikte karamsarlığa düşen kişiler kendilerini aşırı sağ söylemlere sahip AfD gibi partilere yönelmiştir. (Zeit, 2016)

Almanya Federal Çalışma Bakanı Hubertus Heil 2019 yılı Mayıs ayında yapmış olduğu açıklamada nitelikli iş gücü eksikliğinin birçok bölgede büyümeyi yavaşlattığına değinerek “Ülkemizin ekonomik açıdan büyümesini istiyorsak, başka ülkelerden kalifiye eleman çağırma dışında bir olanak kalmadı” dedi. Aynı zamanda Huhertus Heil Hristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU) ile Sosyal Demokrat Parti (SPD) tarafınca düzenlenen tasarıda mültecilerin çalışma hayatına dahil edilmesi gerektiği düşüncesini destekledi. Buna istinaden sığınma talebi onaylanmamış ama mesleki eğitim alan kişiler sınır dışı edilmeyecektir. Yeşiller ve Sol Parti ise bu tasarının daha kapsamlı ve uzun vadeli olmasını isterken, aşırı sağ parti AfD ise iş imkanlarının öncelikle Almanlara sağlanması gerektiğini ve Alman gençlerinin mesleki eğitimine ağırlık verilmesini istemiştir. (Amerikaninsesi, 2019)

Sosyal ve ekonomik büyüme gibi baş gösteren sorunların ortaya çıkması konusunda tüm bu etkenlere katlanılıp katlanılmaması düşüncesi karamsar bir ortam meydana getirebilmektedir.

4.3. Medyanın Göçmenlere Yönelik Algısı

Almanların büyük bir bölümü uzun süredir göçmenlerin, Alman devletini işsizlik maaşı, sosyal yardım ve sosyal konutları kullanarak sömürdüklerini düşünmektedir. (Die Doppelte Staatsbürgerschaft erleichtern, 2015, s. 1). Sosyal hak ve yardımlar üzerine yayın yapan haber organları bu savı desteklemektedir. Federal Çalışma Ajansının verilerini temel alan Bild gazetesinin haberine göre Almanya’da yaşayan Lübnan kökenli göçmenlerin %90’ı sosyal hak ve yardımları kullanmaktadır. (Bild, 2015) Die Welt ve benzeri yayın yapan diğer haber organları Bild gazetesinin haberini kaynak göstererek Alman pasaportu olanlar ve göçmenleri, aldıkları sosyal yardım ve hakları kullanması açısından kıyaslama yaparak göçmenleri, Alman devletinin sırtından geçindiği algısını yaratmaktadırlar. (Die Welt, 2015) Bununla birlikte Bild, Focus gibi birçok haber organı da benzer verileri yayınlamışlardır. Fakat 2014 yılında Bertelsman vakfının yapmış olduğu bir araştırmaya göre göçmenlerin 2012 yılında Alman devletine 22 milyar Euro gelir sağladığı görülmektedir. Bu rakamlar baz alındığında göçmenlerin aldıkları sosyal yardımlar çıkarılıp vergi ve ek kesintiler de eklendiğinde kişi başı yıllık 3.300 Euro

katkı sağlamışlardır. (<https://www.bertelsmann-stiftung.de>, 08.11.2015). Buna ilaveten farklı haber organları da göçmenleri eğitim, kültürel, iş ve sosyal hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları hakkında yayınlar yapmışlardır.

Bunun yanında ilave edilmesi gereken bir diğer husus ise özellikle şiddete bağlı suçlar ve cinsel taciz gibi göçmenlerin karıştığı olayların aşırı bir şekilde kamuoyunda yer bulduğudur. Medyada üretilen ve sunulan bilgiler ile istatistiki veriler arasında yapılan kıyaslama medya organlarının göçmen ve mültecilere dair bilgilerin medyaya, ne derece tutarlı bir biçimde aktarıldığı sorusu da ayrıca ele alınmaktadır. (Süddeutsche, 2019)

4.3.1. Medyaya Yansıyan Tarafıyla Çifte Vatandaşlık Sorunu

2013 seçimi sonrası gerçekleşen koalisyon görüşmelerinde, Almanya'da yaşamını sürdüren göçmenlere verilen çifte vatandaşlık hakkı öne çıkan maddelerden biri olmuştur. Öyle ki bu hakkın hangi şartlarda ve ne şekillerde verilmesi gerektiği koalisyonun uzun çalışmalarından sonra neticelendirilmiştir. 2014 yılının Mart ayındaki kanun tasarısı üzerinde koalisyonun ortak karara varması medyada farklı şekillerde yer almıştır. Medya kuruluşları bu olayı doğrudan Türklerle ilişkilendirerek farklı manşetlerle gündeme taşımıştır. (Huffingtonpost, 2014)

20 Aralık 2014'de kanunlaşan “çifte vatandaşlık” düzenlemesi üzerine Zeit-Online "500.000 Alman için çifte pasaport" manşeti atarken, bu rakamı Almanya İçişleri Bakanlığı kaynaklarından aldığını yazmış ve yeni uygulama ile Türk ve Arap kökenli göçmenlerin durumlarının kolaylaştırıldığını öne sürmüştür. Zeit-Online'in bahsettiği gibi, kanundan yararlanacakların Türk ve Arap kökenli olacaklarını belirten Bild, Frankfurter Allgemeine ve Die Welt de diğer medya kuruluşlarından bazılarıdır. Haberlerde dikkati çeken bir diğer durumda kanundan yararlanacakların yarım milyon insan olmasının büyük puntolarla yazılmış olmasıdır. Fakat istatistiklerde görüldüğü üzere Almanya'da yaşamını sürdüren Türk kökenli insanların kendi anavatanlarına doğru ters göç eğiliminde buldukları gözlemlenmektedir. Zaten 500.000 sayısı da 2000- 2012 arası Almanya'da doğan insanları da içine almaktadır. Aynı süre zarfında Almanya'da 9 milyon insan

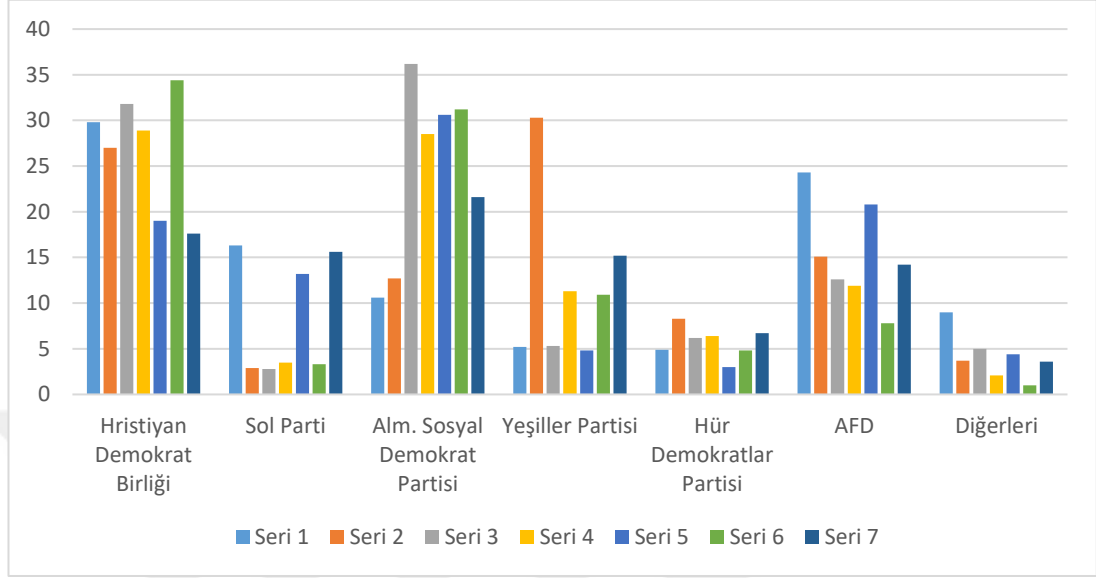
doğmuştur. Ele alınan 500.000 insan aynı anda çifte vatandaşlığa geçtiği takdirde bile 2000- 2012 yılların arasında dünyaya gelenlerin %5'lik bir kısmını ancak oluşturmaktadırlar. (SPD, 2015)

4.4. Aşırı Sağ Parti AFD'nin Seçimlerde Yükselişi ve Çok Kültürlülüğe Yönelik Tehdidi

Yapılan anketlerde ana akım partilerinin oylarında yıllar içerisinde düşüş görülürken, AFD'nin oylarındaki artışın %12'ye yaklaştığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da Naziler haricinde aşırı milliyetçi tutum takınan bu sağ partiye desteğin artması endişe uyandırmaktadır. Buna istinaden başta Almanya Türk toplumu gibi birçok göçmen ve yabancılar derneği AFD'nin oy oranını ve temsil etme gücünü azaltabilmek için oy hakkı bulunan Alman vatandaşı göçmenlerin oy kullanmalarına yönelik organizasyonlar düzenlemişlerdir. (Focus, 2016)

13 Mart 2016 tarihinde gerçekleşen seçimlerde AFD, anketlerde de görüldüğü üzere Saksonya, Rheinland, Baden Württemberg eyaletlerinde beklenenin üzerinde oy almıştır. En düşük oyu %12,6 ile Pfal'den alan AFD, Baden Württemberg'den %15,1 Saksonya eyaletinden de %24,3 ile en yüksek orana ulaşmıştır. 2016 yılında yapılan seçimlerde partilerin oy dağılımı ve sonuçları aşağıdaki grafikte detaylı bir şekilde görülmektedir. (Tagesschau, 2016)

Grafik3: Almanya 2016 Eyalet ve Yerel Seçimleri

grafik3

Kaynak: Tagesschau, 2016

2016 yılında Almanya'da toplam yedi seçim yapılmıştır ve AFD bu seçimlerin hepsinde %5'lik barajı aşarak birçok bölgede de üçüncü parti konumuna yerleşmeyi başarmıştır. AFD, CDU ve SPD seçmenlerinden de oy toplarken aynı zamanda siyasi katılımında bulunmayan seçmenleri de hareketlendirerek bünyesine dahil edebilmektedir. Bu süreçte oylarındaki yükselme devam ederken bir yandan da AB'nin tekrar bir mülteci ve sığınmacı göçüyle karşılaşma durumu ihtimalinin gündemde oluşu 2017'deki seçimlerde AFD'nin ilk dört parti içerisine girme ihtimalini güçlendirmektedir.

Önceki seçimlere göre neredeyse bütün partiler oy kaybederken AFD istikrarlı bir şekilde oylarını artırmış ve meclise birçok temsilcisini sokmuştur. Macaristan ve Fransa'daki aşırı sağ partilerin karizmatik liderleri varken Almanya'nınkinden olmaması AFD'nin oy potansiyeli açısından başarılı bir yükseliş sağlayamayacağı düşüncelerine neden olmuştur. Fakat bu karizmatik lider boşluğunu yabancı ve Müslüman karşıtlığı kapatırken toplumdaki zeminini de DEĞİDA hareketi hareketlendirmektedir. (Sueddeutsche, 2016)

Kurulu daha iki yıl olan AFD'nin bu denli yüksek oy oranlarına ulaşması ve eyalet meclislerinin kiminde yarıdan az, kiminde ise yarıdan fazla temsilci bulundurması Almanya gündeminde önemli bir gelişmedir. Oy oranının bu denli hızlı artmasının arkasında bir nevi bağımsız politik tepkilerin olduğu görülmektedir. Merkel'in izlemiş olduğu göç ve yabancılar politikasını ve Sosyal Demokratlarla kurmuş olduğu koalisyonları eleştiren, ekonomik sıkıntıların yanlış Euro politikasında gören muhafazakâr veya siyasi katılımsız seçmenler, AFD'ye oy vererek seslerini duyurmaya çalışmıştır. Bu kitlenin neredeyse tamamı AFD'nin bu sorunlara çözüm bulamayacağını bilse de, bu sorunların dile getirildiği başka bir partinin olmayışı kendilerini AFD'ye yakınlaştırmıştır. (Spiegel, 2016) Daha çok genç ve orta yaştaki kesimlerden destek alan AFD'nin üniversite ve gençlik yapılanmaları henüz kurulum aşamasındadır. (Zeit, 2016) Bu da AFD'nin sadece genç ve eğitilmiş nüfusla ayakta kalmasının zor ama imkânsız olmadığını göstermektedir.

Sadece sivil toplum kuruluşlarından destek bulmayan AFD yer yer kurumsal kesimlerden de destek görmektedir. Örneğin, 2016 yılının Mart ayında yapılmış olan seçimden bir hafta önce AFD'nin Jena şehrinde yaptığı mitingde görevli bir polis aracının camında AFD parti başkanının fotoğrafının bulunması, zaten göçmenler ve yabancılar açısından hoş bir imajı olmayan polis teşkilatının gücünü ve tarafsızlığını sorgulatmaktadır.

Merkel'in yanlış mülteci politikalarıyla Alman ekonomisini zarara uğrattığını düşünen AFD'ye geçmiş eski CDU'lu seçmenler, Merkel'in mülteci sorununa doğru çözümler ürettiği takdirde CDU'ya geri yönelebileceği işaretini vermişlerdir. Örneğin; CDU'nun Hamburg'daki şubesinin, toplumun karşı karşıya kaldığı kültürel tehdidi yok etmek ve göçmenlerin Alman toplumuna entegrasyonunu hızlandırmak adına okullara Alman ve Amerikan bayrakları asılması teklifini sunması, CDU ve AFD ideolojilerinin belli noktalarda kesiştiğini ortaya çıkartmaktadır.

Sadece yüksek oy oranı çıkışıyla kalmayan AFD, 23 Mayıs 2016 tarihinde yaptığı kongre ile de Almanya gündeminde uzun süre yankı uyandırdı. Tüm Alman partilerinin karşısında olduğunu dile getiren AFD, kongrede "İslam Almanya'ya ait

değildir.”, “Minareler İslami hükümlerlik sembolleridir. Bu sebeple Almanya’da minarelere ve ezana karşıyız.” (Sueddeutsche, 2016) söylemleri ile Almanya’daki Müslüman göçmenlerin din ve inanç özgürlüğüne saldırıda bulunmuştur.

Alman merkezi politikasının oturtmaya çalıştığı “uyum”, “diyalog”, “çok kültürlülük” gibi birleşime dayalı kavramlardan daha çok, “Anti İslam” yönünde bir programı ele alan ve kongrede bile parti mensuplarından birinin Müslümanlar ile iletişim kurulmalı yönündeki sözünü ıslıklayan AFD, etnik köken ve dini inanç açısından insanların ayrıştırıldığı kongrede 74 sayfalık temel ilkeler programını kabul etti. Bu programın Müslüman göçmenleri kapsadığı bazı ilkeler şu şekildedir.

- İslamiyet’in Almanya’ya ait olmaması
- İslamiyet’in, Hristiyan- Yahudi tabanlı Alman kültürüne karşı olması
- İslamiyet’in Batı’ya uyum sağlamanın desteklenmesi
- Camilerde görev alacak imamların Alman üniversitelerinde eğitim görmeleri ve cami yapım, onarım gibi finansal ihtiyaçların yurtdışından karşılanmaması ve yurtdışından direktif almamaları
- Minarelerin İslamiyet’in egemenlik sembolü olmasıyla birlikte ezanın da “İslamiyet’in Allah’ından başka tanrı yoktur.” çağrısında bulunması sebebiyle yasaklanması
- Başörtüsü, çarşaf ve peçenin kamusal alanlarda ve çevrelerinde yasaklanması gibi kısımlardır. (<https://www.afd.de>, 2016, s. 42-49)

Bununla birlikte Almanya toplumunun tamamını ilgilendiren konulardan bazıları şu şekildedir:

- AB’nin tamamıyla tek elden yönetiminin sınırlandırılıp ulus devletlere birçok yetkiyi devretmesi, aksi halde Almanya’nın birlikten ayrılarak yeni bir Avrupa Ekonomik Topluluğu kurması,
- Avrupa sınırları içinde olmayan hiçbir ülkenin AB’ye alınmaması,
- Euro para biriminden vazgeçilmesi
- Almanya’daki tüm nükleer silah ve dış güçlerin ülkeden çıkarılarak zorunlu askerliğin de tekrar getirilmesidir. (Die Welt, 2016)

AFD üyeleri tarafınca kabul edilen bu ilkeler programından da anlaşılacağı üzere konunun sadece iktisadi ve yabancı Müslümanlara yönelik alternatif politikalar içermediği, toptan bir “Alternatif Almanya” değişimini sunduğu görülmektedir. Avrupa Birliği çatısı altında bulunmayan, Euro birliğini terk etmiş, sınırlarını sıkı askeri kontroller ile koruyan bir Almanya, Avrupa Birliği içerisindeki çok kültürlü niteliğini kendi elleriyle yok edecektir.

Almanya'nın göçmen ve Müslümanlar ile ilk tanışması 1960'lı yıllardan itibaren başlamış fakat ciddi anlamda entegrasyon politikalarını ve inanç özgürlüğünü 2000'li yıllardan sonra kısıtlı bir biçimde ele alabilmiştir. Birlikte aşırı sağ parti AFD'nin %10 üzerinde oy alması da bu politika ve özgürlüklerin kısıtlanması anlamına gelmektedir.

İslam karşıtı PEGİDA'nın sürekli AFD ile birlikte anılması parti içinde hoş karşılanmıyor olsa da, AFD üyeleri tarafından yapılan bazı açıklamalar, birbirlerine karşı bağlılıkları olduğunu göstermektedir. Örneğin; AFD milletvekili Hans Thomas PEGİDA gösterisine konuşmacı olarak katılıp PEGİDA hareketi, AFD'nin İslam politikasını nasıl uygulayacağını zeminini hazırladığını vurgulamıştır (Spiegel, 2016). Ancak AFD yönetimi parti üyelerinin PEGİDA organizasyonlarına katılmalarını yasaklamış fakat partinin sağ kanadı bu yasağa uymayı reddetmiştir. PEGİDA mitingine katılan Thüringen Başkanı Björn Höcke; “PEGİDA AFD için bir katalizör görevindedir” şeklinde açıklama yapmıştır (Spiegel, 2016).

AFD ile PEGİDA yöneticilerinin ortak düşünce ve değerler altında yakınlaşması ve uyum çalışmaları yürütmesi endişe oluşturmaktadır. Genellikle ana partilerin temsil etmediği, siyasal yaşamın kıyısında bulunan kişilerin sesi olarak kendini ortaya süren PEGİDA hareketi bu kesimi “masum sokak yürüyüşleri” adı altında politikleştirmeye çalışmaktadır. Bu organizasyonlara PEGİDA tarafından davet edilen AFD yöneticileri apolitik bireylere hitap ederek kendi bünyelerine davet etmektedir. Bu korku verici uygulama 1930'lu yıllardaki Sosyalist Almanya uygulamalarını akıllara getirmektedir.

AFD'ye seçmen tabanı kazandırmaya çalışan PEGİDA, birçok farklı aşırı sağ etkinliklerin düzenlenmesine de zemin hazırlamıştır. Düzenlenen birçok yürüyüşte aşırı sağ, Faşizm ve Nazizm temalı organizasyonlar yapılmıştır. Örneğin; Colmnitz şehrinde Nazi dönemine ait askeri üniformalar giyen göstericiler hiçbir engelle karşılaşmadan festivale katılmışlardır. (Spiegel, 2016).

AFD'li politikacıların anayasayı ihlal edip etmediğine dair araştırma başlatan Federal Anayasayı Koruma Dairesi, AFD'nin bu zamana kadar topluma yaymış olduğu ırkçılığa yönelik ortaya konmuş olan adımların ilk ve en önemlisidir. Parti üyeleri ve milletvekilleri yazılı belgelerinde, kurullarında ya da anayasaya uygun düşmeyen herhangi bir eylem ve söylemlerinin bulunması halinde izlenmeye alınabilecektir. (Sabah, 2016) Atılan bu adım aşırı sağ ve ırkçılığı önlemek adına son derece önemlidir. Anayasa Koruma Dairesi tarafından AFD'nin parti bazında da izlenmeye alınması gerekmektedir. Fakat AFD'nin kuruluşundan şu an ki zamana kadar İslam inancını ve onun inananlarını, yabancıları hedef göstererek düşmanlaştırdığı, toplum arasında bir topluluğa karşı düşmanlığın ve nefretin ateşini körüklediği için Anayasa Koruma Dairesi izleme işini başlatmamıştır. Bu gözlemi başlatmamasının sebebi; zamanın Baden-Württemberg Eyaleti AFD milletvekili (Temmuz 2016 sonra bağımsız milletvekili) Wolfgang Gedeon'un Yahudilere karşı ortaya attığı bir takım söylemleri olmuştur. (BBC, 2016). Anayasa Koruma Dairesi'ni harekete geçiren Gedeon'un "Almanya'da olması gerekenden fazla Yahudi soykırımına ilgi gösterildiği"ni iddia eden sözleridir. Son zamanlarda yaşanan benzeri güç mücadeleleri ve ırkçı söylemlerden dolayı partinin oy oranları %12'lerden %7'lere kadar düşmüştür. (Zeit, 2016). AB-Türkiye arasında olan mültecilerin geri kabulüne yönelik anlaşmaya varılması sonucunda Almanya'da yaşayan mültecilerin sayısında bir hayli azalması partinin oy oranlarının düşmesinde önemli bir etken olmuştur. AFD'nin oyları 2016 yılı sonunda yapılan anketlerde %10,5 ila %15,5 arasında gidip gelmektedir. (<https://www.wahlumfrage.de>, 2016).

İslam karşıtı manifestosunu açıklayan AFD 'Alman Anayasası ile uyumsuz bir ideoloji' olarak tanımladığı İslam'ı Alman toplumu için birincil tehlike olarak ifade etmiştir. Muhafazakâr ve milli bir ideolojiye dayanan parti daha geniş bir

alandan Alman kültürü ve ailesinin korunması, Avrupa Birliği ve Euro karşıtlığı, göçmen ve mülteci düşmanlığı ile tanınmıştır. (BBC, 2010) İslam'ı bir din olmaktan çıkarıp daha ziyade onun tehlikeli bir ideoloji olduğunu düşünen AFD, ortaya koymuş olduğu propaganda ile hem Müslümanların dini isteklerinin önünü kesmeyi hem de İslam'ın insan hakları, demokrasi, özgürlük ve kadın-erkek eşitliği gibi Batı'nın çok hassas olduğu kurucu değerlerine aykırı düşen iddialarıyla toplumda ikna ediciliğini artırmayı hedeflemiştir. Saksonya- Anhalt eyaletindeki AFD'li Milletvekili Hans Thomas Tillschneider İslam'ın Alman toplum yapısıyla uyumlu olmadığını ve Hristiyanlara verilen hakların Müslümanlara verilmeyeceği kanısını ileri sürmüştür. (Bellon, 2016, s. 1) AFD'nin bir diğer korkusu ise Almanya'ya sığınan bir milyon civarındaki mültecinin çoğunluğunun Müslüman olması sebebiyle İslam dinini Almanya'da yaymasıydı. (Wagstly,2016) Üç yıl öncel kurulmuş ve toplumsal desteği %5'lerden %14'lere çıkaran AFD'nin, İslam ve yabancı düşmanlığı stratejisinin toplumda kayda değer bir karşılığının olduğu görülmüştür (Rattay, 2016, s. 1)

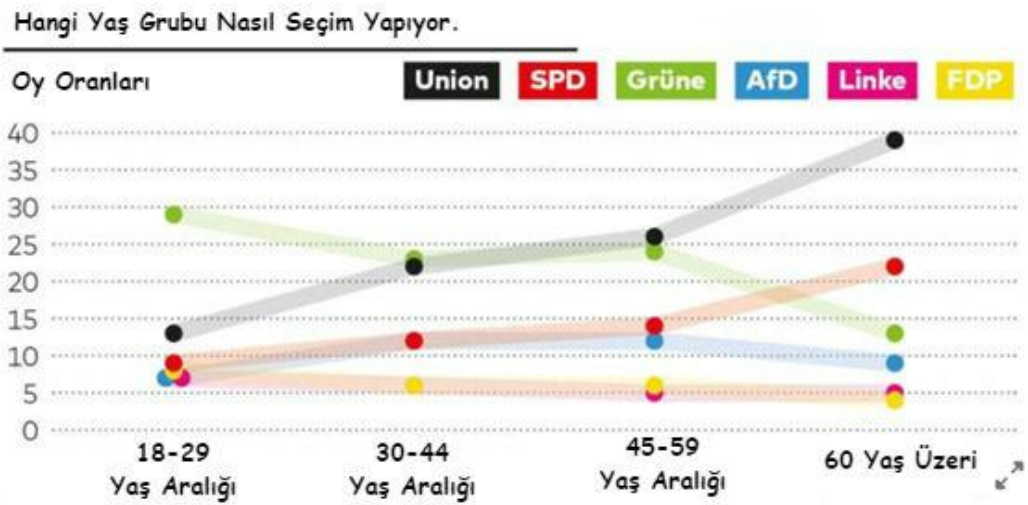
Devamlı olarak İslam düşmanlığını kullandığını ve bu tutumunu giderek artıracaklarını dillendiren AFD 'nin, muhafazakâr temalar üzerinden hareket ederek geniş bir kitleye ulaşmaya çalıştığını söylemek mümkündür. AFD aracılığı ile Alman toplumunda İslam karşıtlığı güçlü yankılar oluşturmuştur. Yabancı ve Müslümanları adeta günah keçisine dönüştürmeye çalışan AFD, Avrupa Birliği'nin karşılaştığı sorunlar, işsizlik, artan mülteci akını, ekonomik durağanlık vb. sorunları istismar etmekte ve bu sorunları temel sebebi olarak yabancı ve Müslümanları sorumlu tutarak nefret ve düşmanlık üretmektedir (Wagstyle, 2016, s. 1)

AFD'nin Müslümanlara karşı olan tutumunun, Nazilerin Yahudilere karşı tutumuna benzediğini ve Hitler zamanından sonra ilk kez bir siyasal partinin “bütün bir dini topluluğu hayati derecede tehdit ettiğini” Almanya Müslümanlar Merkez Konseyi (GCCM) Başkanı Aiman Mazyek dile getirmiştir. Türkiye'nin AB'ye üyeliğine, kültürel bakımdan Avrupa'nın bir parçası olmadığını gerekçe göstererek karşı çıkmak AFD'nin İslam düşmanlığının başka bir boyutu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Başka bir açıdan bakacak olursak Avrupa'nın demografik sebepleri

göz önünde bulundurarak ihtiyacı olan işçileri Müslüman göçmenlerden seçmek yerine Asya ülkelerinden veya Hristiyan göçmenler arasından karşılanmasını istemişlerdir. Seçim manifestosunda büyük oranda toplumsal sorunların temelini mülteciler, yabancılar ve Müslümanlar gibi harici sebeplere dayandırmayı seçmiş olan AFD, diğer yandan da vergi ve sosyal refah gibi toplumun yaşamış olduğu iç sorunlara pek değinmemiştir. (Bellon, 2016, s. 1)

İslam karşıtlığının toplumun hangi kesimlerinde daha baskın olduğunu AFD'nin takipçilerinin profili ortaya koymaktadır. Büyük olasılıkla bu kesim ikna edilmesi bütün toplumlarda en zor olan gruptur. AFD destekçilerinin ezici çoğunluğu, yapılan araştırmalara göre erkekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke genelinde AFD'ye oy vereceği tespit edilen cinsiyetlerden oranlarında erkeklerin %17'si, kadınların ise yalnızca %2'si AFD'yi desteklemektedir. Bu oranlar İslam karşıtı olarak karşımıza çıkan ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde de yoğun olarak karşımıza çıkabilecek olan gruplara benzemektedirler. AFD'yi destekleyenlerin üçte biri işsizlerden, geri kalan üçte biri de işçilerden oluşurken azınlıkta kalan grup ise üniversite mezunlarıdır. Yaş açısından bakacak olursak AFD destekçilerini gençler ve orta yaşlılar meydana getirmektedir. Bilhassa 60 yaş üzeri kesimin AFD'ye pek destek vermediği görülmektedir.

Grafik: Hangi Yaş Grubu Nasıl Seçim Yapıyor:

grafik4

Kaynak: WELT, 2019

Uzun süre siyasal alandan uzak kalmış ve seçimlerde oy kullanmamış kesimlerin destekçilerin bir kısmını oluşturduğu gibi diğer bir kısmını da daha önce Hristiyan Demokratlara destek verenler oluşturmaktadır. Radikal sağ parti NPD'den destek kazanan AFD, Alman toplumuna genel olarak hitap edebilmektedir. (Horn, 2016, s. 1)

Uzun solukta Müslümanların muhatap oldukları problemlerin daha fazla zorlaşacağını, AFD'nin açıklamış olduğu manifesto ortaya koymaktadır. İslam düşmanlığı Alman toplumunda eğitim ve gelir açısından alt tabakalarda olmakla beraber hemen her kademedede organize ve odaklanmış bir merkeze sahip olma potansiyeline sahiptir. İç ve dış sorunlardan yabancı ve Müslümanları sorumlu tutarak kolaycı ve popülist strateji, bu partinin destekçilerinin çoğunluğunun zihniyetine uygundur. Dini ayrımcılık ve hak ihlallerinin asıl hedefi olan Müslümanların 4-5 milyon civarında olduğu bilinmektedir. Örneğin, Scientology kilisesi dini bir grup olarak tanınmayan bir kilise olduğu için problemlerin sorumlusu olarak tutulmayacaktır. Bu sebeple İslam karşıtlığı sağ muhafazakâr radikal gruplar için en uygun tercih olmuştur.

Bavyera Eyaleti'nin Pfaffenhofen kentinde Şubat ayında düzenlenen karnaval sırasında bazı ırkçı gösteriler ve sloganlar yapılmıştır. "Mültecişavar" gibi ırkçı yazılar yazılmış ve bir araba Alman tankı şeklinde değiştirilmiştir. Halkı kışkırtma gibi bir suçun olup olmadığı yönünde savcılık soruşturma başlatmıştır. Tankın geçişinin engellenmemesinin sebebi olarak yerel polis sanatçı özgürlüğü olduğunu ileri sürmüştür. (Spiegel, 2016) Bir halk eğlencesi olan karnavalda bile ırkçı söylem ve unsurlara yer verilmesi İslam ve mülteci karşıtlığının Alman toplumunda kabul görürlüğü açısından endişe vericidir. Eğlence adı altında yapılan bu hareketler, ırkçılığın masum gösterilmesi tehlikesi taşımaktadır.

Eski ırkçı ve Neonazi eylem ve söylemleri dışında aşırı sağ olan yeni bir oluşum içine Almanya da girmiştir. Nefret söylemi, sembolleri ve eylemleri pozitif hukukta cezai yaptırımlara uğrarken, sığınmacıları taşıyan bir otobüsün önü kesilerek "Biz halkız" diyerek sloganların atılması durumu özgürlük açısından masumane olarak dayatılmaktadır. PEGİDA'nın sözde masumane yürüyüşlerinde "Biz domuz eti

yeriz” yazılı olan afiş asması normal bir ifade özgürlüğü kapsamına girerken, boş bir binayı yakmak sadece mala zarar vermek kapsamına girebilmektedir. Ancak bir sığınmacı kampının içinde insan varken kampı kundaklamak insan hayatına zarar verdiği için ciddi bir suç teşkil etmektedir. Müslüman göçmenlerin ötekileştirilerek bu insanların inanç ve değerlerine yönelik baskıcı tutumlar uygulanarak görmezden gelmek bu afişlerin arkasında yatan temel sebeptir. Bu bakımdan ırkçı suçlar sözde unsurlardan koparılmış ve profesyonelleştirilmiştir.

“Vatan haini, biz halkız, Merkel dışarı” gibi sloganlar PEGİDA ve AfD’nin politik açıdan ortaya çıkmasından sonra en çok kullanılan sloganlar olmuştur. Bu sloganların mülteci kamplarına, yurtlarına, cadde ve sokak duvarlarına yazılması, giderek yaygınlaşarak önlenemeyen bir durum haline gelmiştir. Baden Württemberg’de yer alan Haigerloch kentinin girişinde bulunan Yeşiller Partisi’nin Eyalet Başbakanı Winfred Kretschmann’ın afişinin üzerine yazılmış olan yazılar bunun başka bir örneğidir. “Merkel defol, vatan haini” gibi sloganlar da Merkel’in gelişini protesto etmek amacıyla yazılmıştır. Bu ve bunun gibi sloganlar elbette ilk olarak Almanya’da ortaya çıkmamıştır. Ancak yeni olan “vatan haini” , “vatan savunması” şeklinde atılan bu sloganların eski Nazi rejimini çağrıştırmaya başlamasıdır. (Sueddeutsche, 2016)

Merkel Ortadoğu ve diğer coğrafyalardaki çatışma ve zulümlerden kaçan çoğunluğu Müslüman olan 1 milyonu aşkın mülteciyi Almanya’ya alma kararından sonra Alman halkından tepki almıştır. Bunun sonucunda AfD 2017 seçimlerinin ardından Alman Ulusal Parlamentosuna (Bundestag) güçlü bir şekilde girmiştir. Göçmenlerin Alman kültürünü bozduğunu savunan AfD aynı zamanda kimlik belgeleri olmayanların geri çevrilmesini, sağlık haklarının kısıtlanmasını, minareli camilerin yasaklanmasını ve sığınma başvurusu kabul edilmeyen kişilerin geri gönderilmesinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini savunmaktadır. Ayrıca AfD artan suç oranlarının sebebinin göçmenlerden kaynaklandığını vurgulamaktadır. (Amerikaninsesi, 2019)

İrkçilik ve nefret suçuyla mücadele bakımından 2. Dünya Savaşı’ndan sonra BM’nin ve Avrupa İnsan Haklarının Ayrımcılıkla Mücadele metinlerini kabul eden

Almanya herkese örnek teşkil etmiştir. Fakat nefret söyleminin başka türlü şekil almış yeni versiyon ve söylemleri sebebi ile ırkçılığa karşı bir an önce önlem alınması gerekmektedir. Aksi halde son dönemde yaşanmış olan insan hakları ihlalleri giderek artacak ve cezai yaptırım göremeyen eylemlerden cesaret alan aşırı sağ giderek cesaretlenecektir.

SONUÇ

Almanya, geçmişten günümüze kadar olan süreçte izlediği göç politikalarında göze ilk çarpan sorunların başında göçmen, sığınmacı ve mültecilerin sosyo ekonomik ve toplumsal hayattan izole edildiği durumlarla karşılaşmıştır. Almanya gündeminin neredeyse mihenk taşı olan göçmen konusu geçmişten günümüze kadar güncelliğini korumaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası alt yapı, ekonomi, sosyal ve kültürel gibi birçok alanda harap olmuş Almanya bir geçiş dönemine girmiştir ve Almanya da dünya gibi iki kutuplu bir yapıya bürünmüştür. Doğu Almanya tamamıyla devletleştirilmiş bir ekonomik sistemle yönetilirken Batı Almanya özel mülkiyet ve piyasa rekabetini anayasal güvence altına almıştır. Batı Almanya'nın izlemiş olduğu para, vergi ve kredi politikaları Almanya'nın iktisadi büyümesinde büyük katkılar sağlamıştır. Doğu Almanya'da ise kötüye kullanılan siyasal hakların ve yanlış ekonomik politikalar iktisadi çöküşün en önemli sebebi olmuştur.

Doğu ile Batı Almanya'yı birbirinden ayıran Berlin duvarının (1961) inşa edilmesiyle birlikte Batı Almanya işgücü açığını geliştirmekte olan ülkelerden işçi alımı yaparak kapatmaya başlamıştır. Daha sonrasında 1973 yılı itibariyle ekonomik krizin bahane edilmesiyle Avrupa Topluluğu üyeleri ülkeler haricinde işçi alımını kesmiştir. Demir perde ülkelerinde yaşanan gelişmeler neticesiyle Doğu ve Batı Almanya ilişkileri olumlu yönde seyrederek 1989'un sonlarında Berlin Duvarının yıkılmasıyla sonlanmıştır.

Almanya'da sürekli artış gösteren yabancı nüfusu, hem ekonomik hem de siyasi olarak sığınmacı ve mülteciler tarafından en çok tercih edilen ülke olması Almanya siyasetinin en önemli gündemini oluşturmaktadır. Son dönemde hükümetin en büyük destek gördüğü Hristiyan Birlik partileri hem seçmen hem de ekonomi çevrelerinden gelen tepkiler ve destekler arasında kalmış bulunmaktadır. CDU/CSU gibi partiler izlemiş olduğu yabancı ve göçmen politikalarına olumsuz bakan seçmen kesimini ırkçı söylemlere sahip partilere kaptırmak istememektedir. Bu sebeple bir taraftan yabancı ve göçmenler yararına yasal düzenlemeler ve gelişmelerin

uygulanmasına karşı olan siyasetçiler, diğer taraftan da ekonomik çevrelerin iş gücü isteklerini gidermenin yollarını aramaktadır.

Almanya insan hakları üzerine yazılmış tüm esas metinleri imzalamış ve uygulanmasında hem ulusal hem de uluslararası boyutta aktif bir görevi üstlenmiştir. Aynı zamanda çizmiş olduğu bu istikrarlı profile sahip Almanya hem ülke içinde hem de uluslararası alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarınca hak ihlallerinde bulunma ve bu ihlallerin ortaya çıkmasında tedbirler almamasından dolayı eleştirilmektedir.

Burada sığınmacı ve mültecilere karşı yapılan birçok hak ihlali ve hukuksal sorunlar bulunmaktadır. 2016 yılında Köln’de yılbaşı eğlenceleri esnasında göçmen kökenli yaklaşık 80 kadını gasp ve taciz etmeleri sonrasında “toplu taciz skandalı” Almanya gündeminde şok etkisi yarattı. Bununla birlikte mülteciler ve sığınmacılar konusunda hukuksal yaptırım ve düzenlemeler hızlı bir şekilde gündeme getirildi. Bu durum siyasi kesiminde de büyük bir tartışma ortamı yaratmıştır. 2016 yılında Hristiyan Sosyal Birlik Partisi(CSU) genel başkanı Horst Seehofer, Başbakan Angela Merkel’e mülteci kabulünde azaltmaya gidilmesi ve hukuksal sınırların da çizilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bunun üzerine Alman Federal Meclisi 2016 yılının Şubat ayı sonuna doğru “ASYLPAKET 2” adındaki yasa tasarısını onayladı. Bu paketle birlikte mülteci ve sığınmacılara karşı birçok sert yaptırım ve uygulamalar getirildi. Bunlardan bazıları şu şekildedir; mültecilik ve sığınmacılık başvurularındaki sürenin 3 hafta kadar kısa bir süre içerisinde sonuçlandırılacağı, buldukları bölge dışındaki başvuru büroları dışına çıkılması durumunda başvurunun geçersiz sayılacağı ve kaçtıkları ülkeden işkence, zulüm vb. durumların ispatlanamaması durumunda aile birleşimine 2 yıl boyunca izin verilmeyeceği gibi tartışmalı maddeler bulunmaktadır.

Önemli diğer önemli sorunların başında direkt olarak bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal eden göçmen çocukların eğitimleri konusundaki ayrımcılık gelmektedir. Göçmen öğrenciler genellikle Hauptschule denilen mesleki okullara yönlendirilmektedir. Bu okullardan mezun olan bireyler kuaför, tamirci, tezgâhtar vb. düşük gelirli iş kollarında çalışmaktadırlar. Bu tür mesleki okullara yönlendirilen

göçmen kökenli öğrenciler ikinci sınıf vatandaş ve iş gücü olarak görülmektedir. Buna İstinaden “European Commission against Racism and Intolerance” (ECRI) - *Avrupa Birliği Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Komisyonunun* 2014 yılında yayınladığı Almanya ile ilgili raporunda okul öncesi eğitim merkezlerine göçmen kökenli öğrencilerin kayıt olma oranlarının çok az olduğunu ve gerekli maddi desteğin sunulmadığının belirtmiştir. Tüm bu durumlar incelendiğinde Almanya’daki göçmen kökenli öğrencilerin eğitim konusundaki istek ve ihtiyaçlarının tam olarak giderilmediği gözlenmektedir.

Diğer bir sorun göçmenlerin çalışma hayatına kazandırılması ve entegre edilmesi için devletin yapması ve sunması gereken çalışmalar konusudur. Bunun için büyük bir bütçe ayrılması gerektiği ve bu bütçenin nereden temin edileceği, borçlanarak mı yoksa eldeki imkânlarla mı karşılanacağı tartışılmaktadır. Yapılacak olan bu harcamanın olumlu sonuç göstermesi durumunda Almanya ekonomisi için başarılı bir yatırım olacağı, aksi halde ise değmeyen bir masraf olmaktan öteye gitmeyeceği düşüncesidir.

Almanların büyük bir çoğunluğunda, göçmenlerin sosyal haklar, sosyal konutlar ve işsizlik maaşı gibi imkânlardan faydalanarak ülkelerini sömürdüklerini algısı yer almaktadır. Sosyal haklar ve yardımlar üzerine haberler yapan bazı medya yayın organları bu kanyı gözler önüne sermektedir. Bild ve DieWelt gibi yayın organları Alman pasaportuna sahip olanlar ile göçmenler arasında kıyaslama yaparak göçmenlerin Almanların sırtından geçindiği algısını yaratmaktadır.

Aşırı sağ parti AFD’nin 2016 yılı Mart ayı seçimlerinden önce seçmen tabanından destek bulması dikkatleri sandıktan nasıl bir sonuç çıkaracağına çekmiştir. Sonuçlanan seçimlerde seçim barajını geçen AFD bununla kalmayıp birçok yerde de üçüncü parti konumuna yerleşmiştir. Bu denli aşırı söylemlere sahip olan bir partinin seçimlerde yüksek oy oranıyla çıkması göçmenler açısından endişe oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Almanya’nın geçmişinde, göçmen, mülteci ve sığınmacılara karşı tutum ve bakış açısının izleri günümüzde de siyasi, dini, kültürel, eğitim, aile, çalışma hayatı vb. alanlarda etkilerini halen göstermektedir. Almanya’da son

dönemde artan sığınmacı ve mültecilere karşı getirilen kabul kısıtlamaları ve zorlaştırılmış, prosedürler insani hak ve özgürlük ihlallerinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Bunun yanında Almanya'nın yabancı, mülteci ve sığınmacılar için köklü endüstrisi sebebiyle yeni bir gelecek için umut olarak görünmesi de günümüzün yadsınamaz bir gerçeğidir. Almanya çoğu mülteci ve iş arayan için bir umut olarak görülürken özellikle mülteci ve sığınmacılar için hala yasal konumun tam tanımlanmamış olması ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bu belirsizlik de başta mülteciler olmak üzere bazı kesimlerde huzursuzluk ve kaygıya sebebiyet vermektedir. Almanya'da yasal statüsü kanunlarla hala tam belirlenmemiş olan mülteci ve sığınmacılar, Yabancı Bürosunun bütünlük teşkil etmeyen farklı uygulamaları sebebiyle her an sınır dışı edilme (Abschiebung) ile karşı karşıyadır. Mültecilerin başta eğitim, sağlık ve Avrupa İnsan Haklarına dayanan asli haklarından eksiksiz yararlanabilmesi için mevcut yasal boşluk, yasalar aracılığıyla kapatılmalı ve yaşanan tutarsız sınır dışı uygulamalarına mahal verilmesi sağlanmalıdır. Göçmen ailelerinde iş istihdamı sebebiyle süreli veya sınırsız süreli oturum izni aracılığıyla ya da doğum ile kazanılan oturum hakkı ile yasal zemin tesis edilmişken mülteci ve sığınmacılarda ciddi bir hukuki statü tanımlama boşluğu mevcuttur.

Göç konusunda atılması gereken bir diğer elzem adım ise göçmenlerin topluma kazandırılması (sosyalizasyon), topluma daha hızlı ve entegre edilmeleri için buldukları ülkenin dilinin belli seviyede öğretilmesi okur yazar olmayan kitleye okuma yazma kurslarının açılması böylelikle bu geçiş sürecinin karşılıklı olarak sağlam politikalarla yürütülmesi gerekmedir. Gerek işçi göçü gerekse iç savaş mezhep çatışması sebebiyle vatanını terk eden kitlenin mevcut toplumun değer ve kültürel normlarına hızlı uyumu için açılımcı dil ve kültür politikalarına gereken önem verilmedir. Unutulmamalıdır ki dil ve kültür gibi ortak birlikteliklere zemin eden ana bileşenler göç kökenli zaruri karşılaşmalarda sağlanmamış ise her türlü göç hareketi toplumsal düzen ve barışı her an tehlikeye atabilir. Almanya işçi göçü döneminde Türkiye'den giden işçilere dil kursunun devlet aracılığıyla sağlıklı entegrasyon için sağlanmamış olması ya da ihmali günümüzde Almanya'daki toplumsal çatışma ve uyuşmazlık, yerel ve yabancı kültür çatışması, entegrasyon kimlik kaybı gibi köklü sosyolojik sorunların ortaya çıkmasında önemli bir etkidir.

Almanya'ya, Arap Baharı kaynaklı ve özellikle de Suriye üzerinden yaşanan kitlesel mülteci ve sığınmacı hareketleri sonrasında gerek kanunların yeniden tesis edilmesi gerekse kültür ve dil politikaları izleyerek insan merkezli her kesimi kucaklayıcı bir politika söylemi üretilmesi zaruri bir ihtiyaç olarak görünmektedir. Yerel halkın göç vb. mülteci sığınmacı hareketlerinde kitle araçları ve medya aracılığıyla sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesi ve kontrol dışı tutum ve davranışlara mahal verilmemesi için gereken hassasiyet ve alaka ilgili kurumlar tarafından tesisi olmazsa olmaz olarak addedilmelidir.

EK: MÜLAKAT YAPILAN UZMANLAR VE SORULAN SORULAR

Uzmanlar ve Mülakat Tarihleri:

Ayhan Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 10 Eylül 2019.

Esra Yılmaz Eren, Türk - Alman Üniversitesi, 27 Ağustos 2019.

Ela Gökalp Aras, İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü, 28 Ağustos 2019.

Ayşe Elif Posos Devrani, Türk – Alman Üniversitesi, 6 Eylül 2019.

Büşra Fadim Sarıkaya, Türk – Alman Üniversitesi, 2 Eylül 2019.

Mülakat Soruları:

1. BÖLÜM

- 1) Serbest göç ve zoraki göç arasındaki en belirgin fark/farklar nelerdir?
- 2) Göçün, göç edenler üzerindeki psikososyal etki/etkileri nelerdir?
- 3) Günümüzde genel göçü tetikleyen en belirgin unsurlar nelerdir?
- 4) Göç sonrası yaşanan kültür şoku olgusunu açıklayabilir misiniz?
- 5) Entegrasyon ve asimilasyonu birbirinden ayıran en önemli unsur/unsurlar nelerdir?
- 6) Sığınmacılık hakkı kazandıran en belirleyici durumlar nelerdir?
- 7) Sığınmacılıktan mültecilik statüsüne geçiş sürecini hızlandıran etkenler nelerdir?
- 8) Uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmaya mültecilik hakları, ülkeleri tam anlamıyla bağlar mı?
- 9) Önümüzdeki yıllarda Dünya’da göç konusunda nasıl bir eğilimin ortaya çıkacağını öngörüyorsunuz?

2. BÖLÜM

- 1) Hitler dönemi Almanya'sında uygulanan nasyonal sosyalist yönetim anlayışı göçü nasıl etkilemiştir?
- 2) Hitler döneminde yaşanan zoraki göç, sosyokültürel açıdan Alman toplumunu ne şekilde etkilemiştir?
- 3) 2. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın diğer ülkelerden işçi göçü talep etmesinin nedenleri nelerdir?
- 4) Almanya'nın 2. Dünya savaşından sonra işçi alımı anlaşmalarını öncelikle Avrupa veya Balkan ülkeleriyle yapmak istemesinin nedenleri nelerdir?
- 5) Almanya'nın işçi göçü talebine ikinci dalgada Yunanistan ve Türkiye'yi de dâhil etmesinin altında yatan sebepler nelerdir?
- 6) Almanya'nın diğer ülkelerde kurduğu işçi alım ofislerinin işçi göçü açısından önemi nedir?
- 7) Doğu ve Batı Almanya'nın 2. Dünya Savaşı'ndan sonra göç kavramına yaklaşımları nasıl olmuştur?

3. BÖLÜM

- 1) Almanya'nın uluslararası alanda tipik bir göç ülkesi olarak adlandırılmasının sebepleri nelerdir?
- 2) Almanya'da göçmenlerin haklarını (vatandaşlık, eğitim, kültürel ve siyasi haklar) nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3) Sığınmacı ve mültecilerin ilk tercih olarak Almanya'yı seçmelerinin sebepleri nelerdir?
- 4) Son yıllarda mülteci ve sığınmacı kaynaklı kriminal vakaların Alman toplumundaki etkileri nelerdir?
- 5) 2016'daki yılbaşı kutlamalarında Köln'de yaşanan taciz skandalında sığınmacılara sert tutum ve önlemler alınmasının sebepleri nelerdir?

- 6) Almanya'da son dönemde artan mülteci ve sığınmacı başvurularında zor kabul şartları getirilmesinin sebepleri nelerdir?
- 7) Almanya'da aile birleşiminde yabancı dil zorunluluğunun Türkiye ve birçok 3. Dünya ülkesine yönelik olarak getirilmesinin altından yatan sebepler nelerdir? Bu tür uygulamalar ne tür sorunlar ortaya çıkarmaktadır?
- 8) Alman hükümeti mülteci ve sığınmacıların çalışma hayatına entegre edilmesi konusunda yaptığı çalışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 9) Almanya'da göçmen çocukların eğitim alanında maruz kaldığı sorunlar nelerdir?
- 10) Almanya'nın dini haklar konusunda göçmenlere dönük uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 11) Almanya'nın çifte vatandaşlık konusundaki yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 12) Alman medyasının mülteci ve sığınmacı meselesini ele alışını toplumun bu konulara bakışını nasıl etkilemektedir?
- 13) Aşırı sağ parti AfD (Alternative für Deutschland)'nin 2016 seçimlerinde hızlı yükselişinin sebepleri nelerdir?
- 14) Almanya'nın önümüzdeki yıllarda göçmenlere, sığınmacılara ve mültecilere dönük politikasında nasıl bir eğilim ortaya çıkacağını öngörüyorsunuz?

KAYNAKÇA

- Adams, J. (1973). (22.04.2018) "Erwerbsbeteiligung der Ausländer im Vergleich zur deutschen Erwerbsbevölkerung". *Wirtschaft und Statistik*: https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEAusgabe_derivate_00000725/Wirtschaft_und_Statistik-1973-11.pdf;jsessionid=8C6EC0A7A532478D0AE6235DD40FD77C
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akkaya, A. (2016). Almanya'nın Zorunlu Tercihi: Mülteci Krizi Ekseninde Türk Alman İlişkilerini Yeniden Düşünmek. *Bölgesel Çalışmalar*, 1(1), 23-49.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 291-303.
- Ataman, H. (2015). Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi? *Görüş Dergisi*, 88, 26-33, İstanbul.
- Aybay, R. (2004). *Vatandaşlık Hukuku*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aykaç, A. (2008). Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 3/1 maddesinde devleti tek belirleyici olarak tayin etmiştir. " Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu iç hukuku ile belirler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (77), 359-383.
- Bade, K. J. (1983). *Vom Auswanderungsland zum Einwanderungsland?: Deutschland 1880-1980*. Berlin: Colloquium.
- Bade, K. J. (1984). *Preußengänger“ und „Abwehrpolitik“*. *Ausländerbeschäftigung, Ausländerpolitik und Ausländerkontrolle auf dem Arbeitsmarkt in Preußen vor dem*
- Başçeri, E. Y. (2001). *Almanya'da Sığınmacı Sorunu Türkiye - Almanya İlişkileri (Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 49. İstanbul.
- Bayerisches Staatsministerium des Innern an den Innenminister von Baden-Württemberg,. 88391. *Bayerisches Hauptstaatsarchiv*. (1964).
- Bayraktar, F., & Gün, Z. (2008). Türkiye'de İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 167-176.
- BBC Türkçe. (2016, Ocak 5). Köln'de Yılbaşı Gecesi Toplu Taciz Krizi: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160105_koln_saldiri
- Erişim Tarihi; 17.09.2018
- BBC Türkçe. Köln'deki Toplu Taciz Protesto Edildi. (2016, Ocak 5): https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160105_almanya_taciz_protesto
- Erişim Tarihi; 17.09.2019

Bellon, T. (2016, Mayıs 1). Anti-immigrant AfD says Muslims not welcome in Germany: <https://www.reuters.com/article/us-germany-afd-islam-idUSKCN0XS16P>

Erişim Tarihi; 20.02.2019

Bethlehem, S. (1982). Heimatvertreibung, DDR-Flucht, Gastarbeiterzuwanderung: Wanderungsströme und Wanderungspolitik in der Bundesrepublik Deutschland. Stuttgart: Klett-Cotta.

BM. (2005). Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler. Ankara: İmaj Yayınevi.

Bommes, M. (1992). Gastarbeitern. **Deutsche im Ausland, Fremde in Deutschland: Migration in Geschichte und Gegenwart** (s. 259), Ed. A. K. J. Bade, Osnabrück: Bertelsmann-Club.

Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung : Sitzung des Vorstands. 62f. Köln: Bundesarchiv. (1965)

Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung an Alle Dienststellen. B149/54448. Köln : Bundesarchiv. (26.10.1967).

Bundesarbeitsblatt. 3. Bonn: Der Bundesminister für Arbeit und Sozialordnung. (1962).

Bundesarchiv, B. f. (Dü.). (2008, 09, 13). Geschichte der Sozialpolitik in Deutschland seit 1945: https://www.ngzg.geschichte.unimuenchen.de/personen/prof_geyer/geyer/geyer-sozialpolitik-4.pdf.

Erişim Tarihi 07.05.2018

Conze, W., & Lepsius, M. R. (1983)." Sozialgeschichte der Bundesrepublik Deutschland : Beiträge zum Kontinuitätsproblem." Stuttgart: Klett Kotta.

Coşkun, Ö. (2014, Kasım 28). www.dw.com: <https://www.dw.com/tr/7-uyum-zirvesinin-hedefi-g%C3%B6%C3%A7men-gen%C3%A7ler/a-18092717>

Erişim Tarihi; 06.12.2018

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (17), 67-91.

Çaman, Ö. K., & Özyarış, Ş. B. (2010). Uluslararası Göç ve Kadın Sağlığı,. Sağlık ve Toplum (4), 3-14.

Çiçekli, B. (2016). Göç Ve Mülteci Hukuku (6 b.). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Dienstreisebericht von der Reise am 8./9.7.1965 zum AA Dortmund. 65. Dortmund: Bundesarchiv Köln. (1965)

- Doğan, R. (2007). Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi. Ensar Neşriyat.
- Doğan, V. (2002). Türk Vatandaşlık Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Dohse, K. (1981). "Ausländische Arbeiter und bürgerlicher Staat: Genese und Funktion von staatlicher Ausländerpolitik und Ausländerrecht : vom Kaiserreich bis zur Bundesrepublik Deutschland." Königstein: Hain.
- Dohse, K. (1981). Ausländische Arbeiter und bürgerlicher Staat: Genese und Funktion von staatlicher Ausländerpolitik und Ausländerrecht : vom Kaiserreich bis zur Bundesrepublik Deutschland. Nürnberg: Königstein.
- Eberle, E. J. (2006). Religion in the Classroom in Germany and the United States: https://docs.rwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1046&context=law_fac_fs
- Erişim Tarihi; 19.01.2019
- Erfahrungsbericht Nordrhein-Westfalen 1969: Beschäftigung, Anwerbung und Vermittlung ausländischer Arbeitnehmer. B119/3013. Köln: Bundesarchiv.
- Erfahrungsbericht. (1961). Ausländischer Arbeitnehmer. Nürnberg: Bundesanstalt für Arbeit.
- Erfahrungsbericht. (1963). Ausländischer Arbeitnehmer. Nürnberg: Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung.
- Erfahrungsbericht. (1965). Düsseldorf: Nordrhein-Westfälisches Hauptstaatsarchiv.
- Erfahrungsbericht. (1967). Beschäftigung, Anwerbung, Vermittlung ausländischer Arbeitnehmer. Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung.
- Erfahrungsbericht. (1968). Ausländische Arbeitnehmer . Nürnberg: Bundesanstalt für Arbeit.
- Erfahrungsbericht. (1972 - 1973). Ausländischer Arbeitnehmer. Übersicht 21. Nürnberg: Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung.
- Ergil, D. (2009). Krt Raporu. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Errechnet aus den Statischen Monatszahlen in: Wirtschaft und Statistik. Nr. 12. Hessen: Statistisches Bundesamt. (1955)
- Ersten Weltkrieg. P. Kufferath iinde, Archiv für Sozialgeschichte 24. Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf., s. 91-162.

Esentür- Ercan, L. (1998). Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. 24. Ankara: Gazi Üniversitesi.

eur-lex.europa.eu. (2013, 06 26). Verordnung (EU) Nr. 604/2013 Des Europäischen Parlaments Und Des Rates: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=celex%3A32013R0604>

Erişim Tarihi; 09.13.2018

Franzen, K. E. (2015). "Migration als Kriegsfolge: Instrumente und Intentionen staatlicher Akteure nach 1945."**Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.

Frerich, J., & Frey, M. (1993). "Handbuch der Geschichte der Sozialpolitik in Deutschland/Sozialpolitik in der Bundesrepublik Deutschland bis zur Herstellung der Deutschen Einheit."München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag.

Goodwin - Gill, G. S., & Mcadam, J. (2007). The Refugee in International Law. London.

Göç Platformu. (2011, Haziran 20). Zorla Yerinden Edilenler İçin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Raporu. gocder, 19. gocder: http://www.gocder.com/sites/default/files/projephoto/goc_rapor_20_haziran_2011.pdf

Erişim Tarihi: 07.03.2018

Göç Yasası (01.01.2005): StAG Madde 7 ve 9 . Federal Almanya'da Bulunan Yabancıların İkametleri, Çalışmaları ve Uyumlarına İlişkin Kanun. Almanya.

Göç Yasası. (01.01.2005): StAG Madde 4, 8,10,12. Federal Almanya'da Bulunan Yabancıların İkametleri, Çalışma ve Uyumlarına İlişkin Kanun. Almanya.

Grandits, H., & Sundhaussen, H. (2013). "Jugoslawien in den 1960er Jahren: Auf dem Weg zu einem (a)normalen Staat?" Wiesbaden: Harrassowitz.

Gülfer, S., & Öner, I. (2015). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası. Ortadoğu Analiz., <http://www.academia.edu>. 6(61), 114-140.

Erişim Tarihi; 12.02.2018

Güllüpmar, F. (2011). Türk Gençlerinin Başarısızlıklarının Yapısal Nedenleri. Alman Eğitim Sistemi ve Dışladıkları, Yardım ve Dayanışma Dergisi, 2(3), 35-55.

- Hein, J. (1993). Refugees, Immigrants and State. *Annual Review of Sociology*, 19, 43-59.
- Herbert, U. (1986). Ulrich Herbert: "Geschichte der Ausländerbeschäftigung in Deutschland 1880-1980 - Saisonarbeiter, Zwangsarbeiter, Gastarbeiter." Bonn: J.H.W. Dietz.
- Hunn, K. (2002). Asymmetrische Beziehungen: Türkische "Gastarbeiter" zwischen Heimat und Fremde : Vom deutsch-türkischen Anwerbeabkommen bis zum Anwerbestopp (1961-1973). *Archiv für Sozialgeschichte* 42, 149-154.
- Hunn, K. (2005). "Nächstes Jahr kehren wir zurück--": die Geschichte der türkischen "Gastarbeiter" in der Bundesrepublik. Göttingen: Wallstein Verlag.
- İnat, B. (2015, Kasım - Aralık). Almanya'nın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Politikası. *Ortadoğu Akdeniz*, 7(71), 22-25.
- İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu. (2014, Eylül 21). <http://doku.iab.de>: <http://doku.iab.de/kurzber/2014/kb2114.pdf>
- Erişim Tarihi; 13.09.2018
- Karataş, A. (2006). Almanya'daki Türkiyeli Göçmenler Özelinde Asimilasyon Ve Entegrasyon. Ankara.
- Kılıçarslan, N. (2015, Mayıs 28). Almanya Eğitim Sistemi Türkiye Eğitim Sistemi İle Karşılaştırılması: <https://www.slideshare.net/englishteachernagis/almanya-eitimsistemi>
- Erişim Tarihi; 28.09.2018
- Kreutzer, S. (2005). Vom »Liebesdienst« zum modernen Frauenberuf: Die Reform der Krankenpflege nach 1945. Frankfurt: Campus Verlag.
- Landesarbeitsämter Baden- Württemberg, Nordrhein- Westfalen. Hauptstaatsarchiv, 136/82 Nr. 727. Hamburg: Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung.
- Lasseter, J. H., & Callister, L. C. (2009). The Impact Of Migration On The Health Of Voluntary Migrant In Western Societies: A Review Of The Literature. *Journal Of Transcultural Nurs*, 20(1), 93-104.
- Leniger, M. (2015). Deutsche Minderheiten als Objekte nationalsozialistischer M. J. Oltmer içinde, **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. M. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg. s. 691-699)
- m.bild.de. (2015, Ekim 25). Die Wahrheit über Ausländer und Hartz IV: <https://m.bild.de/politik/2010/statistik-90-prozent-der-libanesen-kriegen-geld-vom-amt->

[14746178.bildMobile.html###wt_ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com.tr%2F&wt_t=1552303759239](https://www.google.com.tr/14746178.bildMobile.html###wt_ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com.tr%2F&wt_t=1552303759239)

Erişim Tarihi; 26.01.2019

Manfrass, K., & Lohmann, R. (1974). "Ausländerbeschäftigung und internationale Politik. Zur Analyse transnationaler Sozialprozesse." München; Wien: Oldenbourg.

Mattes, M. (2005). "Gastarbeiterinnen" in der Bundesrepublik. Anwerbspolitik, Migration und Geschlecht in den 50er bis 70er Jahren. Frankfurt: Campus Verlag.

mediendienst-integration.de. (06.04.2017). Politische Teilhabe: <https://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>

Erişim Tarihi; 13.09.2018

Mehrländer, U. (1981). "Situation der ausländischen Arbeitnehmer und ihrer Familienangehörigen in der Bundesrepublik Deutschland: Repräsentativuntersuchung'80." Bonn: Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung.

Miliband, D. (2015, 10 28). [www.bbc.com: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151027_miliband_multeci_istanbul_avrupa](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151027_miliband_multeci_istanbul_avrupa), 28.10.2015

Erişim Tarihi; 03.08. 2018

Mumford, D. (1998). The Measurement Of Culture Shock. *Social Psychiatry Epidemiol*, 33, 149-154.

Noli, M. (2015, Şubat). Kennzeichnungspflicht von Polizeibeamten, Freispruch: https://www.strafverteidigervereinigungen.org/freispruch/texte/noli_h6_kennzeichnungspflicht.html

Erişim Tarihi; 30.08.2018

Oltmer, J. (2003). "Migration steuern und verwalten: Deutschland vom späten 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart." Göttingen: V & R unipress.

Orhan, O. (2015). *Disiplinlerarası Göç Ve Göç Politikaları Sempozyumu* (Elma Matbaası b.). İstanbul: İstanbul Zaim Üniversitesi.

Orhan, O. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.

Panagiotidis, J. (2015). "Staat, Zivilgesellschaft und Aussiedlermigration 1950–1989." **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg. s. 895-897.

- Perruchoud, R., & Redpath, J. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. (B. Çiçekli, Çev.) Cenevre, İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Pleinen, J. (2012). Die Migrationsregime Belgiens und der Bundesrepublik seit dem Zweiten Weltkrieg. Göttingen: Wallstein Verlag.
- Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes Bonn. B149/22388, o.P. Köln: Bundesarchiv. (1963).
- Poutrus, G. P. (2015). "Zuflucht im Nachkriegsdeutschland. Politik und Praxis der Flüchtlingsaufnahme in Bundesrepublik und DDR von den späten 1940er Jahren bis zur Grundgesetz änderung im vereinten Deutschland von 1993.". Berlin: De Gruyter Oldenbourg. s. 853-856.
- Pyvis, D., & Chapman, A. (2005). Culture Shock and The International student offshore. Journal Of Research In International Education (4), 23-42.
- Rass, C. (2010). "Bilaterale Wanderungsverträge in Europa zwischen 1919 und 1974." Paderborn: Schöningh.
- Rass, C. (2010). "Institutionalisierungsprozesse auf einem internationalen Arbeitsmarkt: Bilaterale Wanderungsverträge in Europa zwischen 1919 und 1974." Aachen: Verlag Ferdinand Schöningh.
- Rass, C. (2015). Wanderunglenkung und Kriegsvorbereitung 1933 - 1939. **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg, s. 537- 539.
- Rattay, W. (2016, Mayıs 1). 'Not part of Germany': German right-wing AfD party adopts anti-Islamic manifesto: <https://www.rt.com/news/341558-afd-germany-islam-manifesto/>
- Erişim Tarihi; 20.02.2019
- Repräsentiv - Untersuchung vom Herbst 1968 über die Beschäftigung ausländischer Arbeitnehmer und ihrer Familien - und Wohnverhältnisse. Nürnberg: Bundeshalt für Arbeit. (1968).
- Rowert, S. (2010). Assimilation, Integration oder ein Nebeneinanderher der Kulturen. München: Grin Verlag.
- Rubinstein, M. J. (1936). The Refugee Problem. *International Affairs*, 15(5), 716-734.
- Sabel, A. (1960). Aufbau und Aufgaben der Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und. *Soziale Welt*: <https://www.jstor.org/stable/pdf/40877784.pdf>, 313-320.
- Erişim Tarihi; 21.04.2018

Saliji, T. (2015, Ekim 10). Sığınmacı Krizi Ve Türki - AB Görüşmeler: http://www.academia.edu/19815461/S%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1_Krizi_ve_T%C3%BCrkiye_AB_G%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmeler

Erişim Tarihi; 04.01.2019

Sander, O. (2008). Siyasi Tarih 1914-1994 (17 b.). Ankara: İmge Kitapevi.

Schierup, C. U. (2006). Migration, Citizenship, and the European Welfare State. New York: New York: OUP.

Schildt, A., & Sywottek, A. (1998). Modernisierung im Wiederaufbau: Die westdeutsche Gesellschaft der 50er Jahre. Bonn: Dietz.

Schmiechen-Ackermann, D. (2015). Rassismus, politische Verfolgung und Migration: Ausgrenzung und Austreibung ›unerwünschter‹ Gruppen aus dem nationalsozialistischen Deutschland. **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg, s. 573 - 576.

Schnellbrief der Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung an Landesarbeitsamt. Acc. 136/82 Nr. 722 . Hannover: Niedersächsisches Hauptstaatsarchiv. (02.12.1955)

Schönwälder, K. (2001). "Einwanderung und ethnische Pluralität. Politische Entscheidungen und öffentliche Debatten in Grossbritannien und der Bundesrepublik von den 1950er bis zu den 1970er Jahren." Essen: Klartext Verlag.

Seguin, C. A. (1956). Migration and Psychosomatic Disadaptation. Psychosomatic Medicine, 5(18), 404-409.

Sonnenberger, B. (2002). "Gastarbeit oder Einwanderung? Migrationsprozesse in den Fünfziger- und Sechzigerjahren am Beispiel Südhessen." Archiv für Sozialgeschichte 42, 81-104.

Sonnenberger, B. (2003). "Nationale Migrationspolitik und regionale Erfahrung. Die Anfänge der Arbeitsmigration in Südhessen 1955-1967." Darmstadt: Hessisches Wirtschaftsarchiv.

Spoerer, M. (2015). "Kriegswirtschaft, Arbeitskräftemigration, Kriegsgesellschaft. **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg. s. 643-644.

Steinert, J. D. (1995). "Migration und Politik: Westdeutschland - Europa - Übersee 1945-1961." Osnabrück: Secolo Verlag.

Stellungnahmen zur Vorbereitung eines Abkommens vom Oktober. B149/22399. Köln: Bundesarchiv. (1967).

- Sternberg, J. P. (2015). "Überseeische Auswanderung als Problem politisch-territorialer Souveränität. **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed.A. J. Oltmer. Berlin: De Gruyter Oldenbourg, s. 741-745.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması. *Bilig* (55), 103-134.
- Taft, R. A. (1977). Coping with unfamiliar cultures. In N Warren (ed),. Academic Press: London Studies in cross-cultural psychology,(1), s. 121-153.
- Tsytsev, S. V., & Krichmar, L. (2000). Relationship of Perceived Culture Shock, Length of Stay in the U.S., Depression, and Self-Esteem in Elderly Russian-Speaking Immigrants. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 9(1), 35-49.
- Tunç, A. Ş. (2015, Temmuz 2). Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. Tesam Akademi.
- Türker, D., & Gözde, Y. A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi. İ. Sirkeci, M. Yüceşahin, & B. D. Şeker İçinde, *Göç Ve Uyum* (Cilt 2). Londra: Transnational Press London.
- wahl.tagesschau.de. (2016, Mart 13). Direkt zu den Wahlen am 13.03.2016.: <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/>
- Erişim Tarihi; 12.02.2019
- Wallace ve Stoladan akt. Castles , Stephen; Miller, Mark J. (2008). *Göçler Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Weiner, M. (1996). Bad Neighbors Bad Neighborhoods: An Inquiry into the Causes of Refugee Flows. *International Security*, 21(1), 5-42.
- Willy Brandt 1913 - 1992. (2016, 02 12): <https://www.hdg.de/lemo/biografie/willy-brandt.html>
- Erişim Tarihi; 27.07.2018
- Wolff, F. (2015). "Deutsch-deutsche Migrationsverhältnisse: Strategien staatlicher Regulierung 1945–1989.". **Handbuch Staat und Migration in Deutschland seit dem 17. Jahrhundert**, Ed. A. J. Oltmer, Berlin: De Gruyter Oldenbourg, s. 773-778.
- www.abendblatt.de. (2016, Aralık 16). Neue Studie: Diskriminierung passiert jeden Tag: <https://www.abendblatt.de/hamburg/hamburg/article208994985/Studie-zur-Integration-von-Fluechtlingen.html>
- Erişim Tarihi; 24.01.2019

www.afd.de. (2016, Mart 29). Grundsatzprogramm der Alternative Für Deutschland.:
<https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2016/03/Leitantrag-Grundsatzprogramm-AfD.pdf>

Erişim Tarihi; 14.02.2019

www.almanyabulteni.de. (2016, 01 13). Seehofer'den Merkel'e yeni ultimatom:
<https://www.almanyabulteni.de/politika/seehofer-den-merkel-e-yeni-ultimatom>

Erişim Tarihi; 08.08.2018

www.amerikaninsesi.com. (2016, 02 24). Almanya'ya 'İrkçılık' Eleştirisi:
<https://www.amerikaninsesi.com/a/almanya-ya-irkcilik-elestitirisi/3204803.html> Erişim Tarihi; 08.09.2018

www.bbc.com. (2010, Ekim 17). "Merkel'den 'çok kültürlülük başarısız oldu' itirafı": https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/10/101017_merkel.shtml

Erişim Tarihi: 20.02.2019

www.bbc.com. (2016, 01 31). Alman siyasetçiden 'Polis gerekirse sığınmacılara ateş açmalı' çağırısı:
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160131_almanya_siginmaci

Erişim Tarihi; 08.09.2018

www.bbc.com. (2016, Temmuz 07). Göçmen karşıtı partide anti-semitizm bölünmesi:
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/07/160706_almanya_afd_kriz

Erişim Tarihi; 17.02.2019

www.bertelsmann-stiftung.de. (2015, Kasım 08). Sozialstaat profitiert von Zuwanderung:
<https://www.bertelsmann-stiftung.de/de/themen/aktuelle-meldungen/2014/november/sozialstaat-profitiert-von-zuwanderung/>

Erişim Tarihi; 26.01.2019

www.bmi.bund.de. (12.08.2015). Ausländerwahlrecht:
<https://www.bmi.bund.de/DE/themen/verfassung/wahlrecht/auslaenderwahlrecht/auslaenderwahlrecht-node.html>

Erişim Tarihi 11.11.2018

www.coe.int. (2014, Şubat 25). ECRI-Berichte über Deutschland und Belgien: Sorge wegen Rassismus und Intoleranz: <https://www.coe.int/de/web/portal/-/ecri-reports-on-germany-and-belgium-concerns-over-racism-and-intolerance>

Erişim Tarihi; 24.01.2019

www.dbresearch.com. (2016, Aralık 16). "Focus Germany" Deutsche Bank Research : https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-

PROD/PROD0000000000451910/Pick-up_in_the_domestic_economy_in_2016.PDF

Erişim Tarihi; 24.01.2019

www.destatis.de. (2015, Mart 28). Alman Federal İstatistik Kurumu: <https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/03/>

Erişim Tarihi; 14.05.2018

www.destatis.de. (2018, Ocak 16). Bevölkerung in Deutschland zum Jahresende 2016 auf 82,5 Millionen Personen gewachsen: https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2018/01/PD18_019_12411.html

Erişim Tarihi; 21.01.2019

www.destatis.de. Alman İstatistik Kurumu . (2014, 07 03). <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/ImFokus/Bevoelkerung/DoppelteStaatsbuergerschaft.html>

Erişim Tarihi: 11 18, 2018

www.deutscher-verein.de. (2016, Ağustos 16). Bildungsmonitor 2016 içinde "Göçmenlerin Eğitim Entegrasyonuna Bir Bakış": https://www.deutscher-verein.de/de/uploads/wir-ueber-uns/verein/hauptausschuss/iw-bildungsmonitor_2016.pdf

Erişim Tarihi: 24.01.2019

www.dw.com. (2016, 01 25). Sığınmacılara karşı 'sert' önlem: <https://www.dw.com/tr/s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lara-kar%C5%9F%C4%B1-sert-%C3%B6nlem/a-19001965>

Erişim Tarihi; 08.08.2018

www.dw.com. (2016, 01 26). Merkel hükümetinde 'mülteci' çatlağı: <https://www.dw.com/tr/merkel-h%C3%BCk%C3%BCmetinde-m%C3%BClteci-%C3%A7atla%C4%9F%C4%B1/a-19004287>

Erişim Tarihi; 10.10.2018

www.faz.net. (2016, Ağustos 28). Kein zweites Wirtschaftswunder durch Flüchtlinge.: <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/integration-kein-zweites-wirtschaftswunder-durch-fluechtlinge-14409618.html>

Erişim Tarihi; 26.01.2019

www.focus.de. (2016, Mart 05). Türkische Gemeinde will Erfolg der AfD möglichst verhindern: https://www.focus.de/politik/deutschland/landtagswahl-in-baden-wuerttemberg-2016/vor-landtagswahl-in-baden-wuerttemberg-lasst-uns-starke-afd-verhindern-tuerkische-gemeinde-schlaegt-vor-wahlen-alarm_id_5335423.html

Erişim Tarihi; 12.02.2019

www.ft.com. (2016, Nisan 29). Wagstyle, S.. Germany's AfD set to back anti-Islamic manifesto: <https://www.ft.com/content/e845d070-0df0-11e6-9cd4-2be898308be3>

Erişim Tarihi; 20.02.2019

www.gesetze-im-internet.de. (1913, Temmuz 22). Staatsangehörigkeitsgesetz: <https://www.gesetze-im-internet.de/stag/BJNR005830913.html> Erişim Tarihi; 16.09.2018

www.haberler.com. (2016, 02 11). Almanya'da Aşırı Sağ Suçlarda Önemli Artış: <https://www.haberler.com/almanya-da-asiri-sag-suclarda-onemli-artis-8148235->

Erişim Tarihi; 08.09.2018

www.heise.de. (2016, Temmuz 07). Ehen mit Minderjährigen: Andere Länder, andere Sitten: <https://www.heise.de/tp/features/Ehen-mit-Minderjaehrigen-Andere-Laender-andere-Sitten-3255966.html?seite=all>

Erişim Tarihi; 22.01.2019

www.huffingtonpost.de. (2014, Temmuz 03). Doppelte Staatsbürgerschaft: Türken in Deutschland dürfen künftig zwei Pässe haben.: https://www.huffingtonpost.de/2014/07/03/doppelte-staatsbuergerschaft-turken_n_5555708.html

Erişim Tarihi; 06.02.2019

www.hürriyet.com. (2016, 02 11). Almanya'da çorap çalan mülteciye 6 ay hapis: <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/almanya-da-corap-calan-multeciye-6-ay-hapis-40047201/>

Erişim Tarihi; 08.09.2018

www.migazin.de. (2016, Haziran 24). Kranke Mutter abgeschoben, 13-Jähriger bleibt alleine zurück.: <http://www.migazin.de/2016/06/24/vollkommener-abschieberausch-krank-mutter-jaehriger/>

Erişim Tarihi; 22.01.2019

www.mitarbeit.de. Jahresprogramm. (2011): https://www.mitarbeit.de/fileadmin/inhalte/02_veranstaltungen/sm_jahresprogramm_2011.pdf adresinden alındı

Erişim Tarihi; 28.09.2018

www.ntv.com.tr. (2015, Nisan 28). Almanya İslam'ı resmen din olarak tanımalı: <https://www.ntv.com.tr/dunya/almanya-islami-resmen-din-olarak-tanimali,3mwEru6afESfclyqq-syPg>

Erişim Tarihi; 22.01.2019

www.oramrefugee.org. (14.01.2018) Mülteciler İçin Bilgi:
<http://oramrefugee.org/tr/multeciler-icin-bilgi/>

Erişim Tarihi; 19.09.2018

www.proasyl.de. (2016, Şubat 25). Asylpaket II: Bundestag beschließt Verschärfungen im Hauruck-Verfahren:
<https://www.proasyl.de/news/asylpaket-ii-bundestag-beschliesst-verschaerfungen-im-hauruck-verfahren/>

Erişim Tarihi; 13.09.2018

www.sabah.com.tr. (2016, Aralık 09). Eğitim Sisteminde Duraklama Dönemi:
<https://www.sabah.com.tr/avrupa/2016/08/19/egitim-sisteminde-duraklama-donemi>

Erişim Tarihi; 24.01.2019

www.sabah.com.tr. (2016, Eylül 07). AfD Mercek Altında:
<https://www.sabah.com.tr/avrupa/2016/07/10/afd-mercek-altinda>

Erişim Tarihi; 17.02.2019

www.sosyolojisi.com. (04.12.2016). Kültürel Süreçler: <http://sosyolojisi.com/kulturel-surecler/3054.html>

Erişim Tarihi; 04.11.2019

www.spd.de. (2015, Aralık 02). Der Doppelpass bleibt!:
<https://www.spd.de/standpunkte/alte-unterseiten/fuer-unser-land-menschlich-und-weltoffen/doppelpass/>

Erişim Tarihi; 06.02.2019

www.spdinnewyork.org. (2015, Mart 03). Die Doppelte Staatsbürgerschaft erleichtern:
<https://www.spdinnewyork.org/meldungen/die-doppelte-staatsbuergerschaft-erleichtern/>

Erişim Tarihi; 26.01.2019

www.spiegel.de. (2016, Mart 14). Wahlanalyse: Die Hochburgen der AfD:
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/landtagswahlen-2016-das-sind-die-hochburgen-der-afd-a-1082181.html>

Erişim Tarihi; 12.02.2019

www.spiegel.de. (2016, Mayıs 10). Kundgebung in Dresden: AfD-Abgeordneter Tillschneider dankt Pegida. : <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-in-dresden-afd-abgeordneter-hans-thomas-tillschneider-bedankt-sich-a-1091522.html>

Erişim Tarihi; 17.02.2019

www.spiegel.de. (2016, Mayıs 28). Rechtspopulisten: AfD-Rechte wollen Kontaktsperre zu Pegida ignorieren. : <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afd-rechte-wollen-kontaktsperre-zu-pegida-ignorieren-a-1094511.html>

Erişim Tarihi;17.02.2019

www.spiegel.de. (2016, Mayıs 30). Colmnitz in Sachsen: Mit Nazi-Symbolik zum Dorffest: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/colmnitz-in-sachsen-nazi-symbolik-beim-dorffest-a-1094774.html>

Erişim Tarihi; 18.02.2019

www.spiegel.de. (2016, Şubat 08).Rassismus beim Fasching: Staatsanwaltschaft ermittelt wegen Panzer-Motivwagen: <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/fasching-polizei-in-pfaffenhofen-ermittelt-wegen-volksverhetzung-a-1076124.html>

Erişim Tarihi; 27.02.2019

www.spiegel.de. (2016, Şubat 29). Budget Battle Begins over Germany's New Residents: <http://www.spiegel.de/international/germany/budget-battle-begins-over-refugees-in-germany-a-1079864.html>

Erişim Tarihi; 16.11.2018

www.sueddeutsche.de. (2016, Mart 12). Höhepunkt in Haigerloch.. [www.sueddeutsche.de: https://www.sueddeutsche.de/politik/landtagswahl-in-baden-wuerttemberg-hoehepunkt-in-haigerloch-1.2904488](https://www.sueddeutsche.de/politik/landtagswahl-in-baden-wuerttemberg-hoehepunkt-in-haigerloch-1.2904488)

Erişim Tarihi; 27.02.2019

www.sueddeutsche.de. (2016, Mart 13). Prantl, H. Die AfD ist gefährlicher als es die NPD war: <https://www.sueddeutsche.de/politik/landtagswahlen-nichts-ist-unmoeglich-1.2906054>

Erişim Tarihi; 12.02.2019

www.sueddeutsche.de. (2016, Nisan 30). Wie die AfD nach sich selbst sucht: <https://www.sueddeutsche.de/politik/parteitag-in-stuttgart-wie-die-afd-nach-sich-selbst-sucht-1.2974829>

Erişim Tarihi; 14.02.2019

www.tagesschau.de. (2016, 02 14). Welche Maßnahmen gehören zum Asylpaket II?: https://www.tagesschau.de/inland/asylpaket-zwei-beschluesse-103~_origin-92abd27f-6971-4da4-a05e-e37c0e580225.html

Erişim Tarihi; 13.09.2018

www.tagesschau.de. (2016, 02 14). Welche Maßnahmen gehören zum Asylpaket II?:
https://www.tagesschau.de/inland/asylpaket-zwei-beschluesse-103~_origin-92abd27f-6971-4da4-a05e-e37c0e580225.html

Erişim Tarihi; 13.09.2018

www.taz.de. (2016, Ekim 28). Schlechte Bildungschancen für Geflüchtete.:
<http://www.taz.de/Schlechte-Bildungschancen-fuer-Gefluechtete/!5349622./>

Erişim Tarihi; 24.01.2019

www.telegraph.co.uk. (2016, 01 12). Germany turning back more migrants, Austria says, after Scandinavian curbs:
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/austria/12094128/Germany-turning-back-more-migrants-Austria-says-after-Scandinavian-curbs.html>

Erişim Tarihi; 09.12.2018

www.theatlantic.com. (2016, Mayıs 27). Horn, H.. The Voters Who Want Islam Out of Germany: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/05/afd-germany-anti-immigration/484700/>

Erişim Tarihi; 21.02.2019

www.wahlumfrage.de. (2016, Aralık 28). Aktueller Bundeswahlrend:
<https://www.wahlumfrage.de/aktueller-bundeswahlrend-28-dezember-2016/>

Erişim Tarihi; 18.02.2019

www.wahltagesschau.de. *Direkt zu den Wahlen.* (2016, 03 13).
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/>

Erişim Tarihi: 03 06, 2019

www.welt.de. (2015, Ekim 25). Ausländer beziehen doppelt so häufig Hartz IV:
https://www.welt.de/print/welt_kompakt/print_politik/article11184511/Auslaender-beziehen-doppelt-so-haeufig-Hartz-IV.html

Erişim Tarihi; 26.01.2019

www.welt.de. (2016, Mayıs 02). Das sind die wichtigsten Punkte im AfD-Grundsatzprogramm:
<https://www.welt.de/politik/deutschland/article154930612/Das-sind-die-wichtigsten-Punkte-im-AfD-Grundsatzprogramm.html>

Erişim Tarihi; 14.02.2019

www.welt.de. (2016, Şubat 09). Ein Bundesland schiebt so gut wie gar nicht ab:
<http://www.welt.de/politik/deutschland/article151995020/Ein-Bundesland-schiebt-so-gut-wie-gar-nicht-ab.html>

Erişim Tarihi; 19.01.2019

www.zeit.de. (2016, Eylül 07). Die ängstlichen Deutschen: <https://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2016-09/allensbach-umfrage-aengste-deutsche-materielle-zufriedenheit>

Erişim Tarihi; 26.01.2019

www.zeit.de. (2016, Mart 31). Rechte Gruppenarbeit: <https://www.zeit.de/2016/13/afd-hochschulteams-studenten-werbung>

Erişim Tarihi; 12.02.2019

www.zeit.de. (2016, şubat 25). Viel Härte, wenig Wirkung: <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-02/asylpaket-ii-abschiebungen-familiennachzug>

Erişim Tarihi; 19.01.2019

www.zeit.de. (2016, şubat 26). Grüne wollen Asylpaket II von UN prüfen lassen: <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-02/familiennachzug-asylpaket-kritik-die-gruenen>

Erişim Tarihi; 19.01.2019

www.zeit.de. (2016, Temmuz 13). AfD will sich von Gedeon trennen: <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-07/antisemitismus-afd-wolfgang-gedeon-ausschluss-verfahren>

Erişim Tarihi; 18.02.2019

www.hürriyet.com.tr. (2016, 01 13). Sınırdışı'nda anlaştılar: <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/sinirdisinda-anlastilar-40040017>

Erişim Tarihi; 19.12.2018

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Zolberg, A. R., Suhrke, A., & Aguayo, S. (1986). International Factors in the Formation of Refugee Movements. International Migration Review, 20, 151-169.